

ЗБОРНИК РАДОВА

ПРИМЕРИ ПРАКСЕ

2026

НОВИ САД
20-21. МАРТ, 2026.

САДРЖАЈ

УВОД	4
ПРОФЕСИОНАЛНО ДЕЛОВАЊЕ ВАСПИТАЧА КРОЗ ПРОЈЕКАТ „ПУТУЈЕМО“	5
ПРОФЕСИОНАЛНО ДЕЛОВАЊЕ ВАСПИТАЧА У ПОДСТИЦАЊУ ДЕЧИЈЕ АУТЕНТИЧНОСТИ НА ПРИМЕРУ ПРОЈЕКТА “ОД РЕЧИ ДО КЊИГЕ”	12
РАЗВИЈАЊЕ ТЕМЕ ПРОЈЕКТА „ФУДБАЛ, МУЗИКА И ФОЛКЛОР – СПОРТ ИЛИ ИГРА?“	18
КАКО ЈЕ ПРОЈЕКАТ О НАРОДНОЈ ТРАДИЦИЈИ УЈЕДИНИО УСТАНОВУ, ЛОКАЛНУ ЗАЈЕДНИЦУ И РОДИТЕЉЕ	25
ОД ОБАВЕЗЕ ДО МОТИВАЦИЈЕ: ПРИМЕР ПРАКСЕ СТРУЧНОГ УСАВРШАВАЊА У ВРТИЋУ	33
ПРОФЕСИОНАЛНО ДЕЛОВАЊЕ ВАСПИТАЧА У КРЕИРАЊУ ПОДСТИЦАЈНОГ КОНТЕКСТА ЗА УЧЕЊЕ КРОЗ ИГРУ И ИСТРАЖИВАЊЕ	43
ПАРТНЕРСТВО КОЈЕ ОСНАЖУЈЕ ДЕТИЊСТВО	52
ПРОФЕСИОНАЛНО ДЕЛОВАЊЕ ВАСПИТАЧА - ИЗАЗОВИ И ПЕРСПЕКТИВЕ “МУЗИКА КАО ПРОВОКАЦИЈА КАД ПРОЈЕКАТ ЗАСТАНЕ”	60
МЕТАМОРФОЗА (ДОБРИ ПАРТНЕРСКИ ОДНОСИ КРОЗ ПРЕПОЗНАВАЊЕ ПОТРЕБА ПОРОДИЦЕ)	65
„ПУТУЈУЋА БИБЛИОТЕКА - КОФЕР ПУН ЛЕПИХ РЕЧИ“ ПАРТНЕРСТВО ПРЕДШКОЛСКЕ УСТАНОВЕ И БИБЛИОТЕКЕ КРОЗ РАЗВИЈАЊЕ КУЛТУРЕ ЧИТАЊА	71
ГДЕ ПЛОВИ БРОД?	79
ПРОФЕСИОНАЛНО ДЕЛОВАЊЕ ВАСПИТАЧА У РАЗВИЈАЊУ РЕАЛНОГ ПРОГРАМА КРОЗ ПРОЈЕКТНИ ПРИСТУП – ПРИМЕР ПРОЈЕКТА „МАЛИ ФОТОГРАФИ УПОЗНАЈУ ЗМАЈЕВО“	86
ПОДСТИЦАЊЕ ДЕЧИЈЕ ИНИЦИЈАТИВЕ, ИСТРАЖИВАЊА И ИЗБОРА КРОЗ ПРОЈЕКАТ „ИГРА, ЗИМА И НАУКА“	94
ПРОФЕСИОНАЛНО ДЕЛОВАЊЕ ВАСПИТАЧА - ИЗАЗОВИ И ПЕРСПЕКТИВЕ КРОЗ ПРОЈЕКАТ "ПЕРО"	101
КАКО СМО ПОМЕРИЛИ ФОКУС КРОЗ ПРОЈЕКАТ „ЛЕТА ПРЕ НЕТА“	110
КАКО МОГУ ДА ТИ КАЖЕМ	117
ПРОСТОР КАО „ТРЕЋИ ВАСПИТАЧ „КРОЗ ПРОЈЕКАТ „МОРСКО ДНО“	125
РАЗВИЈАЊЕ РЕАЛНОГ ПРОГРАМА КРОЗ ПОДРШКУ ДЕЧИЈЕ ИНИЦИЈАТИВЕ И ИСТРАЖИВАЊА У ПРОЈЕКТУ „ЛОВ НА БРОЈЕВЕ“	132
ПАРТНЕРСТВО ДЕЦЕ, ПОРОДИЦЕ И ЗАЈЕДНИЦЕ У РАЗВОЈУ РЕАЛНОГ ПРОГРАМА	

КРОЗ ПРОЈЕКАТ „АВАНТУРЕ ЦИЦИБАНА КРОЗ ПУТУЈУЋУ КЊИГУ“	140
ПРОЈЕКАТ „МАЛИ ЧУВАРИ СЕЋАЊА“	145
ПОРТФОЛИО ПО МЕРИ ДЕТЕТА, РОДИТЕЉА И ВАСПИТАЧА.....	153
УЛОГА ВАСПИТАЧА У РАЗВИЈАЊУ ИНКЛУЗИВНЕ КУЛТУРЕ И ПРИХВАТАЊУ РАЗЛИЧИТОСТИ КРОЗ ПРОЈЕКАТ: „СВЕ ШТО РАСТЕ ХТЕЛО БИ ДА РАСТЕ“	162
ПРОФЕСИОНАЛНО ДЕЛОВАЊЕ ВАСПИТАЧА:ИЗАЗОВИ И ПЕРСПЕКТИВЕ: ПРОЈЕКАТ :“ ЧЕМУ СВЕ СЛУЖИ КЕСТЕН?“	171
ИНКЛУЗИЈА И ПАРТНЕРСТВО: САРАДЊА ПОРОДИЦЕ И ВРТИЋА ПРИЛИКОМ ПОЛАСКА ДЕТЕТА У ВРТИЋ	177
КО СМО, ОДАКЛЕ СМО”	186
ПОДРШКА У ПРОЦЕСУ ТРАНЗИЦИЈЕ У БИЛИНГВАЛНОМ ВРТИЋУ	193

УВОД

Зборник под називом „Примери праксе 2026“ намењен је практичарима, васпитачима, медицинским сестрама- васпитачима, стручним сардницима и сарадницима као и другим запосленима у предшколској пракси

Професионално деловање васпитача у савременом друштвеном контексту представља сложен и одговоран процес који се непрестано развија у складу са потребама деце, породице и заједнице. Полазећи од смерница документа *Основе програма предшколског васпитања и образовања – Године узлета*, овај зборник, на тему „**Професионално деловање васпитача – изазови и перспективе**“, има за циљ да подстакне промишљање, размену искустава и оснаживање професионалног идентитета васпитача кроз четири кључна подручја деловања.

Радови приказују примере праксе у области непосредног рада са децом, где се истиче значај игре као основе учења, подстицање дечје иницијативе, изградња подстицајног и инклузивног окружења и подршка транзицијама. Посебна пажња посвећена је развијању реалног програма кроз рефлексивно планирање, документовање учења, укључивање деце и породице, као и примену савремених стратегија и ИКТ-а.

Професионално јавно деловање наглашава партнерство са породицом и сарадњу са заједницом, залагање за права детета и изградњу културе поверења и отворене комуникације. Истовремено, професионални развој се препознаје као темељ квалитетне праксе – кроз континуирано учење, рефлексiju, тимски рад и учешће у истраживачким и иновационим активностима.

Зборник сведочи да изазови савремене праксе представљају и прилику за раст, јачање професије и изградњу васпитача као рефлексивног практичара и носиоца промена.

Чланови Програмског одбора:

Весна Радуловић

Отилиа Велишек Блашко

Снежана Булатовић

Александра Марцикић

Нела Дујић

Снежана Јоцић

Радмила Петровић - председница
Удружења васпитача Војводине

ПРОФЕСИОНАЛНО ДЕЛОВАЊЕ ВАСПИТАЧА КРОЗ ПРОЈЕКАТ „ПУТУЈЕМО“

Анђелка Макарин - васпитач, Милана Игњатић - васпитач

ПУ „Радосно детињство“ Нови Сад

Резиме

Кроз маштовите прилике за учење које васпитач осмишљава заједно са децом, породицом и локалном заједницом, он има и веће професионално задовољство послом, могућности да истражује, учи и да се усавршава. Васпитач као партнер деци у игри, заједно са њима истражује и помаже им да истраже своје претпоставке, испробавају и даље развијају своје идеје. Учење тада постаје смисленије и пријатније јер је повезано са животним контекстом базираном на њиховим искуствима и повезивањем онога што доживљавају и раде. У самом раду је приказано како смо, водећи се основним принципима Програма, почевши од периода транзиције која је текла уз присуство родитеља као активних учесника, развијали пројекат “Путујемо”. Полазна основа била је израда симбола групе “Птичице” од којих су поједине “путовале” до куће док нису постале сигурне да могу саме остати у вртићу. Уједно, то је био повод дечјих игара из којих се развијало наше заједничко учење и истраживање које смо проширили најпре на вртић а потом на места у локалној заједници која су нам дала одговоре на бројна питања. Усвојивши дневне рутине, заједно смо донели правила која смо се трудили да поштујемо и помогнемо једни другима ако је за тим било потребе. Сам процес захтевао је присутност, ангажовање и стално преиспитивање васпитача.

Кључне речи: припадност, партнерство, уважавање.

Како би процес транзиције био смислен, постепен и сигуран васпитачи су иницирали израду симбола групе (птичице). Васпитачи су осмислили симболичку рутину приликом доласка и одласка, укључили родитеље у сам процес израде и омогућили деци видљив траг присуства у групи. Деца су заједно са родитељима израђивала своје симболе - „птичице“ које су приликом доласка у вртић качила у соби, на „бандеру“, а по одласку остављала у „кућицу“ испред радне собе. Најпре су то радили уз помоћ родитеља, васпитача и вршњака. Нека деца су могла сама да окаче и скину симбол са штапаљке. Неколицина њих је своју птичицу још увек држала у рукама до поласка из вртића или је носила кући. У складу са тим настао је простор који подржава осећај заједништва, подршке и припадности групи.

Фотографија 1. Израда
симбола групе

Фотографија 2. Рутина
приликом доласка

Фотографија 3. Рутина
приликом одласка

Током игре која се развијала, из симболичке просторне целине В.К. је узео волан, сео на столицу и почео да „вози“. Остала деца су се спонтано укључивала преузимајући улоге возача, путника и кондуктера. Васпитачи су препознали потенцијал игре и обогатили простор уносећи различита средства, која представљају промишљену педагошку провокацију (кофер, сезонске ствари, сунцобран и кишобран). Кроз отворена питања: „Шта је то?“ и „Чему служи?“ подстакнуто је истраживање њихових намена и разлика. Кофер пун ствари деци је био посебно интересантан. Уз подршку васпитача деца су отворила кофер који је имао два цибзара. Кроз постављање отворених питања деца су подстакнута да самостално доносе закључке и праве изборе у складу са местима на која желе да „путују“. Васпитачи су кроз позивно писмо информисали, укључили и оснажили родитеље. Увођењем новог групног ритуала, да се понедељком размењују искуства о догађајима током викенда, подстакнут је развој културе слушања у групи. Деца су учила да сачекају ред, да пажљиво прате излагање вршњака, вербализују своје и уваже туђе доживљаје кроз надограђивање разговора. Приче су пратили цртежи деце који су били постављени на процесном паноу испред радне собе. Професионална улога васпитача долази до изражаја у промишљању начина укључивања родитеља у процес документовања. В.К. је једном приликом са вршњацима поделио своје искуство са путовања, кроз фотографију. Васпитачи су кроз документовање преко интерактивног паноа (Падлет) информисале све родитеље о текућим дешавањима. То је допринело укључивању родитеља у процес документовања. Доношење фотографија са путовања у вртић, које су изабране и описане заједно са родитељима, остварено је заједничко грађење искуства кроз сарадњу и дијалог. Посебно је значајно што су васпитачи консултовали децу о томе шта за њих представља путовање (пут од куће до вртића, игралишта, шуме,...). Овим поступком показује се разумевање детета као активног учесника. Када је соба препозната као сигрно место васпитачи су организовањем „путовања“ кроз вртић проширили искуство деце, омогућили

континуитет учења и продубљивање теме. Овим поступком симболичка игра је прешла у реални простор, чиме је омогућено повезивање маште и стварног окружења. Деца су упознавала друге групе, развијала социјалне односе, учила правила понашања у заједничким просторима и развијала оријентацију у простору. Поздрављање вршњака из других вртићких група, уочавање различитих просторија (кухиња, канцеларија, простор за паузу,...) и посматрање гусака у комшијском дворишту представљало је искуствено учење засновано на непосредном доживљају. Укључивање песме („Пут, пут, путујемо“) додатно је подржано кретање и групна повезаност. Васпитачи су илустровали песму и поставили је у литерану просторну целину. Деца су спонтано прилазила илустрацијама, именовала превозна средства и опонашала звукове које она производе. То је омогућило да кроз игру, покрет и глас продубе разумевање „путовања“. Увођење новог групног ритуала, обележавања дечјих рођендана, допринело је да васпитачи уоче потенцијал свакодневних ситуација и дечјих интересовања кроз „путовање“ балона од сапунице. Увођењем рутина кроз задужења и ритма дана, васпитачи су стварали предвидиво и сигурно окружење у коме се деца осећају уважено и прихваћено. Рутине су уведене у договору са децом, чиме се подстиче осећај припадности и одговорности унутар групе. Понедељком, васпитачи активно укључују децу у процес доношења одлука о избору активности и задужења као што су: дељење оброка, припрема убруса за руке, прање руку, заливање цвећа, уредно одлагање играчака и прозивање. Симбол „птичице“ које деца каче поред задружења представља потврду учешћа и омогућава визуелну подршку у разумевању одговорности. На тај начин васпитачи подржавају дечју самосталност, развијају вештине и радне навике кроз игру и симболичко изражавање у скаладу са индивидуалним способностима сваког детета. Професионално деловање васпитача огледа се у праћењу и подстицању деце на самостално обављање културно – физиолошких потреба, припрему за оброке, дневни одмор и одлазак у двориште. Кроз постављање симбола на ормариће и кревете, васпитач омогућава деци визуелно праћење процеса и лакше сналажење у простору. Постављање фотографије деце током обувања патика и облачења јакне уз антиципаторну поруку, родитељима је пружен увид у учење и ниво дечје самосталности. Васпитачи посматрају и процењују реакције деце током свакодневног боравка у дворишту вртића, где су уочили да деци пријају активности на отвореном. Посебно се истиче позитиван ефекат на децу која су теже прихватила процес транзиције. Током боравка деце у дворишту реализоване су игре са падобраном, вежбе и покретне игре у циљу развоја моторике, координације и социјалних вештина. „Путујући“ кроз двориште вртића васпитачи подстичу децу да ослушкују звуке природе, попут цвркута птица,

развијајући њихову пажњу и сензорно - перцептивне вештине. Метални воз у дворишту вртића је на дечју иницијативу коришћен за игру улога машиновође, путника и деце која чекају на станици. Васпитачи воде децу кроз игру улога, подстичући социјалну интеракцију, сарадњу и пружају безбедно окружење. Игру започету на отвореном простору, током које су деца цртала путање за извођење природних облика кретања, васпитачи у договору са децом преносе у просторну целину за звук и покрет и уводе у јутарњу гимнастику. Деца су цртала путање на хамер папиру и користила маказе први пут, где су развијали фину моторику, прецизност и самосталност у руковању алатима уз подршку васпитача под контролисаним условима. Васпитачи су подржали дечју иницијативу у прављењу моста тако што су у просторну целину за конструисање унели веће картоне и траке, где су подстакли креативност, развој моторике и просторну свест. Дечја игра је проширена коришћењем различитих превозних средстава. У циљу обогаћивања искуственог учења, тема путовања проширена је на локалну заједницу. Професионална улога васпитача огледа се у томе што је прихватио предлог родитеља о посети сеоског домаћинства Дудаш, организовао посету и координирао учешће деце и родитеља. У циљу координације покрета, тимске сарадње и лакшег кретања васпитачи су увели реквизит – канап „гусеницу“. Деца заједнички држе канап пратећи договорени ритам и смер кретања. Родитељи су учествовали заједно са децом што је омогућило подршку деци и васпитачима. Такође, професионална улога васпитача се огледа у иницирању и вођењу комуникације везане за опажање симбола на путу до домаћинства (пекаре, продавнице, куће, пешачки прелаз, ластино гнездо, превозна средства,...). Васпитачи су полазили од претходних дечјих интересовања за птице, стварајући прилику за учење кроз директно искуство, посматрање и интеракцију. Деца су имала прилику да виде и хране различите врсте папагаја и прикупе пера различитих боја, развијајући одговорно понашање према живим бићима. Васпитачи су подстицали децу на постављање питања, описивање уочених карактеристика птица и њихових разлика. Голуб – лепезан је код деце изазвао посебно интересовање и радозналост ,чиме су стекли ново сазнање. Васпитачи су подстицали повезивање непосредног искуства са кретивним изражавањем, кроз цртеж птица и симбола који су виђени. Такође, професионална улога васпитача се огледа у подстицању деце да преносе и ликовно изразе своја искуства везана за пут од куће до вртића, чиме се развијају симболичко изражавање и опажање, комуникација и рефлексивност кроз учење и игру. Васпитачи у сарадњи са локалном заједницом организују посету Бачком зоо-врту, коју су пратили седам мама и једна баба. Током ове шетње деца сама иницирају разговоре о ономе што виде и чују, а васпитачи подстичу размену искуства.

Васпитачи уочавају да деца боље координирају кретање и осећају већу сигурност у своје способности. Ова посета омогућила је упознавање са новим врстама птица (зебе и розе) и домаћим животињама, укључујући интеракцију кроз храњење и мажење. Док су посматрали хотел за бубе васпитачи су подстицали децу на постављање питања, изношење запажања и размишљање о природним процесима, чиме се развија критичко мишљење и еколошка свест. Деца су са домаћином Ђорђем тражила пера како би их понела у вртић. Прикупљена пера васпитачи су користили као подстицај за разговор са децом о њиховој намени и могућим начинима употребе. Подстицали су децу на истраживање кроз сензорно искуство (додоривање лица пером и голицање), усмеравали на опажање брзине падања пера на под и разлике у траговима које остављају. Васпитачи су увели ликовни материјал – туш, где кроз разговор и испробавање деца долазе до закључка да пера у комбинацији са тушем остављају видљив траг на папиру (дебеле и танке линије, тачкице,...) и да од његове количине зависи трајање и интензитет трага на папиру. Васпитачи су развијали сарадњу и осећај заједништва тако што су деца поклањала једна другима медаље, које су направљене од рада са тушем и перима. Истраживајући кроз експеримент са перима и водом васпитачи су усмеравали децу на опажање и подстицали их да изнесу своје закључке о томе шта плута, а шта тоне и због чега. Васпитачи проширују дечје истраживање доносећи и друге предмете из собе (каменчићи, пластичне и дрвене играчке, картонски предмети,...), где деца кроз непосредно искуство уочавају својства материјала и њихова понашања у води. У сарадњи са локалном заједницом, кроз укључивање суседног домаћинства, васпитачи омогућавају стицање новог сазнања и искуства кроз истраживање перушке. Повезивањем претходних искустава деце, када су током шетње кроз вртић приметили гуске, са новим активностима упознавања перушке васпитачи су постигли континуитет у дечјем учењу и повезивање искуства у свакодневном окружењу. Подржали су дечје идеје и истраживање начина коришћења перушке (лепеза, индијанска капа, крила од птице). Васпитачи су проширили дечје сазнање делећи споствено искуство о коришћењу перушке као средства за чишћење шпорета. Деца су повезала игру са практичном употребом предмета у свакодневном животу, користећи је као метлу. У циљу боље организације и лакше доступности васпитачи се консултују и заједно са децом израђују сталак за пера и перушке. Кроз сарадњу са васпитачем В.П. омогућено је непосредно искуство деце са пауновим пером. Васпитачи су усмеравали децу на развијање просторне свести и препознавање разлике у величини, где је упорђивана дужина пера са дечјом висином, као и са осталим перима. Проширивали су дечја искуства и сазнања користећи интернет као алат за истраживање (паунов

реп). Дигиталне компетенције код деце развијане су кроз коришћење књиге са QR кодовима. Деца су била активни учесници у сопственом учењу и увиђали птице и различите животиње. Дете је донело у вртић књигу „365 ствари које можете да направите од папира и картона“, која је била подтицај за даље истраживање и стваралаштво у групи (каширање птичица). Васпитачи су препознали потенцијал за проширивање дечјег искуства где су деца била активни учесници у свим сегментима рада (прављење лепка, цепање новинског папира, каширање и бојење темперама). Консултовали су се са децом о оплемењивању заједничког простора испред радне собе. Израђене птичице и гране које су васпитачи и деца заједно прикупили на дворишту вртића допринели су укључивању деце у заједничко планирање и уређење простора кроз јачање осећаја припадности вртићкој заједници. У сарадњи са локалном заједницом васпитачи иницирају још једну посету како би продубили истраживање. На основу процене васпитача и увиђања да су деца стекла веће поверење у своје способности, групу и васпитаче, родитељи нису ишли у посету заједно са децом. На тај начин васпитачи су подстакли дечју самосталност, независно сналажење у групи и бољу интеракцију међу децом. Васпитачи су усмерили децу на опажање статуе орла, коју су разликовали од живе животиње и тако развијали разумевање симбола. Током боравка у сеоском домаћинству Макарић где смо видели папагаје, украсне патке и кућице у којима носе јаја, васпитачи су подстицали разговор питањима отвореног типа („Зашто патке имају другачији кљун од папагаја?“, Зашто им је потребна кућица?“). Такође, васпитачи су наглашавали одговорност према животињама кроз тихо посматрање, нежан приступ и поштовање протора у ком они бораве. Током предаха у кући васпитача Анђелке деца су боравила у подстицајном окружењу. Васпитач је сагледао ситуацију као прилику за интегрисано учење. Клавир, тапете на којима су различите птице, плишана играчка сова и „бунар“ са воланом препознати су, од стране деце, као средства за развијање симболичке игре (В.Р. „Ми се возамо.“).

Професионално деловање васпитача у пројекту „Путујемо“ огледа се у способности да препозна потенцијал у сопственој игри, прошири га и повеже са реалним контекстом живота. Васпитачи су били рефлексивни практичари и партнери у учењу и грађењу заједнице. Пројектни приступ омогућио је деци да развијају компетенције кроз искуство, док су васпитачи континуирано приспиривали своју праксу и прилагођавали је потребама групе.

Рефлексија

-У току овог пројекта васпитачи су радили на грађењу узајамних односа на свим релацијама. Сарадња са локалном заједницом је за децу, родитеље и васпитаче била од великог значаја, а уједно и изазов. Сарадња са породицом се огледа у подршци и продубљивању искуства и сазнања кроз пројекат. Васпитачи су кроз картице задужења, правила понашања у соби и ритам омогућила деци да кроз предвидиве ситуације стварају осећај сигурности у групи. Васпитачи су стварали подржавајуће окружење које се огледа у подршци на свим релацијама.

Литература:

1. Крњаја, Ж. & Павловић Бренеселовић, Д. (2017). *Каледоскоп: пројектни приступ учењу*. Београд: Филозофски факултет.
2. Министарство просвете, науке и технолошког развоја. (2019). *Основе програма предшколског васпитања и образовања – Године узлета*. Београд: Министарство просвете, науке и технолошког развоја

ПРОФЕСИОНАЛНО ДЕЛОВАЊЕ ВАСПИТАЧА У ПОДСТИЦАЊУ ДЕЧИЈЕ АУТЕНТИЧНОСТИ НА ПРИМЕРУ ПРОЈЕКТА “ОД РЕЧИ ДО КЊИГЕ”

Славица Недељковић, васпитач и Биљана Бубало, васпитач

Предшколска установа „Бошко Буха“ Врбас

Резиме

Овај рад приказује професионално деловање васпитача у мешовитој групи кроз пројекат „Од речи до књиге“, инспирисан дечијом иницијативом и радозналошћу. Пројекат се заснива на принципу аутентичности, где се учење одвија кроз стварна искуства и интересовања деце у контексту њиховог свакодневног живота. Кроз игру, истраживање и заједничко стварање, деца су откривала свет језика и настанак папира – од историјских извора до експерименталног добијања папира рециклажом.

Посебан акценат стављен је на професионалну улогу васпитача као партнера и модератора који подстиче кооперативне односе. Кључни изазов представљао је рад у сеоској средини без приступа музејима и библиотекарским институцијама, што је захтевало професионалну флексибилност и вешту примену дигиталних ресурса. Мешовита група се показала као предност, омогућивши деци да уче кроз односе и заједничко деловање (развој одговорности код старијих и учење по моделу код млађих).

Перспектива оваквог приступа огледа се у јачању партнерства са породицом, која се препознаје као равноправан сарадник у дететовом развоју. Круна пројекта је заједничка књига „Прича у сликама“, која кроз преко двадесет пет оригиналних прилога слави индивидуалност сваког детета унутар заједнице која учи. Пројекат потврђује да се професионалним деловањем усмереним на подршку дечијој аутентичности директно унапређује васпитно-образована пракса.

Кључне речи: партнерство, заједничко учење, креативност, истраживање, професионално деловање.

Настанак теме и иницијални кораци: Од дечије игре до пројекта

Тема пројекта „Од речи до књиге“ изронила је из аутентичне дечије иницијативе, што је од васпитача захтевало професионалну осетљивост да препозна тренутак за дубље истраживање. Повод је била посета девојчице са кућним љубимцем током „Дечије недеље“, након чега је уследила жива размена искустава међу децом. Кључни моменат догодио се када је дечак М.Б.

повезао своје праве прасиће са нестварним ликовима, на шта је Н.Ф. предложила доношење сликовнице од куће.

Улога васпитача у овој фази била је партнерска и подстицајна, подржали смо радозналост и иницијативу деце. Наше деловање је било усмерено на заједничко креирање подстицајне средине: заједно са децом смо реорганизовали простор и оформили малу групну библиотеку. Оваква промена просторне структуре омогућила је деци да постану активни учесници у планирању свог учења, док је васпитач деловао као партнер који обезбеђује материјале и документује правац развоја њихових интересовања.

Слика 1. игре и активности током Дечије недеље

Отварање пројекта кроз грађење заједнице учења

Пројекат је представља модел заједничког учења и ангажовања деце, родитеља и васпитача, где је наша професионална улога била усмерена на повезивање два за дете најважнија контекста – вртића и породице. Васпитачи су препознавали и уважавали културне, социјалне и друге специфичности деце и њихових породица.

Доношењем сликовница и књига од куће, деца нису само делила садржаје, већ су уз нашу подршку развијала кооперативне односе и вештину презентовања. Ово је омогућило да се породица препозна као аутентични извор знања, док је професионално деловање васпитача било фокусирано на креирање ситуација у којима се међусобно деле искуства и интересовања. На овај начин, отварање пројекта није било само п прикупљање материјала, већ грађење заједништва којим се јача осећај припадности групи и уважава аутентичност сваког појединца.

Слика 2. Сакупљамо сликовнице и књиге за формирање библиотеке

Развој пројекта кроз интеграцију истраживачких активности и структурирање средине

Развој пројекта захтевао је од васпитача континуирану рефлексију и професионалну флексибилност у планирању простора. Наше деловање је било усмерено на креирање средине која подстиче истраживање, па је простор собе свакодневно реорганизован у складу са дечијим потребама. Посебна пажња посвећена је партнерству са породицом: заједно са децом родитељи су израђивали аутентичне полице од рециклираних материјала. Из професионалног угла, ово је омогућило да средина постане „трећи васпитач“, нудећи деци лако доступне и прегледне ресурсе који подстичу вршњачку размену и кооперативно учење.

У овој фази, васпитачи су деловали као модели истраживачког понашања. Кроз свакодневне активности „читања“, ми нисмо само преносили садржај, већ смо подстицали децу на критичко размишљање и размену утисака. Иницијатива дечака М.Г. да посетимо локалну библиотеку „Данило Киш“ представљала је кључни професионални моменат – препознавање прилике за проширивање дечијег искуства изван граница вртића. Оваква иницијатива је професионално подржана као начин да се деца упознају са институционалним оквирима културе, чиме се развија осећај припадности ширем друштвеном контексту, што је посебно значајно у сеоској средини.

Слика3. Посета библиотеци „Данило Киш“ у Куцури

Проширивање сазнајног контекста и истраживачки одговори на дечије дилеме

Посета библиотеци била је важна у стварању нових прилика за учење. Улога васпитача овде је била да моделира одговоран однос према културним добрима, кроз разговор о важности чувања позајмљених књига. За већину деце из наше сеоске средине, ово је био први сусрет са толиким бројем књига, што је из професионалног угла искоришћено за јачање њихове мотивације и осећаја припадности широј културној заједници.

Интеракција међу колегама у вртићу довела је до неочекиване провокације када је колегиница Б.Н. донела папирус из Египта. Дечија аутентична радозналост и питање дечака Н.Ђ. -„Да ли је од злата?“ послужили су као истраживачки импулс. С обзиром на то да у непосредној близини немамо музеје или друге институције, професионално деловање васпитача усмерено је на коришћење дигиталних ресурса.

Интернет смо користили као заједнички алат за истраживање, чиме смо деци демонстрирали како се долази до сазнања. На тај начин, васпитач није само неко ко даје готове одговоре, већ партнер који заједно са децом открива непознато- порекло папируса, начине његовог настанка.

Слика 4. Папирус из Египта

Професионално деловање васпитача огледало се у препознавању истраживачког потенцијала у породичном искуству дечака А. Б. који је испричао: „Моја стара бака ми је испричала како су некада писали гушчијим пером... нису имали оловке као ми“. На иницијативу девојчице Н. С.: „Ја бих волела да и ми то пробамо!“, испланирали смо прилике и начине за приближавање овог искуства деци.

Ова ситуација је искоришћена за јачање кооперативних односа у мешовитој групи, што је потврдио дечак В. С. предлогом: „Хајде да пробамо да насликамо Мапу блага као што смо правили у дворишту око пешчаника“. Кроз заједничко стварање мапе и индивидуалне радове, деца су истраживала нове ликовне изразе, док је васпитач подржавао њихову аутентичност и повезивање традиционалног знања и искуства истраживачког процеса.

Слика 5. Сликање и писање гушчијим пером

Када је дечак М. П. поставио питање: „Како су се некад правиле књиге?“, започели смо заједничко истраживање. С обзиром на изазов рада у сеоској средини, наше деловање је било усмерено на коришћење дигиталних ресурса. Интернет нисмо користили само за информацију, већ као алат да деци, као партнери у учењу, демонстрирамо истраживачки процес и начине решавања сазнајних дилема.

Слика 6. Добијање папира од уситњене пиљевине

На иницијативу деце да практично истраже процес настанка папира, васпитачи су деловали као коистраживачи и подршка. Кроз експерименте са мешањем уситњене пиљевине и рециклажом старог картона (уситњавање, мешање са топлом водом, цеђење и сушење), деца су развијала истраживачке вештине. Васпитач је моделовао научни приступ, омогућавајући деци да кроз непосредно искуство и сопствено деловање трансформишу теоријска сазнања у функционално знање.

Слика 7. Добијање папира рециклажом

Аутентичан сегмент пројекта представљало је креирање књиге „Приче у сликама“, где је професионална улога васпитача била усмерена на јачање партнерства са породицом. На наш подстицај, родитељи и деца су заједнички стварали троделне приче, које смо затим интегрисали у велику групну књигу од 25 прича. Оваква активност омогућила је породици да уђе у простор вртића као активни учесник у грађењу програма.

Ова активност је била усмерена на подршку дечијој аутентичности и симболичком изражавању. Кроз ликове ватрогасаца, ловаца или самих себе као протагониста, деца су свакодневно практиковала „читање“ и интерпретацију, чиме је подстицана вршњачка размена. Васпитач је овде деловао као модератор дијалога, стварајући средину у којој свако дете доживљава и презентује садржај на свој јединствен начин, чиме се развијају језичке компетенције и осећај припадности заједници учења.

Слика 8. „Приче у сликама“

Рефлексија васпитача

Пројекат „Од речи до књиге“ потврђује да се професионалним деловањем усмереним на дечију иницијативу вртић трансформише у заједницу која учи. Активности су се базирале на дечијој радозналости и њиховим личним и породичним искуствима, чиме је осигурана релевантност програма у односу на стварни живот деце. Улога родитеља као активних учесника и сарадника била је кључна за грађење истинског партнерства, омогућавајући породици да унесе своју културу у простор вртића. Специфичност сеоске средине и удаљеност институција културе нису биле препрека, већ професионални изазов који смо превазишли коришћењем дигиталних ресурса као истраживачких алата, демонстрирајући деци моделе решавања сазнајних дилема. Рад у мешовитој групи додатно је оснажио кооперативне односе, подстичући децу да кроз заједничко деловање развијају одговорност и уче по моделу. Закључујемо да се кроз уважавање дечије аутентичности и оригиналности, уз континуирану рефлексију васпитача и неговање сарадничке атмосфере на свим релацијама, ствара подстицајна средина која омогућава развој свих потенцијала код деце, подстиче доживљај припадности и заједништва и унапређује васпитно-образовану праксу.

1. Литература: *Основе програма предшколског васпитања и образовања Године узлета*. (2019). Београд: Министарство просвете, науке и технолошког развоја, Просветни преглед.

2. Павловић Бренеселовић, Д., Крњаја, Ж., Јовановић, М., & Сјеничић, Г. (2020). *Водич за развијање теме – пројекта са децом*. Београд: Министарство просвете, науке и технолошког развоја.

РАЗВИЈАЊЕ ТЕМЕ ПРОЈЕКТА
„ФУДБАЛ, МУЗИКА И ФОЛКЛОР – СПОРТ ИЛИ ИГРА?“
Марија Димковић, васпитач, Ивона Ивановић Мишић, васпитач

Предшколска установа „Полетарац“, Оџаци

Резиме: Пројекат „Фудбал, музика и фолклор – спорт или игра?“ настао је из спонтане заинтересованости деце за спорт и народну игру, а временом је прерастао у сложен и смислен истраживачки процес. Полазећи од дечјих питања и идеја, креирали смо подстицајно окружење у којем су деца активно истраживала ритам као заједничку нит спорта, музике и фолклора. Кроз сарадњу са породицом и локалном заједницом проширивали смо просторе учења, трагајући за новим местима за игру, кретање и истраживање.

Током пројекта деца су развијала самосталност, одговорност и међусобну подршку. Вршњачко учење постало је основни модел напредовања, а група се постепено трансформисала у заједницу у којој се негују сарадња, охрабривање и заједништво. Улога васпитача била је да оснажи дечју игру као темељ учења и да препозна потенцијал сваког детета.

Свакодневно вежбање постало је природна потреба, што је код деце развило здраве навике и подстакло уписивање деце на фолклор, фудбал и школице спорта. Наша соба постала је место окупљања, игре и вежбања више васпитних група, а пројекат заједничка вредност целог вртића, показујући да покрет и игра повезују, оснажују и не познају границе.

Кључне речи : истраживање , подршка , вршњачко учење , заједништво , игра

Како је све почело?

Пројекат је настао директно из свакодневнице живота деце у вртићу, а то је била музика и спорт. Једна група деце су поносно долазила у дресовима својих омиљених клубова и фудбалера, а друга група је препричавала своје прве кораке са проба фолклора. Уочили смо везу између спорта и музике, и покренули истраживачко питање: **„Може ли се фудбал играти уз музику, и да ли је фолклор спорт?“**.

Као провокацију за почетак пројекта организујемо гледање кратких спортских филмића и едукативних емисија, и пуштамо деци традиционалне ритмове – народна кола, и пратимо дечије реакције. Након тога одлазимо у фискултурну салу заједно са групом „Цицибани“. Уместо класичних вежби обликовања презентујемо народна кола и кратке музичке

кореографије. Деца су кроз игру осетила ритам, као и напор (вежбање) који захтева народна игра, и то је био кључни моменат за почетак нашег пројектног путовања.

1. Вежбање уз народна кола и музичке кореографије

Деца директно учествују у креирању новог окружења

Заједно са децом смо дошли до закључка да наша радна соба треба да „говори“ језиком спорта. Подстићемо децу да испразнимо одређене полице и направимо селекцију играчака, помоћу питања: „Шта нам не треба, а шта нам је неопходно за вежбање и игру?“.

Отишли смо у физкултурну салу да деца сама бирају оно са чим би волела да се играју и како да вежбају, тиме им дајемо могућност избора и учешћа у креирању простора за игру. Сви реквизити су добили своје место у соби, мењали смо их онда када су то деца желела, чиме смо подстицале активну улогу деце у овом процесу. Граница између спортског терена и плесног подијума је била невидљива. Кроз игру смо открили да је музика унутрашњи мотор који деци даје ритам, снагу и фокус. Вежбање уз музику није била обавеза, него чиста емоција која се видела на њиховим лицима и осетила у окружењу.

На подлози за вежбање коју смо добили на поклон од родитеља К.Х., водили смо разговоре о томе зашто су важни спорт и музика.

У литерарној просторној целини обезбедиле смо енциклопедије, сликовнице и многе друге књиге, које су биле литература коју смо често прелиставали са децом, и добили одговоре на многа питања.

2. Бирамо реквизите за опремање собе

„Исти тим, исти циљ“ - родитељи као најважнији навијачи и ослонац

Пројекат је врло брзо изашао из наше радне собе. Путем вибер заједнице позвале смо родитеље да се укључе у наш пројекат и постану наши партнери. Слали су нам спортску опрему и реквизите, народне ношње, фотографије и заједнички са децом направили панеле о различитим спортовима.

Тако добро опремљен простор за игру био нам је савезник и помоћник у развијању самосталности код деце. Пружале смо подршку и подстицај деци да науче да слажу своју опрему, да се самостално пресвлаче за „тренинг“ или пробу, да брину о својим личним стварима, као и о хигијени заједничког простора. Деца су се одмах по доласку у вртић пресвлачила у дресове, обували штучне, копачке или патике и спремали се за своју игру без граница, у ходнику или радној соби.

Кош који смо добили на поклон од К.Д. смо заједничком одлуком преуредили и поставили у ходнику испред собе. То је било место окупљања за све оне који су пожелели да се опробају у кошарци, и прилика за „тројку“ за сваког од њих.

„Вртић и локална заједница у истом тиму“ – наши спортски савезници

Како би смо деци пружили аутентичне информације, у пројекат смо укључили стручњаке из локалне заједнице, која је постала још једно место за учење и истраживање. Организовале смо долазак кореографа и наступ КУД-а „ Борисав Бора Станковић “ који су нам помогли да доживимо лепоту народне игре. Посебну вредност имало је то што су извођачи били њихови вршњаци из вртића.

Угостили смо и тренере за школицу спорта и аеробик. Деца су са њима тумачила шеме полигона, учила како се правилно изводе вежбе и кретање на полигону. Организовали смо и посету спортској сали СПЦ, где нам је наставник физичког И.Н. приближио кошарку и рукомет. Кроз игру је деци показао различите начине додавања лопте, учећи их како да усмере снагу из рамена и руку. За њих је рукометна лопта посено занимљива јер је мања и бржа.

Коментар С.И. да његова мама иде у теретану дао нам је идеју да обиђемо тренера Ш.Г. за индивидуално вежбање и упознамо се са простором и справама његове теретане. У теретани је био власник спортске играонице „ Делфино “ који нас је позвао на један спортски дан.

Осмислиле смо да **прославу пројекта и Дан очева** обележимо на терену ФК Текстилац, у сарадњи са татом М.С. и тренером клуба Ј.Г. Деца су показала све своје вештине кроз такмичарске игре са татама, које су осмислили тренери. Оваквим приступом деца су схватила да спорт није само игра у сали, већ важан део друштвеног живота. Присуство тренера у вртићу дало је деци аутентичан узор. Видели су да су тренери стрпљиви, снажни а ипак пуни разумевања. Данима су имитирали покрете тренера, препричавали њихове савете и са поносом носили дресове осећајући се као прави професионални спортисти.

3. Прослава пројекта и Дан очева

Одговор на кључно питање пројекта добили смо кроз вишемесечно истраживање, практичан рад и сарадњу са стручњацима.

Да ли фудбал може да се игра уз музику? - Сазнали смо да музика и фудбал говоре истим језиком – **језиком ритма**. Сваки шут на гол је једна кореографија која захтева координацију целог тела, да ритам тапкања лопте можемо поистоветити са тактовима бубња. Бржи темпо подстиче динамичнију игру.

Да ли је фолклор спорт? - Иако фолклор доживљавамо само као традицију, наш пројекат је доказао да је врхунска спортска дисциплина. Играње народног кола захтева кондицију, добру координацију, издржљивост и тимски дух.

Научили смо да је најважнија „**утакмица**“ заправо она коју играмо са радошћу без обзира да ли носимо дрес или народну ношњу.

Рефлексија

Посматрајући процес уназад, најпоносније смо на промену у дечјој динамици: деца која су у почетку стидљиво заузимала улогу посматрача, временом су уз подршку и подстицај израсла у активне учеснике на сваком полигону. Истовремено, деца која су природно била спретнија, добила су прилику да постану „ментори“ својим вршњацима, чиме је у групи створен аутентичан систем међусобног учења и уважавања.

По принципу ангажованости, постигле смо то да свако дете учествује у складу са својим могућностима, потребама и интересовањима, осећајући се важним делом групе. Кроз игру су научили да помажу једни другима, да пружају искрену подршку и бодре се у тренуцима изазова, чиме је у нашој соби завладало снажно осећање заједништва.

Код деце смо развијале самосталност и одговорност. Постали су спретнији и сигурнији у своје покрете, али и одговорнији према постављеним правилима, схватајући да је ред неопходан за слободу игре. Успех пројекта видимо и у развијању здравих навика, свакодневно вежбање постало је унутрашња потреба сваког детета. Инспирисани нашим активностима деца су одлучила да се упишу на фолклор, фудбал или школице спорта.

Наша соба је постала центар окупљања и инспирације за више васпитних група у вртићу. Наша улога била је да отворимо врата другима, васпитачи и деца из целог објекта су долазили да опробају своје физичке способности на полигонима које су наша деца свакодневно креирала. Тиме је наш пројекат постао заједничка вредност целог вртића, доказујући да покрет и игра не познају границе.

ПОГЛЕД У БУДУЋНОСТ – иако је сарадња са родитељима била добра, тежимо томе да она буде још спонтанија. Желимо да родитељи не буду само добављачи материјала, већ активни креатори идеја који ће заједно са нама и децом градити следеће пројектно путовање.

Литература:

1. *Основе програма предшколског васпитања и образовања Године узлета.* (2019). Београд: Министарство просвете, науке и технолошког развоја, Просветни преглед.
2. Зборник радова. (2023). *Грађење односа као подршка дететове добробити у реалном програму.* Тара: Савез удружења васпитача Србије.
3. Крњаја Ж. И Павловић Бренеселовић, Д.(2022): *Водич за развијање теме/пројекта са децом, Интегрисани приступ учењу кроз теме/пројекте у складу са Основама програма „Године узлета“.* Београд: Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

КАКО ЈЕ ПРОЈЕКАТ О НАРОДНОЈ ТРАДИЦИЈИ УЈЕДИНИО УСТАНОВУ, ЛОКАЛНУ ЗАЈЕДНИЦУ И РОДИТЕЉЕ

Лаура Јарамаз – струковни васпитач

ПУ „Бамби“ Бачка Топола

Резиме: С обзиром да се код деце од најранијег узраста треба неговати љубав и поштовање према народној традицији и да се треба богатити дечије сазнање о културном и духовном благу нашег народа, у групи Звездице, у селу Његошеву, педагошкој јединици која има само једну васпитну групу, где је свакодневно бивствовање деце која се међусобно сва познају скоро као да су у породици. Тај дух заједништва, блискости скоро свакодневно негујемо учећи, користећи се играма, песмама и активностима из наше народне традиције. Учећи ове игре и песме деца развијају креативност, складност покрета, концентрацију, дружељубивост, овладавају простором, навикавају се на колективно стварање. Народна игра, поред све три димензије добробити, позитивно утиче на развој дечијег говорног апарата, на складност покрета свих делова тела, на развој музичког слуха и на крају, коначно, доброг музичког укуса. Поводом дечије заинтересованости за старо време дошло је до идеје за покретање пројекта. У хоризонталној размени са колегиницама подстакнута је тема о формирању нове секције о народној традицији у којој би се поред васпитача међусобно повезала деца из других група. У оквиру те сарадње дошло је до јавног приказивања „Мачкара“ што се у мултикултуралној заједници сматра значајним.

Кључне речи: народна традиција, сарадња, партнерство, заједница учења.

Пројекат „Овако је некад било“ од дечјег интересовања до заједничке акције

Пројекат је настао као одговор на аутентична дечја питања и интересовања која су се јавила након обележавања славе, Бадњег дана и Божића. Деца су у просторној целини за симболичку игру реконструисала породичне обичаје, преузимајући улоге и репродукујући ритуалне елементе које су препознала у свом окружењу.

Практичар је уочио потенцијал ових спонтаних активности као полазишта за развијање теме. У складу са принципима пројектног приступа (Крњаја и Павловић Бренеселовић, 2022), тема је ко-конструисана са децом, која су јој дала назив „Овако је некад било“.

Слика 1. Славски обичаји

Слика 2. Паљење бадњака

Васпитач уз помоћ деце пише и писмо родитељима где их обавештава шта им је у плану да раде и да од њих очекују помоћ у виду прикупљања старих предмета и присуства радионицама.

Слика 3. Пишемо писмо

Слика 4. Овако писмо изгледа

Дете Ј.К. се сетила да је група у посети Градском музеју добила лутку сашивену од крпица, коју су деца назвала по групи „Звездана“, она ће децу водити кроз пројекат. Пошто су у досадашњем раду групе, годинама уназад, присутне традиционалне игре и песме, деца често траже или их самостално понављају. Деци су оне занимљиве из разлога што речи у њима најчешће немају значење али уз покрет имају свој смисао.

Слика 5. Игра „Баба-Радибаба“

Слика 6. Игра „Живера“

У процес су од почетка укључени родитељи, најпре кроз прикупљање старих предмета, чиме је омогућено да простор вртића постане истраживачко окружење обogaћено аутентичним материјалима. Формирана је просторна целина која је функционисала као изложбено-истраживачки кутак, подстичући децу на питања, поређења и реконструкцију начина живота у прошлости. Доношењем старина ова просторна целина се стално мењала као и процесни пано.

Слика 7. М.М.

Слика 8. Ј.и С. К.

Слика 9. Ј.Р.

Посебну вредност имала је директна интеракција са члановима локалне заједнице (нпр. родитељи, сродници) која се одвијала по унапред договореној посети, када су деца представљали употребу старих алата и предмета. На тај начин деца су учила у дијалогу са носиоцима искуства, а знање су градила у контексту заједнице.

Слика 10. Доношење материјала

Слика 11. Испробавање

Хоризонтална размена као покретач професионалног развоја

Презентовање тока пројекта од стране васпитача колегиницама у оквиру хоризонталне размене резултирало је проширивањем теме на ниво установе. Заједничка рефлексивна додела је до формирања секције за неговање народне традиције, назване по самом пројекту „Овако је некад било“. Овај процес указује на значај професионалне заједнице учења, у којој размена искустава доводи до иновација у пракси. Иницијатива је прерасла у организовање обичаја „Мачкаре“, који се традиционално одржава у периоду Беле недеље, а пре почетка Ускршњег поста (Стевановић, 1997).

Послато је писмо родитељима у коме су обавештени како би секција функционисала и већ убрзо је организован први родитељски састанак, на ком је васпитач-координатор секције представила обичај „Мачкаре“ као прву активност у оквиру секције. Пошто установа има дугогодишњу сарадњу са СКЦ „Вук С. Караџић“, договорено је да ће они обезбедити музику

за манифестацију. Васпитачи су уз помоћ припремљеног материјла и смерница, спремили децу за „Мачкаре“.

Припрема манифестације подразумевала је интеграцију различитих домена учења: музичког, покретног, ликовног и социјалног. Деца су учествовала у изради маски, увежбавању песама и корака, док су родитељи били партнери у завршној реализацији.

У групи „Звездице“ део маски су уз помоћ васпитача деца сама направила каширањем балона.

Слика 12. Каширамо балоне

Слика 13. Почетак прављења маски

Када је први део маски био готов позвани су родитељи на радионицу да се маске заједно заврше. Пре тога васпитач им је послао аутентичне слике маски. Процес прављења је био занимљив и продуктиван и код деце је изазивао интересовање за крајњи продукт. Прилика је искоришћена да се и деци и родитељима поближе објасни обичај. Такође су били упознати и са током манифестације у Бачкој Тополи где ће се деци придружити деца из других група. У току креативног стварања створила се нова идеја да „Мачкаре“ прошетају и Његошевом. Одмах су се пријавиле две породице које су биле вољне да дочекају „Мачкаре“.

Слика 14. Заједнички рад

Слика 15. Готове маске

Партнерство са локалном заједницом као проширено окружење учења

Сарадња са СКЦ „Вук С. Караџић“, месном заједницом и локалним медијима омогућила је да пројекат пређе оквире установе. На дан „Мачкара“ деца из целе установе су се окупила у дворишту Централне зграде, у Бачкој Тополи, где је многобројна публика могла да види шта су деца научила. Одатле је поворка маскиране деце кренула до СКЦ „Вук С. Караџић“ који је на основу договора са координатором манифестације прихватио партнерство у улози домаћина. Задовољни домаћини су наградили „Мачкаре“ што је и део обичаја. Одатле весела поворка се кретала у центар града и по трећи пут су извели свој програм. Тамо децу дочекују многи родитељи, баке, деке и остали грађани који су путем градских медија сазнали за манифестацију.

Овим искуством деца су стекла осећај припадности и поноса, док је локална заједница могла да препозна значај установе као културно-образовног чиниоца. Практичари су у току евалуације истакли да је оваква врста повезивања допринела јачању професионалног идентитета и међусобне сарадње. Манифестацију су дошле да погледају и колегинице које су у секцији Мађарске народне традиције чије су повратне информације биле подржавајуће.

Слика 16. Мачкаре у Централној установи

Слика 17. Мачкаре у СКЦ и граду

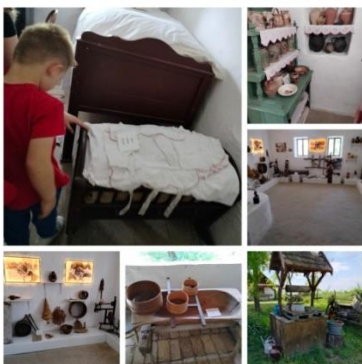
Манифестација у селу је такође протекла запажено на задовољство деце, учесника и мноштва публике.

Слика 18. „Мачкаре“ у нашем селу

Наставак и продубљивање пројекта

Пројекат се даље развијао кроз ретроспективу посете Градском музеју, када су деца погледала поставку изложбе старих играчака и добила лутку „Звездану“ која их води кроз пројекат о традицији. И гледају слика са екскурзије на Рока салашу где су деца имала прилику да непосредно истражују културно наслеђе.

Слика 19. Рока салаш

Слика 20. Градски музеј

Поново се настављала сарадња са СКЦ „Вук Ц. Караџић“ која се одвијала у виду посете њиховим просторијама. Ту су деца имала прилику да виде још старих предмета, алата, да науче њихова имена а оно што је највредније у свему је што су им показали њихов пребогат фондус народних ношњи, коју су деца могла и да пробају. Видели су мноштво слика међу којима су пронашли и бивше „Звезде“ које су сада њихови чланови. После посете су се у фолклорну секцију укључиле и Ј.Б., Ј. К. и Ј. Р

Истовремено је договорена и остварена посета Завичајној кући где се баш тада одвијала Ускршња радионица. Деца су имала прилику да заједно са децом из других група учествују у фарбању и украшавању јаја на традиционалан начин.

Слика 21. Завичајна кућа

Слика 22. Посета СКЦ

Упознавање са елементима народне књижевности (Дотлић, 1996) деци је омогућило повезивање усмене традиције са личним искуством деце. Научили су шта су народне пословице, успаванке, ташунаљке, цупаљке, проходалице, ређалице, питалице, басне, приче и бајке... Сазнали су да су се оне некада преносиле усмено или „са колена на колена“. Повезали су их са пројектом од предходне године „Од бебе до себе“.

Интеграција различитих садржаја (игре, песме, књижевност, занатске вештине), и богатство наученог садржаја, навело је васпитача на идеју да прославу краја пројекта деца направе у виду приредбе којој би присуствовали мештани села.

Завршна прослава пројекта у сарадњи са родитељима, који су помогли у организацији, локалном заједницом која нам је обезбедила простор и СКЦ „Вук С. Караџић“ нам је посудио народну ношњу и обезбедио музичку пратњу за игре, је представљала је кулминацију процеса, али и нови почетак – јер је секција народне традиције наставила са радом.

Слика 23. Славимо крај пројекта, приредба

Рефлективна запажања

Анализа пројекта указује на следеће професионалне увиде:

- Дечја интересовања представљају релевантно полазиште за планирање учења.
- Простор вртића постаје истраживачко окружење када се отвори према породици и заједници.
- Хоризонтална размена међу практичарима подстиче иновације и одрживост праксе.
- Партнерство са локалном заједницом оснажује и децу и установу.
- Пројектни приступ омогућава интеграцију културног наслеђа у савремени васпитно-образовни контекст.

Евалуација „ је, осим образовне, имао и културолошку димензију – допринео је очувању и оживљавању локалне традиције кроз активно учешће најмлађих чланова заједнице.

Литература:

1. Дотлић Љ. и Каменов Е. (1996). *Књижевност у дечијем вртићу*. Нови Сад: Змајеве дечје игре, Одсек за педагогију филозофског факултета.
2. Стевановић Р. (1997). *Традиционалне и свремене игре за децу од три до десет година*. Београд: Приручник за васпитаче и наставнике разредне наставе.
3. Крњаја Ж. и Павловић Бренеселовић Д. (2022). *Водич за развијање теме/пројекта са децом*. Београд: Министарство просвете науке и технолошког развоја

ОД ОБАВЕЗЕ ДО МОТИВАЦИЈЕ: ПРИМЕР ПРАКСЕ СТРУЧНОГ УСАВРШАВАЊА У ВРТИЋУ

Андријана Струхар Ђирић, педагошкиња, педагошка саветница,

Андреа Медић, васпитачица и Дара Чеман, медицинска сестра васпитачица

Предшколска установа „Вчиелка“ Бачки Петровац

Резиме: Рад приказује стручно усавршавање у предшколској установи „Вчиелка“ Бачки Петровац као континуиран, рефлексиван и смислен процес усмерен на реалне потребе васпитача и унапређивање васпитно-образовне праксе. Полази се од става да стручно усавршавање не треба да буде формална обавеза, већ део професионалне културе колектива, заснован на сарадњи, разменама искустава и заједничком учењу. Планирање стручног усавршавања темељи се на континуираној самопроцени и рефлексивној анализи праксе на индивидуалном, тимском и нивоу вртићких заједница, уз примену различитих инструмената (упитници, вињета техника, фото-новела, друго). Васпитачи активно учествују у креирању личних планова професионалног развоја, чиме се јача њихова мотивација, одговорност и професионална аутономија. Идентификоване заједничке потребе служе као основ за планирање интерних обука, радионица и других облика подршке. Кроз конкретне примере, попут унапређивања процеса транзиције деце и креирања интерних обука на платформи „Пасош за учење“, приказано је како стручно усавршавање доводи до видљивих промена у пракси. Оваквим приступом гради се култура континуираног учења и заједничке одговорности за квалитет рада установе.

Кључне речи: стручно усавршавање, рефлексивна пракса, самопроцена, професионални развој, заједничко учење

Увод

Савремени услови рада у предшколским установама постављају све сложеније захтеве пред васпитаче и стручне сараднике, који подразумевају континуирано унапређивање професионалних знања, вештина и компетенција. У том контексту, стручно усавршавање представља један од кључних механизма за обезбеђивање квалитета васпитно-образовног рада и целокупног развоја установе.

Иако је стручно усавршавање законска и професионална обавеза запослених у васпитно-образовним установама, у пракси се често своди на формално испуњавање прописаних захтева. Међутим, искуство показује да оно има највећу вредност онда када је осмишљено у складу са

реалним потребама васпитача, када подстиче сарадњу, размену искустава и заједничко учење, те када је усмерено на унапређивање свакодневне васпитно-образовне праксе.

У нашој предшколској установи стручно усавршавање је препознато као процес који превазилази оквире обавезе и постаје саставни део професионалне културе колектива. Посебан акценат стављен је на интерне облике усавршавања, тимски рад и активно учешће свих запослених, чиме се подстиче осећај заједничке одговорности за квалитет рада и развој установе.

Циљ овог рада је да се прикаже начин планирања и реализације стручног усавршавања у нашој предшколској установи, као и да се укаже на његове ефекте на професионални развој васпитача и унапређење васпитно-образовне праксе, кроз примере добре праксе.

Како стручно усавршавање прилагођавамо потребама групе васпитача али потребама појединца

У нашој предшколској установи планирање стручног усавршавања заснива се на систематској и рефлексивној анализи васпитно-образовне праксе, која се између осталог, реализује на седницама Васпитно-образовног већа. Полазиште овог процеса представља промишљање професионалних компетенција васпитача (Правилник о стандардима компетенција за професију васпитача и његовог професионалног развоја, 2018. година), као и сагледавање укупних потенцијала и изазова на нивоу установе. За самопроцену користимо инструменте које креирају Тим за професионални развој и стручно усавршавање и Тим за развој установе и одржавање квалитета, чији координатори васпитачи воде процес.

Током седница Васпитно-образовног већа, кроз вођену дискусију и размену искустава, идентификују се јаке стране и развојне потребе васпитача, како на индивидуалном, тако и на колективном нивоу, односно на нивоу сваког од наша четири вртића. Овај процес није усмерен на процењивање или вредновање рада појединца, већ на подстицање самопроцене, професионалне рефлексije и заједничког учења.

Посебан значај има чињеница да се анализа спроводи у подржавајућој и безбедној професионалној атмосфери, у којој се негују међусобно поверење, уважавање и отвореност за промене. На тај начин, васпитачи добијају прилику да препознају сопствене јаке стране, али и области у којима је потребно додатно стручно оснаживање, што доприноси развоју професионалног идентитета и мотивације за даље усавршавање. Резултати ове рефлексивне анализе представљају основу за лично планирање у оквиру личних планова професионалног развоја васпитача, интерних облика стручног усавршавања, као и за избор семинара и вебинара

које су у складу са реалним потребама васпитача и установе. На тај начин стручно усавршавање постаје циљано, смислено и усмерено на унапређивање васпитно-образовне праксе, а не формално испуњавање обавеза.

Оваквим приступом, Васпитно- образовно веће се позиционира као простор професионалног дијалога и заједничког учења, у коме се ствара култура континуираног развоја и одговорности за квалитет рада целе предшколске установе.

Рефлективна анализа као основ планирања стручног усавршавања

У циљу континуираног преиспитивања праксе, на личном нивоу, на нивоу вртићких заједница, или стручних тимова, креирамо инструменте за самопроцену свих сегмената рада. Неки од инструмената (пример: креиран за потребе развоја вртићке заједнице у Кулпину) садржао је следећа рефлективна питања:

У којој мери сте задовољни тренутним квалитетом праксе у Вашем вртићу?

Које сте веће промене постигли у Вашој пракси од како радите у овом вртићу?

Да ли постоји нешто што нарушава Вашу мотивацију?

Који облик стручног усавршавања Вам највише помаже да унапредите своју праксу?

Постоји ли у Вашем РАДУ простор за побољшање односа са другим васпитачима/медицинским сестара васпитачима и стручним сарадником?

У којој мери сте задовољни Вашом улогом у мењању праксе вртића, у смеру имплементације Основа програма? Видите ли простор за њено унапређење?

На овај начин, рефлективна питања постају средство за покретање дијалога, заједничког планирања и осмишљавања конкретних корака ка унапређивању праксе, у складу са потребама вртићке заједнице и принципима Основа програма.

Како стручно усавршавање прилагођавамо сваком практичару или групи практичара

У циљу усмереног професионалног развоја васпитача, у установи је креиран формулар за израду Личног плана професионалног развоја чиме се бавио Тим за професионални развој и стручно усавршавање. Као полазна основа за његову израду, претходно је спроведен процес самопроцене професионалних компетенција васпитача, који је омогућио увид у личне процене снага, области за унапређивање и професионалних потреба.

Predškolska ustanova „Vitelka“ Bački Petrovac
Jarmočna bb. Bački Petrovac
TIM ZA STRUČNO USAVRŠAVANJE I PROFESIONALNI RAZVOJ

LISTA ZA HORIZONTALNO UČENJE

NA OSNOVU ISKAZANIH POTREBA VASPITAČA I MSV IZDVOJILE SU SLEDEĆE PRIORITETNE OBLASTI:

- DOKUMENTOVANJE
- RAD SA DECOM SA SMETNJAMA
- JAČANJE DIGITALNIH KOMPETENCIJA
- SARADNJA SA PORODICOM
- PRIPREMA DECE ZA ŠKOLU U SVETLU NOVIH OSNOVA
- PRIMERI DOBRE PRAKSE – PROJEKTI U GRUPI

JAKE STRANE

SARADNJA SA PORODICOM, SARADNJA SA RODITELJIMA KROZ PROJEKTE

<ul style="list-style-type: none"> - SARADNJA SA PORODICOM, SARADNJA SA RODITELJIMA KROZ PROJEKTE 	<ul style="list-style-type: none"> - Željka Đorđević Pilipović - Andrea Medić - Ana Stracinski - Aleksandra Hlpka - Irena Čakarević - Alexandra Pucovski - Hana Hanula - Andrea Stanivuk - Stanislava Milin - Anna Čipkarova - Katarina Lačok - Danuša Nimet - Alenka Pavela
--	---

UREĐENJE FIZIČKE SREDINE

- DVORIŠTE
- RADNE SOBE

<ul style="list-style-type: none"> - UREĐENJE FIZIČKE SREDINE - DVORIŠTE - RADNE SOBE 	<ul style="list-style-type: none"> - Andrea Medić - Paulina Grizovski - Irena Čakarević - Natalia Širka - Vesna Avgustinov - Gordana Bošnjak - Sanela Ljiljak Mihajilo - Anna Čipkarova - Anna Ušjak - Anna Mučaji - Ana Triškova - Aleksandra Hlpka 	<ul style="list-style-type: none"> - Anna Bovdišova - Iva Vučić - Dara Čeman - Andrea Trpinska - Aleksandra Sokolović
--	--	--

PRIMERI DOBRE PRAKSE- PRIKAZ PROJEKATA U GRUPI

<ul style="list-style-type: none"> - PRIMERI DOBRE PRAKSE- PRIKAZ PROJEKATA U GRUPI 	<ul style="list-style-type: none"> - Katarina Lačok - Ana Hasić - Jasna Struhar - Monika Davidović
--	--

JAČANJE DIGITALNIH KOMPETENCIJA

<ul style="list-style-type: none"> - JAČANJE DIGITALNIH KOMPETENCIJA 	<ul style="list-style-type: none"> - Jasna Struhar - Anna Vida
---	--

POVEZIVANJE VIŠE VASPITNIH GRUPA U ZAJEDNIČKE AKTIVNOSTI

<ul style="list-style-type: none"> - POVEZIVANJE VIŠE VASPITNIH GRUPA U ZAJEDNIČKE AKTIVNOSTI 	<ul style="list-style-type: none"> - Zuzana Trabak - Ana Gagulić
--	--

VOĐENJE I UREĐENJE PORTFOLIA

<ul style="list-style-type: none"> - VOĐENJE I UREĐENJE PORTFOLIA 	<ul style="list-style-type: none"> - Anna Bovdiš - Vera Tasić - Anna Vida
--	--

SARADNJA SA LOKALNOM ZAJEDNICOM

<ul style="list-style-type: none"> - SARADNJA SA LOKALNOM ZAJEDNICOM 	<ul style="list-style-type: none"> - Jasmina Kovačević - Zuzana Korčok - Božena Levarski (saradnja sa ustanovama u inostranstvu)
---	--

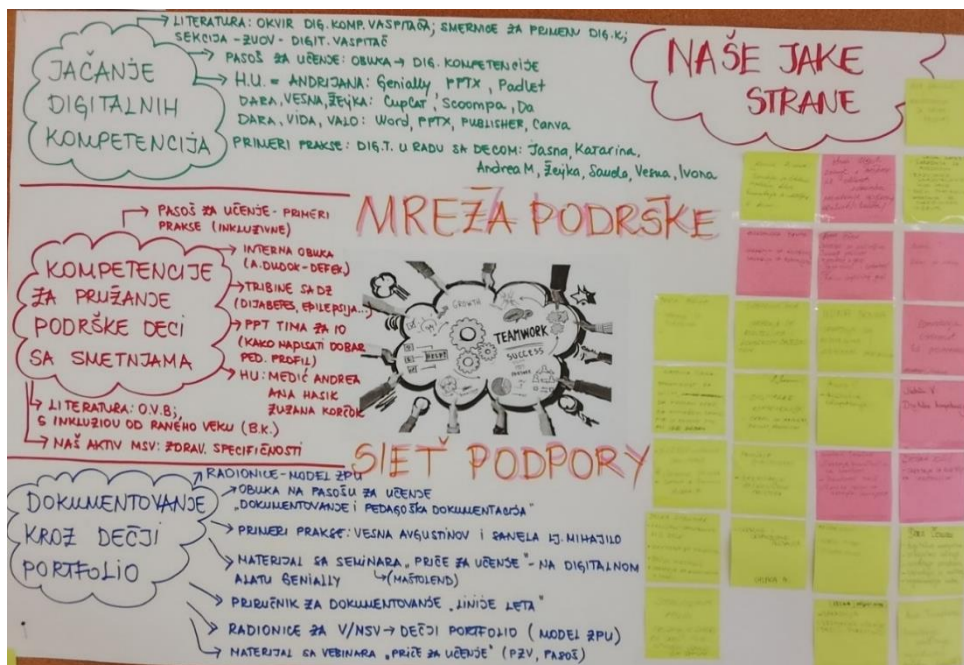
11a) Accessibility: Good to go

Слика 1. Листа за хоризонтално учење

На основу резултата самопроцене, васпитачи су самостално али уз континуирану подршку стручног сарадника попуњавали формуларе за лични план професионалног развоја, дефинишући приоритете у складу са сопственим професионалним интересовањима, потребама праксе и развојним циљевима установе. Овакав приступ омогућио је активно учешће васпитача у планирању сопственог професионалног развоја, чиме се јача осећај одговорности, мотивације и професионалне аутономије.

Анализом прикупљених личних планова професионалног развоја идентификују су три тематске области које су се најчешће понављале као потребе за стручним усавршавањем васпитача. Ове области су препознате као заједнички професионални изазови, те су послужиле као основа за формирање мреже подршке и планско усмеравање стручног усавршавања на нивоу установе.

Тим за стручно усавршавање, у складу са идентификованим потребама, планирао је и понудио различите облике подршке и ресурсе васпитачима (стручна литература, радионице, размену праксе, интерне обуке, менторску подршку и друге облике професионалног учења) са циљем јачања компетенција у приоритетним областима. На тај начин професионални развој васпитача постаје континуиран, усмерен и утемељен на реалним потребама праксе.

Слика 2. Мрежа подршке

Шта нам овај процес показује?

Да професионални развој полази од рефлексије и самопроцене,

Да су васпитачи активни актери, а не пасивни учесници,

Да је стручно усавршавање планирано, циљно и повезано са праксом,

Да можемо да се ослонимо једни на друге.

Излистане јаке и слабе стране на нивоу вртићких заједница користимо за креирање планова развоја вртића, и ови планови су нам саставни део Годишњег плана рада Установе, где нам је важно да **приоритети у развоју** буду видљиви.

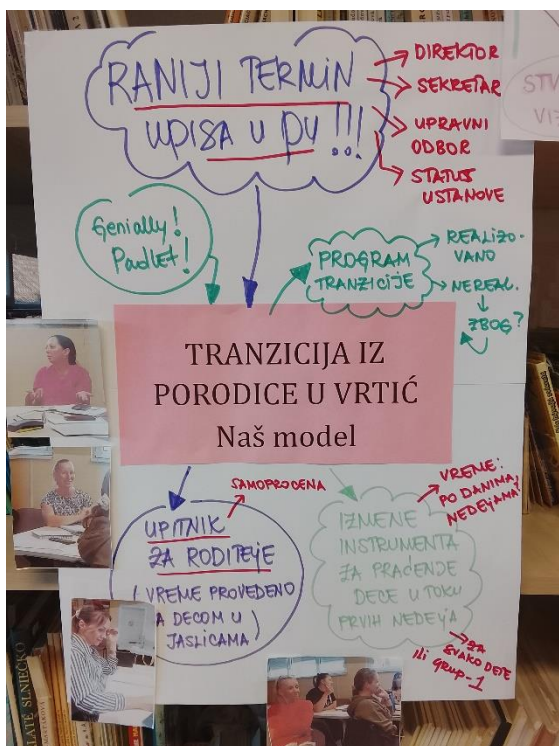
Пример стручног усавршавања кроз ситуације промене у установи и планирање стручног усавршавања за групу практичара

Шта нам је водила? Гледамо на нашу установу као место планираног заједничког учења заснованог на потребама запослених.

Актив медицинских сестара у предшколској установи спровео је анализу постојећег плана транзиције деце из породице у вртић, са циљем сагледавања његове функционалности и усклађености са потребама деце, породица и установе. Анализом досадашње праксе уочени су одређени недостаци који су се односили на недовољну временску распоређеност активности, ограничену могућност индивидуализације процеса и недовољну припремљеност свих учесника

за транзициони период.

У циљу систематизације уочених изазова и формулисања закључака, примењена је **вињета техника**, која је омогућила документовање конкретних ситуација из праксе и њихову заједничку анализу. На овај начин прикупљени су релевантни подаци који су послужили као основ за даље планирање активности. Отворила су се бројна питања међу члановима Актива. Питања која себи постављамо су: ШТА СМО ДО САДА РАДИЛИ? ШТА ЈЕ ФУНКЦИОНИСАЛО? ГДЕ ИМАМО ПРОСТОР ЗА РАСТ? На основу добијених увида, на платформи „Пасош за учење“ креирана је **интерна обука на тему транзиције**, намењена медицинским сестрама васпитачима у нашој Установи. Обука је реализована у циљу унапређивања стручних знања, уједначавања разумевања процеса транзиције и оснаживања медицинских сестара за активну улогу у подршци деци и породицама током овог осетљивог периода.

Након реализоване интерне обуке, приступило се изради новог програма транзиције, који је заснован на идентификованим потребама и закључцима из праксе. У оквиру новог програма извршено је и померање датума уписа, како би се омогућила адекватна временска динамика и реализација планираних активности у складу са принципима постепености, континуитета и индивидуализације транзиционог процеса.

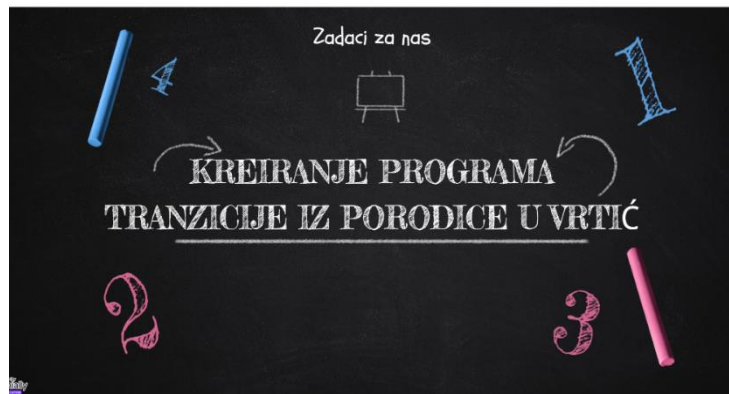
Оваквим приступом створени су услови за квалитетнију и структурирану транзицију деце из породице у вртић, као и за јачање сарадње свих учесника у процесу.

Слика 3. Анализа теме са састанка кроз вињета технику.

Шта нам је овом процесу било важно?

- **рефлексивна пракса** (анализа постојећег стања),
- коришћење **методе вињета** као стручног алата,
- **професионално учење унутар установе** (интерна обука),
- **конкретна промена праксе** (нови програм + померање уписа)

- усклађеност са најбољим интересом детета.

Слика 4. Приказ насловне стране интерне обуке за васпитаче и медицинске сестре васпитаче

Рефлективна анализа као основ планирања стручног усавршавања Континуирана самопроцена васпитача

Самопроцена и рефлексивна анализа представљају саставни део нашег професионалног деловања у оквиру тимова, актива и других облика сарадње, при чему користимо различите технике као што су вињета техника, фото-новела и сродне методе, у циљу континуираног професионалног развоја и унапређивања васпитно-образовне праксе.

На пример, у оквиру рада Тима за заштиту деце од насиља примењен је упитник као инструмент самопроцене, којим су чланови тима процењивали сопствени степен укључености, одговорности и доприноса ефикасности рада тима.

Пример тима за стручно- упитник

1. Како бисте описали атмосферу и сарадњу у тиму током претходне године?
2. Шта сматрате највећим постигнућем тима прошле године?
3. Који су били највећи изазови у раду тима?
4. Да ли су састанци били организовани и корисни? Образложите
5. Да ли ваша улога у тиму била јасна и довољно вреднована?
6. На којин начин је рад у тиму допринео вашем личном и професионалном развоју?
7. Шта бисмо могли да радимо другачије како би тим био ефикаснији и мотивисанији?
8. Шта би вама лично помогло да се осећате ангажованији у раду тима?

Зашто нам је ово важно? Да би сви чланови имали прилику да критички промишљају и искажу своје мишљење и подједнако право на исходе заједничког рада; постојање заједничких акција и идеја, и осврну се и на личне доприносе у функционисању тима.

Улога васпитача у процесу стручног усавршавања

У описаном моделу професионалног развоја, васпитач није пасивни прималац садржаја, већ активни носилац и креатор процеса учења. Његова улога огледа се у:

- континуираној самопроцени и рефлексiji сопствене праксе,
- идентификовању личних и заједничких професионалних потреба,
- активном учешћу у планирању и реализацији интерних обука,
- примени стечених знања у непосредном раду са децом,
- иницирању промена у складу са принципима Основа програма,
- документовању праксе као средства професионалног учења.

Васпитач је у овом процесу рефлексивни практичар који преиспитује сопствени рад, сарађује са колегама, дели искуства и преузима одговорност за унапређивање квалитета васпитно-образовне праксе. Стручно усавршавање се, у том смислу, не дешава „ван праксе“, већ кроз праксу и ради праксе.

Како креирамо интерне обуке прилагођене потребама наших практичара

Обука на платформи пасош за учење

У оквиру стручног усавршавања у Установи користили смо и потенцијал платформе „Пасош за учење“. Пасош за учење је дигитална платформа намењена професионалном развоју запослених у образовању. Омогућава планирање, праћење и реализовање различитих облика стручног усавршавања. Наша установа је на Платформи добила простор за креирање материјала. Како смо користили тај простор?

Фомиралли смо Тим на нивоу Установе у ком су биле колегинице које су високо мотивисани практичари, отворене да уче и имају развијене дигиталне компетенције. Улоге у тиму смо поделили али те улоге се преплићу- вођа тима, креатори садржаја, администратори на платформи, реализатори обуке. На платформи Пасош за учење имамо посебан простор за нашу Установу. Прва обука коју смо креирали носила је назив Документовање и педагошка документација. До теме обуке дошли смо тако што смо анализирали личне планове

професионалног развоја наших васпитача и мед.сестара васпитача, увидом стручног сарадника у документацију практичара, тема је била и у складу са годишњим планом стручног усавршавања, на нашим вртићким састанцима увек се отварају питања везана за документовање. Такође, у установи имамо и одређени број нових васпитача који нису прошли овај део обуке у склопу обуке за имплементацију Основа програма. Осим тога, тим је креирао упитник за самопроцену којим смо желели да добијемо информацију који су то сегменти у вођењу педагошке документације за коју желе подршку у бољем разумевању. Излагањем у сусрет потребама наших колегиница осигурали смо почетну мотивисаност за учешће на обуци. Обука је била хибридног модела учења- онлајн и уживо. Сегменти обуке били су : увод о документовању, тематски/пројектни портфолио, приче за учење, приче о пројекту, дечји портфолио. За сам тим који је креирао обуку ово је био посебан процес учења- од проучавања литературе, писања текста, анализе примера праксе наших колегиница, до промишљања о дигиталним алатима које ћемо користити. Ово јесте био један од највећих изазова тима, јер смо желели да обука буде квалитетна али да буде и визуелно привлачна. Дигиталне алате које смо користили бирали смо тако да буду лаки за употребу али да буду и интерактивни. Користили смо word, canvu, carcut, genially, google classroom, linoIt, power point, вибер, маил, друго. Свака тема коју смо понудили садржи неколико лекција, а након лекција у оквиру једне теме учесници су имали задатке и смислене провере знања. Да бисмо постигли интерактивни рад са материјалима креирали смо задатке у различитим дигиталним алатима. За оне који су желели да сазнају више нудили смо хиперлинкове са доданим садржајима. Трудиле смо се да осмислимо задатке за учеснике који неће бити само на нивоу репродуковања прочитаног него ће подстаћи промишљање, дискусију, захтеваће рефлексивни осврт на сопствену праксу али и праксу других. При креирању садржаја стално смо себи постављали питање: На који начин ће наши учесници бити ангажовани? Неки од задатака су подразумевали креирање продуката а продукте смо на састанку уживо анализирали. Након завршеног онлајн дела обуке одржали смо и састанак уживо. Водили смо рачуна да васпитачки пар који ради заједно у групи буде и заједно на састанку јер смо тиме желели да подстакнемо и размену , дијалог и учење и на ниову васпитачког пара. Дискусија на састанку уживо водила се у правцу појашњавања и разумевања појмова али и повезивања са праксом. На крају обуке су учесници попуњавали евалуацијони лист како би имали прилику да изнесу своје утиске и мишљење а Тим да добије повратну информацију о квалитету понуђеног садржаја, да ли је и у којој мери обезбедио учење и како бисмо унапредили наредне обуке.

Након реализоване обуке могли смо да извучемо следеће закључке: повезали смо се око заједничких циљева, креирали смо сигурно окружење за учење, ојачали професионални идентитет, унапредили своје компетенције у складу са темом, и видљиве су и промене у пракси.

Закључак:

Стручно усавршавање у нашој предшколској установи заснива се на континуираној рефлексiji, самопроцени и активном учешћу запослених, што га чини смисленим и функционалним делом васпитно-образовне праксе. Кроз планиране и потребама прилагођене облике професионалног учења подстичу се сарадња, професионална одговорност и развој компетенција. Оваквим приступом обезбеђују се видљиве промене у пракси и јача култура заједничког учења у установи.

Литература:

1. Павловић Бренеселовић, Д. (2015). *Где станује квалитет*. Београд: Институт за педагогију и андрагогију.
2. Слуњски, Е. (2018). *Вођење: према култури промене, Изван оквира 3*, Загреб: ЕЛЕМЕНТ д.о.о. Загреб.
3. Лакићевић, О., Кораћ, И., Михајловић, М. и Златаровић, В. (2022). *Водич за стручно усавршавање у предшколској установи кроз хоризонтално учење*. Београд: Министарство просвете, науке и технолошког развоја РС.

ПРОФЕСИОНАЛНО ДЕЛОВАЊЕ ВАСПИТАЧА У КРЕИРАЊУ ПОДСТИЦАЈНОГ КОНТЕКСТА ЗА УЧЕЊЕ КРОЗ ИГРУ И ИСТРАЖИВАЊЕ

Вера Богавац, васпитач; Јасна Сивчевић

ПУ“Радосно детињство“, Нови Сад

Резиме: У раду је приказан развој пројекта заснованог на истраживању и игри у средњој васпитној групи. Нагласак је стављен на савремени педагошки концепт у којем васпитач кроз процес подупирања прати и усмерава дечију заинтересованост. Основни циљ је да се кроз теоријски оквир и практичну примену осветле стратегије професионалног деловања које доприноси квалитету васпитно-образовне праксе. Закључна разматрања нуде перспективе за даљи развој професионалних компетенција васпитача у савременом контексту. Резултати показују да овакав приступ значајно повећава мотивацију деце и развија њихову аутономију. Рад истиче да је флексибилност васпитача кључна за успешну реализацију пројектног учења. Кључне речи: професионално деловање, пројектно учење, игра, рефлексивна пракса, партиципација

Увод

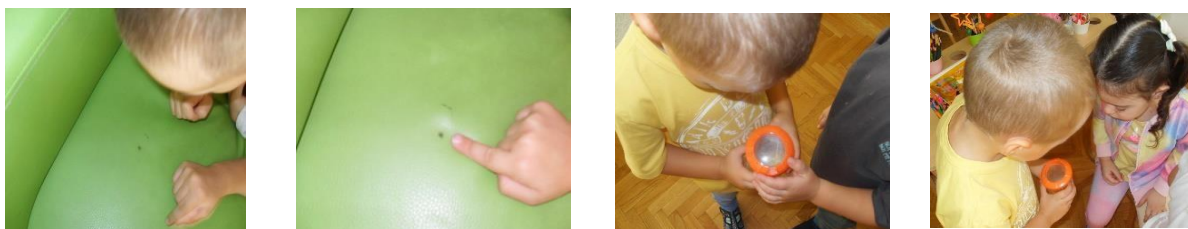
Подручја деловања васпитача кроз непосредан рад са децом (у овом раду са децом од четири године) представља кључни елемент раног развоја компетенција, социјализације и самосталности. У овом узрасту деца почињу да развијају основне когнитивне и социјалне вештине, док је игра централни начин кроз који уче о свету око себе.

Непосредни рад са децом представља основни сегмент професионалног деловања васпитача. Он се заснива на разумевању детета као активног учесника у сопственом процесу учења и развоја, при чему игра има кључну улогу као основни начин учења у раном детињству. Васпитач оснажује дечју игру стварајући услове у којима деца кроз све типове игре (отворену, проширену и вођену) игру истражују постављају питања, доносе одлуке и развијају сопствене стратегије учења. Васпитач овде није само преносилац знања, већ саиграч, фацитатор који креира подстицајно, безбедно и инклузивно окружење и који примењујући различите стратегије осим стварања услова подстиче дечију знатижељу која је основа учења деце.

Аутентичност и дечја заинтересованост као покретач учења

Пројекат је започео аутентичном ситуацијом – током јутарњег окупљања један дечак је пронашао паука у литерарној просторној целини. Позвао нас је да погледамо и предложио да га ставимо у неку посуду (слика 1-4).

Овај непосредни сусрет изазвао је снажну радозналост и лавину питања, што је послужило као основа за истраживање деце које „израња“ из дечијих заинтересованости, коју смо ми препознали и подржали.

Слика 1-4: Повод за покретање пројекта

Креирање подстицајног и безбедног окружења

Посебна пажња посвећена је социо-емоционалној подршци детету које је исказивало страх од паукова, као и обликовању инклузивног окружења у коме су сва деца могла пронаћи сопствени начин учешћа. Кроз игру, експериментисање и сарадњу, деца су развијала различите компетенције, док је васпитач континуирано рефлектовао сопствену праксу.

Кроз заједнички рад, коришћење растегљивог канапа и балона као симбола паукове мреже, дете је постепено превазишло баријеру, тако што смо понудиле деци растегљиви канап и почели да се играмо са њиме, додајући га једни другима (Слика 5). А. је рекао да смо се повезали, М. да смо направили кућу за паука, а Н. да смо направили мрежу. Деца предлажу да надувамо балон и наставимо са игром.

Слика 5: Мрежа

Уместо инсистирања на контакту са инсектом, кроз симболичку игру (канап, балон), смо охрабривале дете да постепено пређе из улоге посматрача у улогу креатора, што је кулминирало тренутком када је дечак самоиницијативно донео канап да направимо паукову мрежу(грађење поверења између вртића и породице).

Усвајамо идеју И. да сви заједно направимо мрежу (Слика:6-9).

Слика 6-9: Процес плетења мреже

Непосредан рад са децом у овом пројекту карактерисао је сараднички однос, где васпитач није био једини извор информација, већ ко-истраживач. Промишљајући како подигнути ниво партиципације, васпитач је свесно подстицао дечију иницијативу, омогућавајући деци да сама бирају материјале, начине истраживања и облике изражавања. Овакав приступ је доприносио развоју самосталности, радозналости и осећаја компетентности код деце.

Посебан значај има изградња подстицајног и безбедног окружења које деци пружа емоционалну сигурност, осећај припадности, и слободу изражавања. Физичко и социјално окружење се промишљено обликује тако да подстиче истраживање, сарадњу и активно учешће сваког детета.

Кроз пажљиво осмишљене просторне и материјалне услове, васпитач креира контекст за учење који се заснива на игри и истраживању, примењујући стратегије које подстичу активно учење и развој критичког мишљења. Простор је био организован тако да деца могу слободно приступити мноштву понуђених материјала и експериментисати.

У визуелној просторној целини смо додале нове материјале: црне балоне и црне траке. Консултовањем, долазимо до идеје да направимо паука. То је привукло пажњу свих. Сви су желели да помогну. Балоне и траке (ноге од паука) заједно са децом лепимо. Мрежу и паука смо поставили у простору собе као провокацију.

Постављањем паука и мреже у простору собе као провокације (Слика 10), васпитач је креирао подстицајан контекст за даље истраживање, разговор и игру. Овај пример илуструје како професионално деловање васпитача, засновано на ослушкивању и разумевању дечјих интересовања и заједничком стварању, доприноси развоју квалитетне васпитно-образовне праксе и јачању професионалног идентитета васпитача.

Слика 10: Паук и мрежа

Једно дете је осетило несигурност при прављењу паука: „Не желим да се балон распадне!“ - васпитач је пришла и рекла: „Хајде да заједно пробамо и видимо како да га учврстимо“ (Слика 11). Ово је осигуравало сигурност и мотивацију, а деца су и даље доносила одлуке и учила кроз сопствено искуство. Васпитачи су били задовољни како се ниво укључености и учешћа деце повећавао до нивоа партиципације у коме активности иницира одрасли, али се одлуке о току и циљевима, као и учешћу деце доносе заједно са децом.

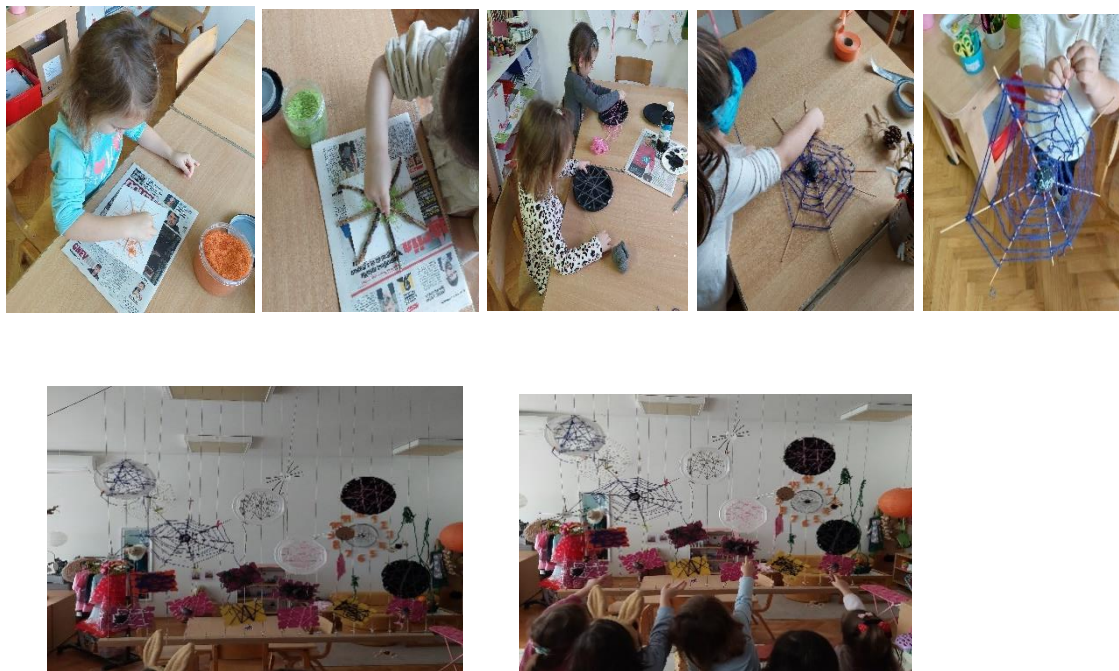
Слика 11: Израда паука

Са децом се гради сараднички однос који омогућује да дете изазива перспективу и мишљење и одраслих и друге деце, као и да управља и процесом и исходом саме активности. Истовремено, овај ниво партиципације подразумева да се детету, у складу са узрастом, додељују различити нивои самосталности у одлучивању, те да самосталност одлучивања и ниво партиципације расте са вештинама детета.

Атмосфера је била подстицајна. Деца су постављала питања, размењивала идеје и учила како да сарађују и решавају проблеме заједнички.

Током пројекта васпитач је прилагођавао просторно-материјално окружење у складу са развојем пројекта и интересовањима деце. У просторним целинама обезбеђени су различити материјали за истраживање, експериментисање и изражавање (природни материјали, структурирани и неструктурирани материјали...).

У визуелној целини правимо мрежу од природних материјала: од гранчица, чачкалица, пластичних и картонских тањира, дрвених штапића за роштиљ, вунице, песка у боји... Бојимо и сечемо пластичне тањире кроз које провлачимо вуницу и правимо паукову мрежу (Слика 12-18).

Слика 12- 18: Продукте качимо на инсталацији у простору собе

Подршка васпитача у јачању дечје партиципације

Промишљајући начине за подизање нивоа дечје партиципације, васпитач подстиче иницијативу деце, омогућавајући им избор материјала, начина истраживања и облика изражавања. Дете се препознаје као активно и компетентно биће, способно да учествује у доношењу одлука које се тичу сопственог учења. Професионална одговорност васпитача огледа се у препознавању и вредновању дечјих идеја и стварању услова у којима се оне могу развијати. Тако да је васпитач у ситуацији када је дечак са додатном подршком покушавао да ухвати паука, али није успевао, додао малу хватаљку са којом је лакше манипулисао (Слика 19-21).

Слика 19-21: Прилагођавање материјала и средстава

Овакав приступ доприноси развоју самосталности, радозналости и осећаја компетентности код деце истовремено захтева континуирано професионално преиспитивање, одрицање од потпуне контроле над процесом учења представља изазов, али и прилику за професионални раст, јер васпитач учи заједно са децом и гради професионални идентитет заснован на сарадњи, поверењу и уважавању.

Претражујући интернет, васпитачице су виделе игру и одлучиле да направе ту необичну мрежу на облици од дрвета на којој су поставиле чиоде и додале гумице у боји(Слика 22-25). Ова игра посебно је била значајна за дечака који има подршку, за побољшање његове концентрације, пажње и спретности. Уживао је и радовао се свакој постављеној гумици .

Слика 22-25: Игра гумицама и чиодама

Васпитач креира ситуације у којима деца активно учествују и кроз игру стичу знање. Пројекат се развијао у полазећи од питања и идеја која су деца иницирала, што је омогућило продубљивање теме и задржавања високог нивоа мотивације. Флексибилност васпитача допринела је квалитету процеса учења и развоју креативности. Деца су била активни истраживачи и креатори сопственог учења. Кроз постављање питања, посматрање, експериментисање и разговор, деца су самостално долазила до закључака.

Заједнички рад подстицао је сарадњу, комуникацију и развој социјалних вештина. Васпитач је примењивао стратегије које унапређују активно учешће: постављала је отворена питања, сугерисала алтернативне приступе и пратила индивидуалне интересе.

Васпитач је омогућила да сва деца учествују, прилагођавајући активности њиховим способностима и интересовањима, уважавао индивидуалне разлике међу децом. Свако дете је имало прилику да учествује у пројекту у складу са својим могућностима и интересовањима. Кроз заједничке активности развијана је сарадња, емпатија и осећај припадности групи.

Током пројекта посебно су неговане диспозиције за учење као што су радозналост, истрајност, самопоуздање, креативност и сарадња. Деца су охрабривана да покушавају, греше, поново покушавају и заједно долазе до решења, чиме се развијао позитиван однос према учењу (активности су укључивале посматрање, експериментисање, цртање, прављење мрежа, паука и дискусију).

Васпитач је континуирано подстицала рефлексију: “Шта смо сазнали данас?” Деца су говорила о својим запажањима: „Како паук зна да је плен у мрежи?”- открили смо да мрежа ВИБРИРА, или „којим ногама плете мрежу?”- што је јачало свест о сопственом учењу и мотивацију за даља истраживања.

Учешће родитеља допринело је богатству пројекта и јачању везе између породичног и институционалног окружења. Родитељи су својим учешћем подржали дечија интересовања и показали разумевање значаја пројектног учења. Такав облик сарадње доприноси стварању заједнице учења у којој су дете, породица и васпитач равноправни партнери.

Сарадња са породицом као фактор продубљивања дечијег учења

Као експерт у оквиру пројекта, даље учење нам је омогућио Н. тата С. Сазнали смо да и жице на гитари вибрирају. Деца су имала могућност да осете како жице вибрирају као и звучник када пустимо музику осетимо вибрацију (када прстом додирнемо звучник или своје грло). Тата С. је деци показао како глас може да путује у ваздуху – визуелизовао је нешто што су до сада могли само да чују и осете, обрадио је звук тако да је на лап топу направио мрежу док деца не причају мрежа мирује, а када деца гласно говоре мрежа вибрира. Са татом детета Н. певамо песмице о пауку и тактирамо са музичким штапићима научене бројалице (Слика 26-30).

Слика 26-30: Посета родитеља као експерта

Закључак

Кроз јасно структурисане, али флексибилне дневне активности, васпитач је пружао подршку деци у преласцима између активности, као и у емоционалним и социјалним променама које су се јављале током пројекта. Пројекат је доприносио лакшој транзицији деце кроз осећај континуитета, сигурности и припадности.

Окружење је било флексибилно и променљиво, што је деци омогућило слободу у избору активности и начина изражавања. На основу укључености у игри и истраживању посматрања васпитач је прилагођавао наредне кораке пројекта, чиме је осигуран континуитет и смисленост учења. Деца су била активни учесници у планирању и реализацији активности. Васпитач је уважавао идеје деце, омогућавао им да предлажу активности, доносе одлуке и заједнички решавају проблеме. На тај начин деца су развијала осећај компетентности, самопоуздања и одговорности за сопствено учење.

Пројекат „Паук“ показује да непосредан рад са децом омогућава:

- оснаживање игре и креативности
- подстицање иницијативе, истраживања и избора
- изградњу подстицајног и безбедног окружења
- инклузивну праксу и подршку диспозицијама за учење

Стратегија васпитача у развијању програма усмереног на добробит детета реализује се у складу са принципима концепције Основа програма „Године узлета“. У процесу планирања, праћења и рефлексије, васпитач континуирано прилагођава активности у односу на уочена интересовања, потребе и иницијативе деце..

Пројекат „Паук“ вреднован је као пример добре праксе, јер је омогућио активну партиципацију деце, подстицао развој односа и истраживачког приступа, и допринео унапређивању квалитета васпитно-образовног процеса, као и професионалном учењу и рефлексији васпитача.

Закључно, пројекат указује да одустајање од потпуне контроле и прихватање улоге ко-истраживача представља изазов, али и значајну перспективу за професионални развој васпитача у савременом контексту предшколског образовања

Литература:

1. *Основе програма предшколског васпитања и образовања – Године узлета* (2018). Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије. Службени гласник РС – Просветни гласник, бр. 16/2018.
2. Крњаја, Ж., и Павловић Бренеселовић, Д. (2022). *Интегрисани приступ учењу кроз теме/пројекте у складу са Основама програма ПВО „Године узлета“: Водич за развијање теме/пројекта са децом*. Београд: Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.
3. Павловић Бренеселовић, Д., Крњаја, Ж., Јовановић, М., и Сјеничић, Г. (2022). *Стратегија заједничког развијања програма у складу са специфичностима појединих узраста деце*. Београд: Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

ПАРТНЕРСТВО КОЈЕ ОСНАЖУЈЕ ДЕТИЊСТВО

Јелена Кончар, васпитач, Биљана Голубовић, васпитач

Предшколска установа „Дечја радост“ Панчево

РЕЗИМЕ: Рад осветљава партнерство између породице и предшколске установе као темељ квалитетног васпитно-образовног процеса. Полазећи од савремених схватања детета као компетентног и активног учесника у сопственом учењу, истиче се значај повезивања свих контекста у којима дете одраста. Породица се препознаје као први и најважнији васпитни фактор, чија укљученост доприноси континуитету искустава, осећају сигурности и развоју позитивне слике о себи код детета. У раду се анализирају начини изградње партнерства заснованог на поверењу, уважавању и отвореној комуникацији, као и улога васпитача као иницијатора, посредника и подршке у том процесу. Посебан акценат стављен је на практичне облике укључивања породице у програм, кроз заједничке активности, размену искустава и учешће у обликовању средине за учење. Закључује се да партнерски односи између породице и вртића стварају подстицајно окружење у коме дете расте осећајући припадност, подршку и разумевање. Таква сарадња не представља додатак програму, већ његову суштину – заједничко путовање одраслих и деце у процесу учења и развоја.

Кључне речи: партнерство, породица, дечји развој, размена

1. Увод

Грађење партнерства са породицом представља један од кључних стубова квалитетног васпитно-образовног рада у предшколској установи. Породица је прво и најважније окружење у коме дете стиче основна искуства, вредности и обрасце понашања, док вртић представља његов први шири социјални контекст. Када ова два система делују усклађено, дете добија јасне, стабилне и доследне поруке које доприносе његовом целовитом развоју. Квалитетна сарадња са породицом подразумева партнерски однос заснован на међусобном поштовању, поверењу и отвореној комуникацији. Васпитач и родитељ заједно прате дететов развој, размењују запажања, препознају потребе детета и заједнички траже адекватне начине подршке. На тај начин родитељи постају активни учесници васпитно-образовног процеса, а не само посматрачи, док васпитач добија драгоцен увид у породични контекст детета.

Увидевши да је за добробит детета укључивање породице од великог значаја, настојале смо да сарадња са породицом буде саставни део свакодневице нашег рада. Родитељи су нашу потребу за укључивањем видели као бенефите у развоју њихове деце и дали су свој максимум да се оствари делотворна интеракција између вртића и породице.

2.Породица као партнер

Партнерски однос не настаје одједном и без изазова, већ се гради постепено, од првих сусрета, кроз пажљиво успостављање поверења. У нашој пракси то је посебно било видљиво у периоду транзиције из јаслица у вртић. Током тих дана родитељи су са нама делили податке о навикама деце, ритуалима успављивања, омиљеним играчкама или начинима на које се дете смирује. Ми смо им узвраћале фотографијама, кратким порукама и разговорима о томе како дете проводи дан, што је родитељима доносило сигурност, а деци осећај континуитета. `Када смо у почетку позивале родитеље да учествују у активностима, одазив је био мали. У разговорима смо сазнале да се неки родитељи нису јављали јер су мислили да „немају шта посебно да понуде“ или да „то треба да раде стручњаци“. Тада смо почеле да им прилазимо појединачно. Тако је, на пример, једна мама, која је у почетку оклевала, пристала да деци покаже једноставне експерименте са водом. Њено укључивање дало је сигурност и другим родитељима. Након пројекта о диносаурусима, деца су код куће причала о „ископавањима фосила“, па су родитељи почели да доносе материјале, књиге и идеје. Дечја узбуђеност постала је најбољи позив родитељима.

Слично се догодило и у пројекту „Како да верујем у себе?“, где су родитељи представљали своје „супермоћи“. У почетку се јавило само неколико њих, али када су деца поносно причала код куће како је нечији тата стрпљив, а нечија мама храбра, и други родитељи су пожелели да учествују. Тако су деца покренула родитеље, а партнерство се развијало природно, корак по корак. Учешће родитеља се види и у свакодневним ситуацијама – кратки разговори при доласку и одласку-ритуали, размену запажања, заједничко праћење дететовог напретка. Када родитељи на паноу виде фотографију детета како истражује звук или гради конструкцију, често нам прилазе да поделе како је дете исту игру наставило код куће. Тако се учење наставља у оба окружења. Кроз овакве примере из праксе постало нам је јасно да се партнерство не гради великим корацима и формалним позивима, већ малим, искреним сусретима, охрабривањем и препознавањем вредности сваког родитеља.

4. Деца као покретачи партнерства са породицом

У нашој пракси смо много пута виделе да све почиње од детета – од његових питања, игре, радости, али и недоумица које са собом носи кући. Када дете родитељу исприча шта је радило у вртићу, покаже цртеж, преприча разговор или изрази жељу да се нешто настави и код куће, оно природно отвара простор за учешће.

Често смо учавале да деца подстичу учешће и у осетљивим ситуацијама –приликом транзиције из јаслица у вртић или у периодима када пролазе кроз емоционалне промене. Кроз разговоре које су деца иницирала код куће, родитељи су нам преносили своја запажања, а заједнички смо тражили начине да детету пружимо подршку. Тако је, на пример, у пројекту „Како да верујем у себе?“ дечја потреба за оснаживањем и охрабривањем постала заједничка тема и у вртићу и у породици. Када дете направи напредак, покаже самосталност, интересовање или понос због свог рада, ти тренуци се деле са породицом. Родитељи су кроз процес документовања на паноима, панелима, мобајлима, разговорима и заједничким активностима имали увид у дететове успехе, што је додатно јачало поверење и осећај да смо сви део истог тима.

5. Активно укључивање породице у програм (примери из праксе)

Програм се у вртићу обликује кроз односе који се граде, кроз искуства која се деле и кроз заједничка открића деце и одраслих. Зато је укључивање породице срце заједнице у којој се учи, расте и припада. Облици партнерства породице и вртића су разноврсни. Заинтересованост деце покрене пројекат који се природно повезује са породичним искуствима. Често нам у вртић долазе родитељи као експерти који деци преносе своја знања, вештине или доживљаје. У пројекту „Како је потонуо Титаник“, Рељина мама нам је била „експерт за прекокеанску пловидбу“. Објаснила је деци разлику између Титаника и савремених бродова, причала им је о особљу на броду и безбедности током пловидбе, показала им како се користи прслук за спасавање. Током пројекта „Шта све може да се споји“, Андрејина мама је деци показала различите експерименте; У пројекту „Како да верујем у себе“, као вид подршке деци у развијању емоционалних компетенција 17 родитеља је представило своју „супермоћ“. Учешће родитеља у развијању теме пројекта огледа се још и кроз идеје и предлоге за посете у локалној заједници, у формирању теме пројекта, позивању шире породице (бака, дека...) итд.

сл.1-2

Кроз активности у којима породице представљају своје обичаје, језике, песме или рецепте, простор вртића постаје место сусрета различитих култура. Оваква пракса је подржава принцип аутентичности кроз који она уче да се различитости уважавају и да је свачије порекло вредно поштовања.

сл 3-4

Родитељи често учествују у обликовању средине за учење. Доприносе материјалима из свакодневног живота: природним предметима, амбалажом, алатима, фотографијама. Такви материјали подстичу истраживање, машту и отворену игру. Простор вртића постаје заједничко дело, а деца препознају трагове свог породичног света у окружењу за учење. У оквиру пројекта „Шта је звук, а шта тон“, родитељи су учествовали у изради табле за истраживање звука. Такође у оквиру НТЦ пројекта на нивоу вртића, након спознаје да због живота у равници, наша деца имају мало искуства у ходању узбрдо и низбрдо, Стефанов тата који поседује грађевинску фирму, направио нам је брдо у дворишту које су деца кроз сва годишња доба користила са

уживањем. У пројекту „Како су изумрли диносауруси?“ исти тата, нам је оплеменио двориште гумама са песком у којима су деца вршила „ископавања фосила“. На сличне начине, родитељи су учествовали у уређењу заједничких просторија (мрежа на плафону, израда бине, фарбање клупа...).

сл 5-6

Истраживања започета у вртићу често се настављају код куће. Деца са родитељима фотографишу, бележе, прикупљају материјале или разговарају о темама које су их заинтересовале. Ови прилози се враћају у групу и постају део документовања, чиме се ствара мост између породичног и институционалног контекста.

Активно укључивање породице у програм показује да се учење детета не дешава у изолованим просторима, већ у повезаној мрежи односа. Васпитач у том процесу препознаје потенцијале породица, подстиче њихово учешће и гради атмосферу у којој се сви осећају добродошло. Као вид развијања пројекта „Како да верујем у себе?“ издвајамо и мини пројекте у породици. У вртићу су од шушкавог пластелина, деца израђивала своју фигуру. Разговарали смо о томе колико се међусобно разликујемо. Да свако дете има особине које га красе. У породици су ову игру проширили осмишљавањем „Зида славних“ на ком су представили снаге своје деце. Пример оваквог учења је и израда постера код куће у оквиру пројекта „Које бубе живе у нашем дворишту?“. Израђене постере деца су презентовала својим другарима, као вид вршњачког учења.

сл7-8

Заједничке радионице, родитеља, деце и васпитача још један су вид грађења односа. Како би се истакле дечје јаке стране и напредовање као и њихову заинтересованост за деци смислене садржаје, организујемо радионицу за децу и родитеље за израду дечијег портфолија. Дечији портфолио уређују родитељи, деца и васпитачи. Деца га могу понети кући и у својој породици мењати његов садржај у складу са особеностима саме породице. Радионице са родитељима су значајан вид учешћа на којима, на непосредан начин родитељ стиче увид о понашању детета у вртићу, а присуство родитеља оснажује самопоуздање детета. Организујемо и едукативне и креативне радионице у оквиру пројеката. У пројекту „Планина“ са децом су родитељи израђивали птице и едукативне постере птица које живе на планинама. Током пројекта „Како се праве колачи?“, на радионици смо правили здраве сокове и воћне салате,

сл 9-10

Заједнички пројекти породице и вртића су заступљени у нашој пракси. У грађењу партнерства са родитељима, учествујемо на различитим манифестацијама у вртићу и у локалној заједници. Издвајамо учешће родитеља у завршним приредбама (костими, сценографија, музичка пратња, подршка око организације), вртићку, хуманитарну манифестацију „Колачијада“, учешће на панчевачком карневалу, учешће на БУДИ фестивалу са пројектима „Откључано небо“ и „Чудо на дохват руке“, у којима су нам родитељи пружили подршку у виду израде костима, прављења колача са децом, присуством на градској манифестацији...

сл 11-13

4. Закључак

У свом раду често осећамо да је партнерство између породице и вртића заиста срж нашег заједничког учења. Када заједно, као одрасли, подржавамо дете, стварамо простор у коме оно може да расте слободно, сигурно и са поверењем. Примећујемо да је врло важно да породицу доживимо као равноправног сарадника, а не само као спољну подршку вртићком животу. Када

делимо информације, слушамо једни друге и истински покушавамо да разумемо потребе детета и породице, дете осећа сигурност и његова се радозналост природно буди. Својим искуством у раду виделе смо колико свакодневни мали тренуци значе: разговор о ономе што је дете радило током дана, питање о породичним обичајима, заједничка активност која укључује родитеље – све то гради мост поверења. Често се питамо да ли смо заиста слушале родитеље, да ли смо препознале њихове потребе и ставове, да ли смо успеле да пружимо подршку на начин који је значајан за њих и за дете. Професионалност се, по нашем искуству, највише огледа у способности да стварамо заједницу, а не само у спровођењу програма. Свакодневно се трудимо да приметимо где има простора да будемо партнер родитељима – да их укључимо, да поделимо информације, да дамо идеју или решење када се појави изазов. При томе је важно да стално преиспитујемо свој приступ: да ли комуницирамо отворено, да ли уважавамо породичне вредности, да ли родитељима нудимо простор да се изразе и буду активни у учењу детета. У овом процесу смо научиле да рефлексивност није само професионална обавеза, већ и лична пракса која нас чини бољим васпитачима и бољим партнерима породицама. Када заједно градим свет око детета, оно не добија само знање – добија осећај припадности, сигурности и поверења у себе и у свет око себе. И управо у тим малим, али значајним тренуцима, настају његови први кораци ка самосталности, радозналости и самопоуздању.

Литература

1. Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије. (2018). *Основе програма предшколског васпитања и образовања: Године узлета*. МПНТР МПНТР
2. Клеменовић, Ј.(2013). *Партнерство породице и предшколске установе*. Нови Сад: Филозофски факултет.
3. Гордон, Т. (2001). *Умеће родитељства-како подизати одговорну децу*. Креативни центар. Београд.

ПРОФЕСИОНАЛНО ДЕЛОВАЊЕ ВАСПИТАЧА - ИЗАЗОВИ И ПЕРСПЕКТИВЕ “МУЗИКА КАО ПРОВОКАЦИЈА КАД ПРОЈЕКАТ ЗАСТАНЕ”

Ивана Чекеревац, Тамара Бурић Мирча, Јелена Васиљевић Обрадовић

Предшколска установа „Полетарац“ Алибунар

Резиме: Деловање васпитача огледа се кроз његове вишеструке улоге: улога васпитача у планирању, организовању простора-средине за учење, тимском раду, промоцији рада установе и професије васпитача и многе друге. Компетенције васпитача у великој мери одређују квалитет васпитно-образовног рада, а стално стручно усавршавање и хоризонтална размена су од круцијалног значаја. Иако племенит позив васпитача, њихов рад није без изазова: креирање и одржавање инспиративног окружења, индивидуализованог приступа сваком детету, као и стално праћење напретка и развојних потреба, балансирана сарадња са породицом, квалитетно стручно усавршавање, развијање реалног програма и још много тога. У том контексту, васпитачи често раде под великим притиском и са ограниченим ресурсима. Иако су захтеви и изазови бројни понекад сасвим једноставни поступци васпитача покрену читав низ позитивних резултата у многим подручјима деловања.

Кључне речи: деловање васпитача, улога васпитача, изазови, могућа решења

1. Увод

Изазов васпитача током развијања пројекта између осталог најчешће представља пауза-застој током празника. Деца су тада у другом објекту, васпитачи се смењују а пројекат као да застане. По повратку са одмора губи се ентузијазам и заинтересованост за пројекат код деце али и код колега, родитеља и локалне заједнице.

Током претходних година покушавали смо да кроз фотографије и разговор вратимо фокус на истраживање, али то није давало очекиване резултате ни код деце ни код родитеља. Осим у непосредном раду са децом, застој који никако да се заврши огледао се и у другим подручјима - родитељима је опало интересовање за сарадњу, колегиницама је недостајало инспирације за хоризонталну размену чак се и у локалној заједници осећало затишје. Након рефлексije са колегиницама дошле смо на идеју да употребимо класичну музику као допуну за већ коришћену методу “мистериозно писмо”. То нам је отворило неслућене могућности за деловање у различитим подручјима као и да стекнемо нове увиде о својој пракси. Током

рефлексије јавила су се значајна питања о естетском васпитању деце, ефикасности коришћења ресурса, степену инклузивности у сарадњи са породицом...

Класична музика је код деце пробудила машту и жељу да испричају и покажу своје “супермоћи”, код родитеља знатижељу и промишљање на тему музике којом окружују децу у најранијем узрасту, код колегиница идеје шта се све може уз помоћ класичне музике, док се у локалној заједници појавио нови вид сарадње који нас је инспирисао на даље промишљање.

2. Пројекат је дошао до “Паузе”

У нашој групи (млађа група) непосредно пре празника пројекат “ Све наше бубице” се лепо развијао, па иако смо знале шта обично следи средином децембра (група се осипа а онда почиње васпитно-образовни рад у дежурном објекту), било нам је прерано да завршимо пројекат. Одлучиле смо се за методу Д. Бојовић - “мистериозно писмо” коју смо и раније користиле али да је обогатимо аудио записом. Циљ је био да код деце вратимо фокус на пројекат и истраживање којим смо се бавили пре празника. Краљ Бубиливадић је имао велики проблем и пошто је и он чуо за нашу групу која истражује инсекте, моли нас за помоћ. Наиме, његову ливаду зачарала је вештица и сада ниједна бубица не личи на себе већ је чудног и непрепознатљивог облика а уз то бубице звуче као некаква музика и он - краљ - сада не зна ни шта се дешава на ливади ни која му бубица долази у госте, нити шта се од њега тражи. Шаље нам аудио запис са своје ливаде и моли да му одгонетнемо и што пре јавимо шта се дешава на ливади, који су то инсекти, шта кажу и шта он да ради?

Наша идеја била је да направимо плејлисту са неколико нумера познатих класичних остварења и да за сваку нумеру питамо децу о ком је инсекту реч и шта каже та бубица и тако започнемо разговор. Међутим одмах након прве нумере (Вивалди - “Пролеће”) деца су почела да износе своје идеје и већ са сваком променом ритма имали су нове исказе који је инсект и шта он каже. Неке од изјава су:

-То је пуж

-То су пуно бубамаре и лете лете

-То је бумбар и он се свађа са бубамаром, она је појела штапиће и жваке а не сме да се једу пуно жваке а они деле храну а бумбар није јео жваке.

-То је бумбар рекао је бубамари да не сме да уједе Вука.

-То је паук каже да је бубамара појела жваке

- Сад се смеје бубамара, овако јако (имитира гласно смејање)

- То је плава буба и жута буба и плава буба воли жуту бубу.

Одлучиле смо да се задржимо на једној нумери иако је првобитни план био цела плејлиста. У наставку разговора и током наредних дана слушали смо Вивалдија и пратили децу. Већ истог дана вратили су се целинама и активностима којима су се бавили непосредно пред распуст. Цртали су инсекте, разгледали фотографије инсеката и повремено дискутовали да ли је бумбар љут и да ли бубамара није намерно појела жваке. У свом раду трудимо се да акценат буде на интегрисаном приступу и да свако дете има могућности да се изрази “својим језиком”. Разнолика понуда средстава и материјала у целинама је уз класичну музику била знатно инспиративнија деци за свакодневне активности.

Промишљајући о дечијим изјавама заинтриговало нас је да ли деца различитог узраста имају другачију интерпретацију музичке нумере. Замолиле смо колегинице из старијих група укључујући и припремну предшколску групу, да учествују у нашем малом истраживању. Идеја је била да им препричају наш догађај и да их питају шта мисле они: који инсект је у питању и шта каже?

Неки од одговора били су:

-То су пчеле и свађају се (Дамјана, 6 год)

- Пчеле су тужне (Марко, 6 год)

-То лети лети пуно пчела и журе (Марко, 5,5 год)

-То је мува, мува свира малу трубу (Лука, 5 год)

-То је бубашваба, тражи шарене бубице и шарени лимун (Матеја, 4,5 година)

-То су пчеле слетеле су на цвет (Магдалена, 5 година)

-То је пчелица која има свакакве боје (Тара, 5 година)

-То се чује пчела плеше овако овако око цвета (показује покрете балерине која се окреће) (Лара, 4 године)

-То је пчела тражи другарицу а ње нема (Анастасија, 4 године)

Највећем броју деце асоцијација је била пчела и тек неколико бубамара и лептира.

Код колегиница се убрзо јавила идеја да би било добро да продискутујемо на састанку хоризонталне размене о естетском васпитању деце и коришћењу класичне музике у васпитно-образовном раду. На састанку смо размењивале идеје, дискутовале, и закључак је био да нам је класична музика некако изашла из фокуса а да је њена применљивост у раду врло широка, док су могућности за интегрисање класичне музике у пројекат небројене. Сувишно је набрајати

које су све добробити за дете од слушања класичне музике али нам је свакако добродошло да их се подсетимо (подстицање обе мождане хемисфере, познат је тзв. “Моцартов ефекат” (*Френсис Раушер 1993*), побољшање концентрације и пажње, емоционални развој, социјални развој, развијање аудитивне перцепције, развој креативности и маште...Иако су неке од изјава биле да ни родитељи код куће не слушају класичну музику, да су премали да могу било шта да разумеју на крају смо се сложили да би свакако било од значаја да је чешће користимо у раду са децом. Рефлексија са колегиницама, како са колегиницом у соби тако и са колегиницама из објекта, била нам је од великог значаја. Често се сусрећемо са бројним изазовима и значајно нам је да знамо да у својим изазовима нисмо усамљени били они решиви или не. Рефлексија нам је послужила и за размену идеја и знања али и унапређење личне праксе.

Током тих дана родитељи су показали велику заинтересованост да чују зашто се у нашој соби слуша класична музика и шта то радимо. Приметиле смо да се и код родитеља пробудила већа заинтересованост него што смо очекивале неки родитељи су препознали нумеру а неки су нас питали - која је то песма и већина је показала жељу да код куће пусти детету нумеру и чује шта ће дете да каже. Неки од кометара родитеља били су:

- Ма само да није “Мали парадајз” и “лигу лигу”
- Тако мали а баш слушају
- Супер идеја мислили смо да су мали и да им се неће свидети
- Пуштали смо и кући баш се заинтересовао

Једна мама предложила је да њено дете које иде на часове виолине дође и уживо одсвира неколико нумера, то би њој значило да мало превазиђе трему а и деци би било занимљиво. Радо смо прихватиле и убрзо договориле посету младе виолинисткиње. Код деце је слушање виолине пробудило велику заинтересованост и пажњу. Убрзо је уследио и позив локалног оркерстра да присуствујемо њиховом наступу. Нажалост, обзиром да је наступ био у вечерњим часовима нисмо успели да организујемо посету, већ смо позив проследили родитељима као препоруку. То нам је отворило нова питања - на који начин продубити сарадњу која је коначно добила дуго жељену димензију да се сарадња не своди само на одговор на наш позив, већ и да у локалној заједници будемо препознати и да позив крене из заједнице ка нама ? И тако је настала нова тема за хоризонталну размену.

Међутим, ништа мање значајно је и да се помене да смо увиделе наш пропуст. Подразумевале смо да када кажемо Вивалди - “Пролеће” сви знају о чему је реч, али се дешавало да се неколико родитеља вратило са питањем - “Шта сте рекли, ко пева?”; “јел можете

да укуцате на телефону?” и сл. Подсетили су нас да смо ипак инклузивност испустили из вида. Такође нисмо прецизирале детаље у реализацији па смо деци музику пуштале са телефона што им је одвлачило пажњу, нисмо прецизирале ко фотографише па имамо мањак фотографија итд. Али на грешкама се учи и то је један од начина како да унапредимо наше деловање.

Закључак

Иако звучи као врло изазовно када се посматра улога васпитача и његово подручје деловања, то заправо само наглашава велики значај сваког појединачног васпитача и његов неминовни утицај на друштво сваким својим поступком. Највећи је изазов разумети да сваки поступак васпитача има утицаја на сва подручја. Најзначајнија је улога васпитача као рефлексивног практичара спремног на целоживотно учење и развој личних компетенција. Компетенције васпитача, иако широко признате као кључне за развој детета, још увек нису довољно препознате у друштву и образовном систему. Изазови са којима се васпитачи сусрећу свакодневно су бројни али су и решења понекад једноставна. Управо у ситуацијама када изазови и нису лако решиви, највише долази до изражаја колико васпитачи у пракси имају високо развијене компетенције неопходне за квалитетно деловање.

Литература:

1. Бојовић Д. (2009) *Моћ маште, моћ покрета-водич кроз драмске технике у раду са децом*, Београд: Центар за примењену психологију
2. Министарство просвете науке и технолошког развоја, (2018) *Године узлета, Основе програма предшколског васпитања и образовања*, Београд
3. Бојовић Д. (2009) *Више од игре* Београд: Центар за примењену психологију

МЕТАМОРФОЗА (ДОБРИ ПАРТНЕРСКИ ОДНОСИ КРОЗ ПРЕПОЗНАВАЊЕ ПОТРЕБА ПОРОДИЦЕ)

Вукоје Гордана, мастер васпитач, Рудић Јелена, мастер васпитач, Латиновић Стеванов

Оливера, васпитач

Предшколска установа „Зрењанин“ Зрењанин

Резиме: „Процес трансформације гусенице у лептира, назива се потпуна метаморфоза (преображај) и састоји се од четири кључне фазе:

1. Јаје (ембрион)
2. Гусеница (ларва) – фаза храњења
3. Лутка (кризалида) – фаза трансформације
4. Одрасли лептир (имаго)

Ако знамо да сваки преображај има своје фазе, у овом раду бавићемо се фазама преображаја када је у питању унапређивање добре сарадње са родитељима на друштвено актуелан начин, а све у циљу добробити деце, од њиховог поласка у вртић до поласка у школу, као основи рада сваке предшколске установе.

Да би сам процес имао свој природан ток и био успешан, кључна је добра сарадња између родитеља и васпитача.

Шта значи добра сарадња између родитеља и васпитача - питање је које себи свакодневно постављамо. Полазна тачка су нам биле основне карактеристике партнерских односа.

- Равноправност и отворена комуникација
- Узајамно поверење
- Уважавање знања, вештина и искустава
- Комплементарност /међусобно допуњавање
- Аутентичност
- Демократичност, уважавање другачијег мишљења

То су нам биле смернице како да градимо целу причу. Сами облици и начини сарадње подстакли су нас на промишљање како на другачији и иновативнији начин можемо продубити сарадњу са родитељима. Сарадњу је било потребно учинити интерактивнијом, тако да претрпи преображај из пасивне у активну на начин да је осавременимо и прилагодимо

конкретно за наш вртић, „Лептирић“. Тако је потекао пројекат – *Мама, тата, ја крећем у вртић* – причајмо о адаптацији (са нама је на овом пројекту радила и колегиница Тијана Михајлов, мастер васпитач), а након овог пројекта уследила је и радионица *Пун кофер ЗА(МОРе) – ухвати (пре)дах*, брнaut (burnout) синдром код родитеља (у овој радионици сарађивале смо са стручним сарадницима Предшколске установе Зрењанин, педагогом Јеленом Лазин Драшковић и психологом Наталиом Луизом Марков, уз техничку подршку наше установе).

Кључне речи: сарадња, преображај, партнерство, адаптација, сагоревање;

Адаптација

Пројекат „*Мама, тата, ја крећем у вртић*“ намењен је родитељима и односио се на адаптацију. Састојао се из теоријског и практичног дела. У теоријском делу истакле смо: појам адаптације, шта она подразумева, на шта се односи и ко се све адаптира на самом почетку. Када је у питању транзиција са јаслица, осврнуле смо се на то колико је важно припремити дете на следећи корак и колико је битна добра комуникација између родитеља, васпитача и медицинских сетара-васпитача. Један од фокуса био је и на типовима адаптације, како би у периоду који следи, родитељ био спреман на неке реакције које се код деце могу јавити и да зна да није усамљен ако се суочи са неком изазовном ситуацијом. Нагласиле смо дужину адаптације, какав утицај може имати сам васпитни стил родитеља и да се у том почетном периоду прилагођавају сви – и деца и родитељи и васпитачи. Посебан део односио се на сарадњу родитељ / васпитач, те смо истакле колико је то партнерство важно и упознале их са различитим начинима комуникације (размена информација приликом доласка и одласка деце, вибер групе, индивидуалне консултације и заједнички сусрети родитеља и васпитача...). Оно што је родитеље највише заинтересовало су примери из праксе - дале смо препоруке за лакше прве дане у вртићу, навеле им конкретне примере који им могу помоћи у том периоду, упознале их са корисном литературом и понудиле им искуства родитеља претходних генерација.

Следећа фаза био је практичан део који је одржан непосредно пред почетак школске године - замишљено је да родитељи обиђу цео објекат и упознају се са простором вртића. Акценат смо ставиле на „Године узлета“ у којима сам простор и његова организација позивају „на заједничко учешће којим се гради осећање припадања“ (Павловић Бренеселовић

и сар., 2022, стр.63). Родитеље смо ставиле у улогу и деце и васпитача кроз практичне и конкретне примере на лицу места. Организовање сусрета са породицом нам је био следећи корак – посета деце и родитеља који су том приликом заједно обишли вртић и упознали се са собама у којима ће деца боравити од септембра месеца, чиме смо заокружиле овај пројекат. Овакав вид обиласка вртића, пред сам почетак, је на родитеље деловао охрабрујуће.

На основу свих резултата, повратних информација и наших запажања, дошле смо до следећих закључака:

- Пројекат треба да се шири - што подразумева да васпитачи, овакав вид „припреме“ за полазак у вртић, примене у свом раду.
- Континуирана сарадња између јаслених и вртићких васпитних група током целе године - боља повезаност кроз организовање заједничких активности са децом и укључивање родитеља.
- Рад васпитача треба да буде транспарентнији за родитеље.

сл 1-3 Први састанак и обилазак вртића

Родитељско сагоревање

Ова радионица је потекла из претходног пројекта као још један вид међусобне сарадње родитеља и васпитача, а која за циљ има пружање подршке родитељима у изазовним ситуацијама. Како број родитеља који се одазвао претходном пројекту није био у потпуности у складу са нашим очекивањима, промишљале смо о могућим разлозима (годишњи одмори, „страх од сувопарне теорије“, незаинтересованост за тему и незаинтересованост уопште, одређена резервисаност према томе да „прве родитељске састанке“ покрећу практичари који, по њиховим информацијама, неће бити део тима млађих васпитаних група...). Запитале смо се да ли је један од кључних разлога замор и засићење свакодневним изазовима. У току претходног истраживања наишле смо на чланак о родитељском сагоревању те нас је тема заинтересовала јер се синдром сагоревања најчешће везује за посао, али је мање познато да се може односити и на родитељство. То нам је дало идеју да проверимо наше претпоставке и истражимо колико је сагоревање присутно код родитеља у нашем вртићу, што смо сазнале кроз анкету коју смо послале свим родитељским Вибер групама. Радионица је осмишљена као пет минута паузе за родитеље и одвијала се у дворишту вртића, јер је природа место на коме се сви најлакше опуштамо. Била је слободног типа - родитељи су могли да се освеже, праћена је амбијенталном музиком и ароматерапијом, чиме су активирана сва чула за уживање и опуштање.

Почели смо кратким филмом у сликама који приказује како препознати сагоревање. Сваки родитељ је позван да на папиру нацрта свој брнaut онако како га он замишља и доживљава. Идеја је да са радионице понесу својеврсне релакс-привеске на којима су представили симболе онога што их опушта. Психолог и педагог су имали посебан део у овој радионици - кроз неформалну дискусију и живу интеракцију родитељи су од психолога добили савете који се могу применити у стресним ситуацијама, након чега им је педагог показао једну лаку методу релаксације за сваки дан. Игром *Пре старости порадино на младости* родитеље смо „вратиле“ неколико година уназад, а завршни део радионице било је „ритуално“ пуштање балона на које смо закачили претходно нацртане брнaуте и на тај начин симболично заокружиле процес ослобађања од стреса.

Ова радионица је била један од начина да сарадњу, како смо рекле на почетку рада, учинимо интерактивнијом, уз све изазове како и на који начин прићи родитељима, а да се не осећају као посматрачи, па нас је тако ова идеја охрабрила на додатна ангажовања и

промишљања у циљу јачања стратегије добрих партнерских односа и дефинисало нас као рефлексивне практичаре. Тему смо хтеле да приближимо колико родитељима толико и нама, а повратне информације које смо добиле указале су нам на потребу одржавања оваквог вида радионица јер су родитељи кроз евалуациони листић исказали жељу за организовањем што више радионица баш оваквог типа.

сл 4-5 Радионица на свежем ваздуху

Закључак

У данашње време родитељима је теже привући пажњу и придобити њихово поверење упркос томе што су им информације и садржаји о родитељству и дечјем развоју доступнији. Потрудиле смо се да родитељима на једноставан начин прикажемо како функционише вртић, шта раде васпитачи, колики труд сви запослени улажу да деци олакшају те прве дане, али да је неопходно и ангажовање родитеља. За њих је то углавном непознат систем који функционише другачије од породице и зато је потребно омогућити им да виде и схвате да је све што се дешава у вртићу увек у интересу деце. Не само да почетак треба да буде транспарентан, него и целокупан рад васпитача треба учинити видљивијим како би стекли поверење и изградили добре партнерске односе. То тренутно захтева већу ангажованост васпитача, али на дужој стази и бенефити су већи. Уједно смо желеле да родитељима пружимо подршку која би им олакшала суочавање са свакодневним стресом и да им на тај начин поручимо „видимо вас“.

Важно је родитељима указивати на значај добрих партнерских односа као и на оснаживање истих, јер они јесу темељ квалитетног и лаког укључивања деце у вртићку заједницу.

Литература:

1. Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије (2018). *Основе програма предшколског васпитања и образовања – Године узлета*. Београд: Завод за унапређивање образовања и васпитања.
2. Интерна документација и евалуациони материјали вртића „Лептирић“, Предшколска установа Зрењанин (анкете, евалуациони листићи, записи са радионица...).
3. Павловић Бренеселовић, Д., Крњаја, Ж., Бачковић, С. (2022). Водич за уређење простора у дечјем вртићу: Простор у складу са основама програма ПВО „Године узлета“. Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

**„ПУТУЈУЋА БИБЛИОТЕКА - КОФЕР ПУН ЛЕПИХ РЕЧИ“
ПАРТНЕРСТВО ПРЕДШКОЛСКЕ УСТАНОВЕ И БИБЛИОТЕКЕ КРОЗ
РАЗВИЈАЊЕ КУЛТУРЕ ЧИТАЊА**

Марија Ивановић, дипломирани васпитач

Предшколска установа „ Пчелица“ Апатин

Резиме: Програм „ Путујућа библиотека- кофер пун лепих речи“ је први пут покренут ове школске године, а ослоњен је на партнерство са значајним чиниоцем културног и друштвеног живота нашег града и општине, Народном библиотеком „Миодраг Борисављевић“.

Полазиште програма је уверење да свако дете има право на књигу и културу, као и да предшколска установа има важну улогу у обезбеђивању доступности културних садржаја и повезивању деце са локалном заједницом. Програм је осмишљен као модел партнерства предшколске установе и библиотеке, кроз редовне посете библиотекара објектима који су значајније удаљени од градске библиотеке.

Садржаји и теме програма планирани су унапред и повезани су са обележавањем значајних датума у току године, док су активности реализоване на флексибилан начин, прилагођен узрасту деце, карактеристикама и потребама конкретне групе, као и договору васпитача и библиотекара.

Програм је издвојен од актуелних пројеката у васпитно-образовним групама јер је осмишљен као допуна свакодневнеј пракси, са циљем подстицања културе читања, језичко-говорног развоја, социјалних вештина и позитивног односа према књизи.

Кроз програм, односно кроз извештаје васпитача и библиотекара, видљив је начин планирања, реализације и документовања, а вредновање као део процеса, врши се током целе године , кроз размену утисака свих учесника..

- Кључне речи: Партнерство, култура читања, вртић, библиотека.

I Увод

Читање и развијање културе читања у предшколском узрасту представљају важан основ за развој ране писмености, односно укупан развој детета. Кроз сусрет са књигом деца развијају говорно-језичке способности, машту, емоционалну осетљивост, као и интересовање за свет који их окружује. Читањем прича се ствара навика читања и позитиван однос према књизи који се гради на најранијем узрасту, а наставља и у каснијим периодима живота.

Савремени програм предшколског васпитања и образовања „Године узлета“, полази од схватања вртића као отвореног система који се развија у сарадњи са породицом и локалном заједницом. Посебан значај придаје се партнерским односима, разменама и заједничком деловању различитих актера у циљу подршке добробити детета и обогаћивања васпитно-образовне праксе. У том контексту, сарадња предшколске установе са институцијама културе, попут библиотеке, представља значајан ресурс за развијање културе читања и промоцију књиге као вредности.

II Професионално јавно деловање у контексту предшколске установе

Предшколска установа представља отворен и динамичан систем који своју васпитно-образовну улогу остварује у сталној интеракцији са породицом и широм друштвеном заједницом. Савремени приступ васпитању и образовању наглашава значај партнерства, размене и заједничког деловања различитих актера, а у циљу подршке целовитом развоју детета. У том смислу, вртић се позиционира као место сусрета, дијалога и заједничког учења, а не као затворена институција.

Професионално јавно деловање васпитача огледа се у њиховој спремности да иницирају и развијају сарадњу са институцијама локалне заједнице, препознајући њихов образовни и културни потенцијал. Васпитачи у сарадњи са стручним сарадницима и координаторима програма, имају важну улогу у планирању, реализацији и вредновању активности које доприносе обогаћивању васпитно-образовне праксе и јачању културе установе као заједнице учења. Овакво деловање доприноси професионалном оснаживању васпитача и већој видљивости рада предшколске установе у локалном окружењу.

Сарадња са библиотеком као институцијом културе представља значајан облик партнерства у развијању читалачке културе код деце предшколског узраста. Библиотекар у овом процесу није само спољни сарадник или гост, већ активан учесник у осмишљавању и реализацији васпитно-образовних садржаја, који својим знањем и искуством доприноси квалитету заједничких активности. Партнерски однос вртића и библиотеке заснива се на међусобном поверењу, уважавању професионалних компетенција и заједничкој одговорности за подршку развоја деце.

Овакви облици професионалног јавног деловања доприносе и изградњи инклузивне и подстицајне средине за учење и проширује васпитно-образовни контекст у коме дете одраста.

III Опис програма „Путујућа библиотека- кофер пун лепих речи“- партнерство предшколске установе и библиотеке

Програм „ Путујућа библиотека- кофер пун лепих речи“ представља пример једног облика добре сарадње предшколске установе „Пчелица“ Апатин и Народне библиотеке „Миодраг Борисављевић“ из Апатина у стварању занимљивих и подстицајних сусрета са књигом за децу.

Општи циљ програма

Развијање културе читања и говорног изражавања код деце предшколског узраста, кроз смислене и подстицајне сусрете са библиотекаром, током којих деца стичу искуства у слушању, разумевању и доживљавању књижевног текста.

Посебни циљеви програма

- Подстицање развоја говорно- језичких способности деце, обогаћивање речника и језичке културе кроз слушање и разговор.

Основе програма истичу значај развијања комуникацијских вештина деце, укључујући слушање, разумевање, усмено изражавање, богатство речника и приповедање. Посета библиотекара и читање прича у групама подстичу:

- Разумевање језичке структуре (питања, одговори, описивање);
- Развој наративног мишљења- повезује догађаје у логичан редослед (почетак, средина, крај), гради своју причу, разуме узрочно-последичне односе кроз приповедање, развија осећај за структуру приче (улоге ликова, проблем и решење);
- Слушање с разумевањем и дужу пажњу.
- Развијање интересовања за књигу и позитивног односа према читању.

Основе програма наглашавају потребу за стварним, смисленим искуствима са књигом, као начином подстицања интересовања за писану реч и формирање читалачких навика.

„ Путујућа библиотека- Кофер пун лепих рачи“ :

- доноси књигу у живот детета као догађај, а не само као предмет,
- омогућава деци да упознају књигу као извор уживања и знања,
- оснажују породицу да подстиче читање код куће.
- Подстицање дечије маште, емпатије, иницијативе, учешћа и критичког мишљења.

Деца имају проактивну улогу – не само да слушају, већ учествују у избору књиге , причању, постављању питања. Проактивност детета се огледа кроз:

- могућност да деца сама бирају књигу из кофера,
- могућност да предлажу креативне радионице након читања, цртање на тему прочитаног,
- могућност да иницирају разговоре, да предложе нови крај приче, да покрену стварање нове приче са познатим ликовима, да иницирају драматизације.
 - Остваривање сарадње са градском библиотеком као установом културе.

Полазиште савремених приступа у предшколском васпитању је уверење да свако дете има право на културу, а улога предшколске установе је да обезбеди доступност културних садржаја и на тај начин нагласи значај видљивости и отворености према заједници и партнерству са културним чиниоцима тј., са градском библиотеком.

- Доноси културу у простор детета,
- Повезује Установу са локалном заједницом и институцијама,
- Гради мост између васпитача, родитеља и културних радника.
 - Укључивање породице у процес неговања читалачке културе.

Препознајемо породицу као примарно и подстицајно окружење за развијање љубави и интересовања за књигу. У складу с тим наш програм има за циљ да:

- Подстакнемо родитеље да читају деци код куће; да позајмљују књиге из библиотеке;
- Повремене активности у које се укључују родитељи - читање у групи;
- Размену препорука између родитеља и васпитача;
- Помоћ родитеља у обогаћивању новим издањима „библиотеке“ као дела литерарне целине у радној соби.
-

Начин планирања и реализација програма

Планирање програма „ Путујућа библиотека- кофер пун лепих речи“ врши се на више нивоа: на нивоу установе, на нивоу групе и на нивоу активности.

➤ Планирање на нивоу установе

Координатор иницира припремне активности: утврђује и саставља оквирни план посета , осмишљава тематске целине у сарадњи са библиотекарском у складу са узрастом и потребама деце, дефинише циљеве, организује консултације са васпитачима, припрема обрасце за евиденцију реализације.

Библиотекар доприноси програму својим професионалним знањем и искуством у области библиотечког рада. Предлаже књиге и наслове који су примерени узрасту , одговарају теми и

имају квалитетну књижевну и едукативну вредност. Доприноси томе да деца доживе књигу као културни догађај (кроз изражајно читање, драматизацију, разговор о књизи) и на тај начин обогаћује програм културно-образовним аспектом.

Васпитачи кроз непосредни рад са децом уочавају њихова интересовања, шта их радује и покреће и у складу са тим предлажу идеје за активности. Њихови предлози и запажања помажу да се програм обликује тако да буде близак деци и садржајима који прате ритам живота у групи. У сарадњи са координатором и библиотекарком васпитачи, не само да предлажу и прилагођавају садржаје већ и стварају простор у коме се деца осећају виђено, слушано, подстакнуто да истражују свет речи и прича.

➤ Планирање на нивоу групе

Ово планирање се односи на шире оквире рада са групом у целини , на осмишљавање тематског приступа у складу са узрастом, интересовањима деце и циљевима програма.

Васпитачи посматрају децу, препознају и бележе њихова интересовања; повезују дечије идеје са циљевима програма и васпитно- образовним задацима, дефинишу опште циљеве за своју групу у оквиру програма; подстичу децу да изразе своје идеје и учествују у планирању, припремају простор за библиотечке активности на основу дечијих идеја и предлога.

Деца изражавају интересовања , емоције и мишљења кроз разговор, цртеж, игру; предлажу симболе, наслове, правила или простор у којем се реализује програм „ Путујућа библиотека-кофер пун лепих речи“; постају саговорници и учесници у креирању програма.

➤ Планирање на нивоу активности

Ово је конкретно планирање активности за посету библиотекара.

Задатак васпитача је да припреми простор, материјал и услове за активност; повезује садржај са другим областима .уметност, емоције, друштвене вештине; документује процес-фотографије, изјаве деце, радови деце; вреднује исход- како су деца реаговала, шта може да се настави, примени у даљем раду или промени.

Планира се да деца проактивно учествују у конкретној причи- слушају је, постављају питања, цртају, глуме, прелиставају књигу; да изражавају своје утиске и разумевање кроз цртеж, говор, игру; да иницирају и предлажу шта би волели да раде следећи пут.

Учесници програма и њихове улоге

У реализацији програма учествује укупно 188 деце, узраста од 3 до 5,5 година и 15 васпитача из четири објекта предшколске установе „ Пчелица“. У нашој установи борави укупно 654 деце, што значи да је у програм укључено 28,8% деце. Програмом су обухваћени објекти: „Чаробњаци“ и „Звездице“ у Апатину, „Веселько“ у приградском Насељу Рома и „Дуга“ у Свилојеву . Ови објекти су значајно удаљени од градске библиотеке и због тога деца врло ретко могу да је посете. Учесници програма су и две библиотекарке, координатор програма (педагог) и родитељи као индиректни учесници.

Деца су активни и проактивни учесници програма. Поред слушања прича, деца учествују у избору књига из кофера,предлажу теме за наредне сусрете, постављају питања, изражавају своје ставове и иницирају активности након читања (игра, драматизација, цртање). На тај начин деца су саговорници и ко-креатори процеса учења, не само корисници припремљених садржаја.

Васпитачи имају улогу посредника и подршке у процесу учења. Они припремају групу за посету библиотекара, учествују у планирању активности, подстичу децу на разговор и активно прате њихова интересовања.

Библиотекар учествује као активан партнер, уносећи стручно мишљење, предлажући избор књига, учествујући у планирању активности које подстичу децу на слушање, разумевање и разговор о књижевном тексту.

Координатор програма има улогу повезивања свих учесника, праћења реализације програма, прикупљање документације, израду извештаја о реализацији програма, учествује у вредновање програма, чиме се обезбеђује јединство и одрживост програма на нивоу установе.

Родитељи учествују на свој начин, кроз заједничко читање позајмљених књига у породичном окружењу, чиме се додатно подстиче повезивање вртића, породице и локалне заједнице.

Документовање и вредновање програма

Документовање програма реализује се током целокупног процеса спровођења активности и обухвата писане извештаје васпитача и библиотекара, фотографску документацију, као и Извештај координатора о полугодишњој/годишњој реализацији програма. Ови материјали служе као основ за праћење тока реализације, уочавање развојних помака код деце и сагледавање квалитета партнерске сарадње.

Вредновање програма заснива се на квалитативним увидима учесника кроз размену запажања, рефлексију након реализованих посета и анализу прикупљене документације.

Професионална рефлексија

Током реализације програма један од изазова је био како да активности са библиотекарском не остану на нивоу једносмерног читања прича, већ да деца буду проактивно укључена у процес. Промишљање о овом изазову ме је навело да кроз програм обезбедим могућност да деца бирају књигу која им се чита, да учествују у избору креативних радионица након читања, као и да предлажу теме за наредне сусрете са библиотекарском, чиме се подстиче њихово делање.

Други изазов је био да садржаји програма не буду директно повезани са актуелним пројектима у васпитно-образовним групама. Желела сам да програм има јасну структуру, да теме буду унапред планиране и подстицајне, а да притом деца, васпитачи и библиотекарски имају могућност за договор и избор. Вођена таквом идејом, за сваки месец понудила сам неколико тема повезаних са обележавањем значајних датума.

Кроз процес планирања, писања и реализације програма моја улога васпитача се постепено померала од улоге реализатора активности до модератора у ситуацијама учења.

Закључак

Иако се у пракси библиотекарства сусрећу различите иницијативе, најчешће под називом - путујућа библиотека, представљени програм је осмишљен и реализован у специфичном контексту наше предшколске установе, као партнерски модел који повезује вртић и библиотеку у стварању подстицајне и смислене читалачке средине за децу.

На тај начин, програм „Путујућа библиотека- кофер пун лепих речи“ представља пример добре праксе у промоцији ране читалачке културе и развијању љубави деце предшколског узраста према књигама .

Литература:

1. *Основе програма предшколског васпитања и образовања*, Године узлета, (2019). Београд: Просветни преглед: Министарство просвете, науке и техничког развоја.
2. Бренеселовић, Павловић, Д., Крњаја, Ж., Јовановић, М., Сјеничић, Г., (2022). *Стратегија заједничког развијања програма у складу са специфичностима појединих узраста деце*. Београд: Министарство просвете, науке и технолошког развоја.

ГДЕ ПЛОВИ БРОД?

Марија Бурсаћ, васпитач; Маријана Блануша, Васпитач

Предшколска установа „Полетарац“ Оџаци

Резиме: Добробит детета представља кључни циљ савременог васпитања и образовања, а пројектни приступ остварује се као ефикасни начин његовог остварења. Кроз овај пројекат уочавамо значај детета и васпитача као активних учесника у процесу учења, при чему васпитач прати дететово интересовање, искуства и потребу за новим сазнањима. Васпитач кроз цео пројекат пружа подршку и има улогу партнера, обезбеђује сигурно и подстицајно окружење и остварује добру сарадњу са родитељима. Наведене активности подстичу свеобухватан развој пројекта и доприносе оснаживању детета за добробит и активно, успешно учење у друштву.

Кључне речи: добробит детета, сарадња, истраживање, активно учење, целокупни развој.

Повод за пројекат: Повратак са летњег распуста донео је снажна интересовања за тему воде и бродова, што само препознали кроз свакодневну игру деце у конструкторској просторној целини. Приметили смо како деца вешто комбинују структурирани и полуструктурирани материјал градећи брод, што је био јасан сигнал да та иницијатива постане окосница нашег заједничког рада. Кључни тренутак био је укључивање дечака Саше, који је са групом поделио да је његов тата професионални ронилац. Ово сазнање је трансформисало обичну игру у дубоко истраживачко интересовање, где се васпитач поставио као сарадник који подстиче радозналост и заједничко откривање. На основу дечјег одушевљења и метафоричког доживљаја путовања, развили смо пројекат симболичног назива „Где плови брод?“. Конструкторска просторна целина је постала централно место где се теорија претвара у праксу. Коришћењем различитих материјала, деца су кроз манипулацију учила о стабилности, облику и функцији брода.

сл1

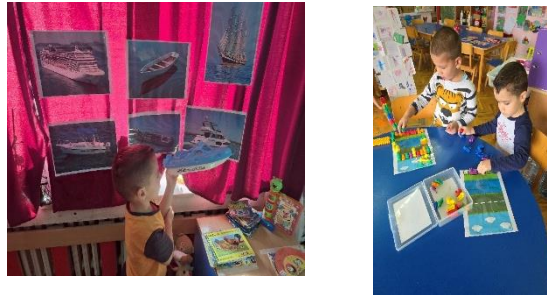
У тренутку док су деца била окупирана градњом брода, васпитач уноси глобус у конструкторску целину. Овим поступком смо подстакли децу да истраже контекст кретања брода – уочавањем плаве боје на глобусу, деца су сама дошла до закључка о пространству водених површина. Радост истраживања пренели смо и на музичко-ритмичке активности. Слушајући песме о путовањима, деца су користила своја тела и реквизите како би симболички представила пловидбу, чиме је задовољена њихова потреба за покретом и естетским доживљајем. Иницијална игра из конструкторско просторне целине проширила се и на литерарну просторну целину. Договором са децом, усмерили смо се на истраживање енциклопедија и сликовница. Деца су са великим интересовањем анализирали илустрације бродова и воденог света, што је послужило као подстицај за даљу разраду пројекта.

Рад са децом заснива се на партнерству и заједничком доношењу одлука. Користећи платформу Јутјуб на иницијативу дечака Данета, гледали смо цртани филм „*Мали веселац – брод спасилац*“. „Он је мали, помаже да се брод не удари у стену.“- каже Дане. Ово није било само пасивно гледање, већ повод за разговор. Разговарали смо о осећањима и да ли мали могу помоћи великим, чиме смо јачали емпатију и самопоштовање код деце. Посебну пажњу деце привукао је „СОС“ сигнал. Кроз дечија питања „Шта је то СОС сигнал“, наводи нас да истражимо и сазнамо да је то назив сигнала за помоћ. Овај технички детаљ искористили смо да деци приближимо концепт тражења и пружања помоћи, док су деца у групи почела у игри да користе „СОС“ сигнал.

Истраживање нас је повезало са групом „Јагодице“. Кроз ову интеракцију, деца су учила како да потраже помоћ од вршњака, а размена „*Велике књиге возила*“ омогућила је детаљно истраживање карактеристика бродова (посебно кроз елементе изненађења попут „прозорчића“ у књизи). Тако проширујемо и богатимо нашу литералну просторну целину.

Мама дечака Данета додатно је обогатила наш рад доношењем игре „*Лото саобраћаја*“. Кроз ову игру, деца су уживала у именовану и класификацији превозних средстава. Израдом и постављањем фотографија бродова на завесу собе, створили смо „живи зид“ који је подстицао децу на посматрање, именоване и поређење. „Види, ми овде у соби имамо исти брод као на овој фотографији“- каже Дане. Деца су самоиницијативно упоређивала моделе које су донела од куће са фотографијама, уочавајући разлике у величини и начину кретања (мотор, ветар, весла). Код деце подстичемо истраживачко мишљење, игру проширујемо

класификацијом превозних средстава на основу једног и два критеријума по врсти и боји. На тај начин богатимо наш простор за истраживање.

сл 2-3

Пратећи дечију заинтересованост и користећи глобус у игри, проширујемо игру уношењем карте света са насликаним симболима застава. Деца показују велико одушевљење и заједно тражимо место где да сместимо карту света. Деца предлажу своје идеје где да залепимо нашу карту света. „Можемо где правимо бродове да залепимо карту“ - каже Лука И.; „Видиш како на карти има пуно плаве боје, има и бродови“ - каже Софија. Тако богатимо конструкторску просторну целину где деца свакодневно прилазе и уочавају боје и симболе на карти, као и упоређивање геометриских облика карте и глобуса.

Даље истраживање нас наводи да позовемо родитеље да се укључе у наш пројекат и помогну нам да обогатимо наш простор и дају нам своје предлоге и идеје. Шаљемо позивно писмо кући. Уређујемо простор заједно са родитељима и креирамо подстицајну средину за истраживање. Деца свакодневно доносе од куће апликације, дрвене и пластичне бродове, оригами бродове, сликовнице, пластифициране слике бродова, дечије продукте... Свакодневно заједно са децом уочавамо, именујемо, предмете донете од куће и смештамо их у одговарајућу просторну целину.

Тренутак када је дечак Саша донео фотографије свог оца рониоца, додатно буди заинтересованост код деце постављајући питања, „Како рони?“ - пита Ема; „Какво му је то одело?“ - пита Мила; „Да ли заједно роне другари?“ - пита Софија. Дечак Стеван доноси фотографије са вожње чамцем по Дунаву са својим татом, што је био покретач дубоке вршњачке размене. Подстакли смо децу да опишу своје фотографије, чиме су вежбала нарацију и повезивала своја лична искуства са знањима о бродовима (трајект, крузер, једрилица) која смо претходно усвојила кроз литературу. На основу интересовања деце за реку, покренули смо израду анкете за родитеље. Ово показује да се програм гради кроз дијалог са свим учесницима, уважавајући њихове предлоге за посету насељу Дунав у Богојеву.

Пре излета, са децом смо израђивала једрилице. Кроз ову игру деца закључују да се једрилица креће уз помоћ ветра. „Ветар је ваздух.“- каже Тадија.

Организујемо наш одлазак до реке Дунав, где су деца имала прилику да виде и уоче разноврсност превозних средстава која се крећу по води, а уједно су деца пуштала своје продукте једрилице да плове Дунавом. Тренутак када су деца пуштала своје једрилице низ Дунав донео је огромну срећу и задовољство. Осећај постигнућа када виде да њихов продукт заиста плови кључан је за развој дечјег самопоуздања. Кроз пуштање једрилица, деца су на очигледном примеру научила разлику између текућих и стајаћих вода. Сазнање да се брод креће по текућој води произашло је из директног посматрања тока Дунава. „Дунав је текућа вода.“- каже Михајло.

Велика заинтересованост је била за возњу чамцем, којим нас је возио тата дечака Стевана М. Присуство родитеља током активности на реци потврдило је квалитет наше сарадње и заједничку посвећеност добробити деце. „Ја би волео да се возим у танкеру да видим шта тамо има.“- каже Михајло.

сл 4-6

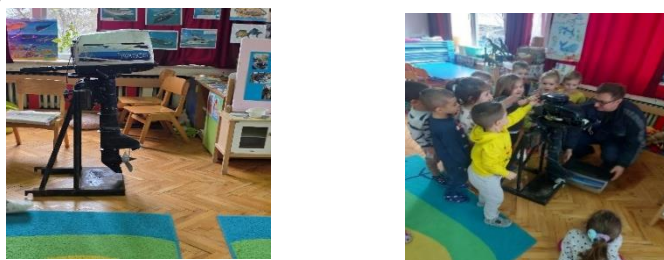
Након сусрета са реком у природи, деца су своја сазнања применила у игру великим плавим платном, која је започела доживљајем таласања и замишљеним пливањем. Овај сусрет са текстуром материјала покренуо је размишљање о томе како прећи реку. Кроз игру великим платном и конструкторима, подстакли смо децу на дискусију о својствима материјала (бетон, гвожђе) и физичким величинама попут тежине (теже–лакше). „Гвожђе је тешко и хладно.“- каже Војин. Када смо приметили да је макета са плавим платном превелика за свакодневну игру, на иницијативу деце прешли смо на израду мале макете. Овај процес је укључивао креативни рад (бојење картона плавом темпером) и инжењерско размишљање при изградњи моста од комбинованих материјала. Макета Дунава постала је симболички простор у којем су деца реконструисала све што су видела у природи. Одлука деце да макету изнесемо у ходник вртића није била само естетска. Тиме смо омогућили деци из других група да се укључе у нашу игру, делећи ресурсе и знање.

Имали смо част да нам у госте дође Сашин тата који је по занимању ронилац. Сашин тата Милан је са собом донео комплетну ронилачку опрему – од маске и пераја, преко боце за ваздух, па све до регулатора. Деца су са нестрпљењем и одушевљењем учила чему служи сваки део и како се рони испод реке Дунав. Ово је била савршена прилика да из прве руке видимо шта се све дешава испод и око брода – како изгледа истраживање реке Дунав, али и каква је опасност и одговорност ронилачки посао. Инспирисани причама Сашиног тате и опремом коју су имали прилику видети и додирнути, деца су добила жељу да своје утиске пренесу на папир. Кроз цртеже су оживели пераја, маске и боцу за кисеоник, као и тајанствени подводни свет о којем су слушали. На овај начин, свако дете је документовало оно што му је било најфасцинантније током посете Сашиног тате Милана.

сл7

У нашој соби угостили смо Милана, Стевиног тату професора. Пре његовог доласка, деца су изјавила која питања ће му поставити: „Како ће донети мотор чамца?“ – пита Николина С.; „Како изгледа и колико је велик мотор крузера?“ – пита Михајло. Када је Милан донео прави мотор од чамца у собу, деца су добила јединствено сензорно искуство. Поред визуелног упознавања са деловима мотора, деца су кроз звук паљења и специфичан мирис горива повезала своја претходна сазнања са реалношћу, што је код њих пробудило дух авантуре и истраживања. Директан контакт са техничким предметом подстакао је децу на питања о томе како ствари функционишу.

сл8-9

Размишљања деце нас даље воде да сазнамо како се брод креће ноћу и шта му осветљава пут. Тако у собу уносимо лампу-„глобус“, стварамо мрак и палимо лампу, што деца уочавају и

долазе до закључка да је за осветљавање пута броду потребан светионик. Одатле настаје идеја да и ми направимо у соби наш брод, кормило и светионик. Договарамо се где ћемо поставити брод, прикупљамо све што нам је потребно за израду и крећемо у рад. „Коперер помаже броду да се креће, требамо и то да направимо,“ каже Михајло.

сл10-11

Током трајања пројекта, родитељи нам шаљу фотографије са излета на којима су деца гледала бродове. Те фотографије израђујемо и постављамо у нашој соби, како би и друга деца имала прилику да их виде. „Код деда Ђолета у Хрватској сам се сликао на реци Дунав и гледао да ли има брод. Река Дунав је дугачка као танкер,“ каже Лука Ж.; „Са мамом и татом сам била где има пуно бродова у Апатину. Бродови су паркирани у луци,“ каже Николина Б.

Прослава пројекта: наш пројекат смо прославили са групом пред полазак у школи „Вилењаци“, који су били гости у нашој соби. Другарима смо показали наш направљени брод и објаснили које смо геометријске облике користили за његову израду. Дружење смо завршили пуштањем музике из филма „Титаник“.

Закључак: Пројекат је трајао четири месеца. Деца су у игри, уз подршку васпитача, истраживала, ослањајући се на друге, развијала осећања поверења, сигурности и припадности и уживала у непредвидљивости игре. Значајна је била сарадња са породицом, другим групама и локалном заједницом.

Током пројекта деца су активно учествовала у свим активностима, а родитељи су својом иницијативом такође допринели пројекту. У току трајања пројекта мењали смо изглед наше собе и изградили наш брод. . Како васпитачи, тако и деца и родитељи били су иницијатори појединих активности које смо реализовали.

Једна од потешкоћа била је планирана посета Речној флотили Војске Србије у Новом Саду, која није реализована у предвиђеном року због зимских временских услова. У договору са

родитељем-домаћином, Сашиним татом, активност је одложена за пролеће како би деци била обезбеђена потпуна безбедност и квалитетнији услови за истраживање на терену.

Литература:

1. Основе програма предшколског васпитања и образовања, *Године узлета*, 2018.
2. Крњаја, Ж.; Бренесављњвић Павловић Д., Бацовић С. (2022). *Водич за уређење простора у дејем вртићу*. Београд: МПНТР.
3. Крњаја, Ж. и Павловић-Бренеселовић, Д. (2017). *Калейдоскоп-пројектни приступ учењу*. Београд: ИПА.
4. Сјеничић, Г.; Јовановић, М.; Крњаја, Ж.; Павловић-Бренеселовић, Д. (2022). *Стратегија заједничког развијања програма у складу са специфичностима појединих узраста деце*. Београд.

ПРОФЕСИОНАЛНО ДЕЛОВАЊЕ ВАСПИТАЧА У РАЗВИЈАЊУ РЕАЛНОГ ПРОГРАМА КРОЗ ПРОЈЕКТНИ ПРИСТУП – ПРИМЕР ПРОЈЕКТА „МАЛИ ФОТОГРАФИ УПОЗНАЈУ ЗМАЈЕВО“

Славица Лазаров, васпитач и Радојка Зорић, васпитач

Прешколска установа „Бошко Буха“ Врбас

Резиме: Рад приказује пример развијања реалног програма у години пред полазак у школу, кроз анализу професионалног деловања васпитача у оквиру пројекта „Мали фотографи упознају Змајево“. Циљ рада је да прикаже на који начин васпитач, ослушкујући дечју заинтересованост, иницира, подржава и усмерава процес заједничког учења у складу са принципима Основа програма предшколског васпитања и образовања „Године узлета“.

Полазиште пројекта била је спонтано уочена изложба фотографија у локалној заједници, али се даљи развој теме заснивао на континуираном рефлексивном планирању, организовању подстицајног окружења, укључивању породице и повезивању са ресурсима заједнице. Рад анализира улогу васпитача као организатора окружења, посредника, истраживача сопствене праксе и партнера детету. Посебна пажња посвећена је документовању процеса и коришћењу информационо-комуникационих технологија у функцији учења.

Кључне речи: пројектно учење, реални програм, професионално деловање васпитача, документација, локална заједница

Како је дошло до теме пројекта?

Полазиште пројекта настало је из спонтане ситуације током боравка деце у дворишту Месне заједнице, када су деца уочила изложбу фотографија поводом обележавања сто година постојања ФК „Обилић“. Посета изложби изазвала је снажну заинтересованост деце, која су препознавала чланове породице и уочавала разлике између старих и нових фотографија. Ова ситуација представљала је аутентичан контекст за развијање учења и постала повод за увођење теме “Фотографија”.

Слика 1. Посета изложби фотографија

Фаза истраживања – упознавање са фотографијом

Васпитач, уочавајући продубљену дечју заинтересованост, намерно обогаћује простор различитим типовима фотоапарата, разних врста фотографија и осталим материјалима чиме ствара услове за истраживање, поређење и постављање нових питања.

Слика 2-4. Упознавање са различитим типовима фотоапарата

Током трајања пројекта, деца су наставила да деле своја искуства и заинтересованост са породицом, што је довело до спонтаног укључивања родитеља у даљи развој пројекта. Једна мама је у групу донела “Инстакс” фотоапарат, што је представљало нови подстицај за истраживање и учење. Процес настајања фотографије, који започиње белом површином а затим постепено добија обресе и боје, изазвао је снажну зачудност и радозналост. Деца су овај процес описивала као „магичан“, што је подстакло даља питања и истраживање.

Слика 5 и 6. Фотографисање “Инстакс” фотоапаратом

Васпитач је покренуо радионицу „Кад смо били бебе“ својом фотографијом (бебе) као провокацијом, подстичући децу да донесу своје слике и развијају посматрање, препознавање и социјалну интеракцију у подстицајном окружењу.

Слика 7 и 8. Проширивања искустава – активно фотографисање и учење

Након упознавања са основама фотографије, деца су пожелела да сама фотографишу, што је довело до укључивања професионалног фотографа Александре Гаћеше и сеоског фоторепортера Ласла Киша. Они су показали делове фотоапарата, објаснили њихову функцију и упоредили старе и савремене методе израде фотографија.

Васпитач је организовао сусрет, обезбедио материјале и пратио децу током активности, постављајући питања која подстичу истраживање и повезујући нова сазнања са претходним искуствима. Деца су примењивала стечена знања фотографишући једни друге и простор, развијајући креативност, самопоуздање и разумевање фотографије као средства за учење и документовање.

Слика 9 и 10. Посета професионалног фотографа и фоторепортера

Фотографије су коришћене и у хуманитарне сврхе (продавали смо их на базару нашег вртића и на тај начин сакупљали новац за болесног дечака и реновирање нашег вртића), чиме је пројекат добио и васпитно-социјалну димензију.

Слика 11. Ускрињи базар и продаја наших фотографија

Истраживање локалне заједнице – учење ван вртића

У складу са дечјим предлозима на вртићком састанку, пројекат је проширен на истраживање значајних места у селу. На основу предлога деце, васпитач планира и организационо припрема истраживачке шетње, координише сарадњу са локалним актерима и структурира активности тако да оне буду безбедне, смислене и педагошки утемељене. Тада су деца имала прилику да фотографишу природу, реку Јегричку, играоницу, цркву, спортске терене и железничку станицу.

Ове активности омогућиле су деци да развијају оријентацију у простору, повезују нова сазнања са претходним искуствима и граде осећај припадности заједници.

Слика 12-14. Посета и фотографисање битних места у нашој околини

Продубљивања – анализа, документовање и повезивање

По повратку у вртић, васпитач је иницирао заједничко прегледање, анализу и одабир фотографија, користећи их као полазиште за разговор и продубљивање учења. Постављањем отворених питања и подстицањем аргументовања, усмеравао је децу да описују оно што уочавају, препознају места и догађаје, изводе закључке и повезују визуелне садржаје са сопственим искуствима. На тај начин фотографија није представљала само продукт активности, већ средство за развијање критичког мишљења, језичког изражавања и разумевања контекста.

Васпитач је подстицао децу да своја искуства деле у породичном окружењу, чиме је процес учења проширен ван простора вртића. Као резултат тих разговора, поједине породице су се активно укључиле у пројекат доношењем старих књига, фотографија и публикација о Змајеву, што је додатно обогатило истраживачки контекст.

У раду са старим фотографијама, васпитач је усмеравао децу да уочавају сличности и разлике између прошлости и садашњости, постављају питања и износе претпоставке. Деца су са израженом заинтересованошћу упоређивала некадашњи и савремени изглед насеља, објеката и простора, повезујући своја непосредна искуства са сликама прошлости. Овакве активности допринеле су развоју временске перспективе, разумевању континуитета и промена, као и осећају припадности заједници.

Слика 15 и 16. Посматрање, уочавање и повезивање слика из прошлости са садашњим искуством

Старе књиге и фотографије биле су доступне у просторној целини, чиме је васпитач омогућио самостално истраживање, иницирање разговора и постављање нових питања. Одабрани материјали су скенирани и укључени у изложбу фотографија, што указује на промишљену употребу документације као средства за видљивост процеса учења и професионалну рефлексију.

Ова фаза пројекта показује да документовање није било усмерено само на приказ резултата, већ на продубљивање разумевања, оснаживање партнерства са породицом и развијање културе заједничког учења. Улога васпитача огледала се у креирању услова за дијалог, повезивање искустава и континуирано преиспитивање сопствене праксе.

Креирање заједничког продукта

Као резултат заједничког учења и истраживања, деца су дошла до идеје да израде мапу Змајева. Током шетњи и фотографисања кроз село, уз подршку васпитача који је организовао активности, обезбеђивао материјале и усмеравао посматрање, деца су приметила да кроз центар Змајева протиче река Јегричка, коју су нацртала у средини мапе. На основу ње орјентисала су се и цртала места која су посетили, као што су УСР „Караш“ („Проширење“), железничка станица, ФК „Обилић“, црква Св. Николаја, играоница „Двориште“, ОШ „Ј. Ј. Змај“ и вртић „Цицибан“.

Васпитач је у овом процесу био посредник и подршка дечјој иницијативи и помогао деци да повежу визуелна искуства са локалним контекстом, подстичући дискусију, критичко посматрање и анализу.

У току ових активности схватили смо да је пројекат који је првобитно носио назив „Фотографија“ добио нову димензију кроз заинтересованост деце. Деца су предложила нове називе, као што су „Мали фотографи упознају Змајево“, „Наше Змајево“ и „Ми сликамо Змајево“, а највише гласова добио је први предлог. Васпитач је подржао овај избор, објашњавајући значај имена пројекта и подстичући децу да размишљају о садржају и циљевима активности. На тај начин пројекат је формално променио име у „Мали фотографи упознају Змајево“, што је у потпуности одражавало садржај и циљеве активности.

Слика 17-19. Израда мапе Змајева

Пројекат је заокружен изложбом фотографија, дечјих радова и заједничке мапе, која је представљена другим васпитним групама (старијој и средњој). Током презентације деца су препознавала места, описивала своја искуства и показивала разумевање процеса кроз који су прошла.

Слика 20. Прослава пројекта

Рефлексја

Пројекат „Мали фотографи упознају Змајево“ илуструје значај пројектног приступа у развијању реалног програма који полази од заинтересованости деце, њихових искустава и контекста у ком живе. Циљ рада био је приказати како васпитач, кроз подршку дечјој иницијативи, рефлексивно планирање, организовање окружења и повезивање са породицом и локалном заједницом, доприноси развоју реалног програма који олакшава активно учење и истраживање деце.

Васпитач је у пројекту организатор окружења, посредник и партнер детету – обезбеђивао је подстицаје, креирао безбедан и стимулативан простор, осигуравао укључивање породице и локалне заједнице, бирао и анализирао материјале, документовао процес и повезивао дечја искуства са садржајима пројекта.

Флексибилност у планирању, континуирана рефлексја и спремност на прилагођавање активности показују како професионална осетљивост васпитача доприноси дубини и квалитету учења деце. Иако је иницијатива потекла од деце, квалитет и исход пројекта били су условљени одговорним одлукама васпитача и његовим промишљеним деловањем.

Изазови, као што су немогућност планираног путовања и смањен број деце услед епидемије, указују на потребу за флексибилношћу и креативним прилагођавањем активности. Иако одређене жеље деце нису реализоване, оне су препознате као важан показатељ мотивације и полазиште за будуће активности које подржавају дечје иницијативе и наставак истраживања.

Литература

1. Група аутора. (2019). *Основе програма предшколског васпитања и образовања „Године узлета“*. Београд: Министарство просвете, науке и технолошког развоја.
2. Крњаја, Ж., Павловић Бренеселовић, Д. (2021). *Приручник за документовање*. Београд: Министарство просвете, науке и технолошког развоја.
3. Павловић Бренеселовић, Д., Крњаја, Ж., Јовановић, М., Сјеничић, Г. (2022). *Стратегија заједничког развијања програма у складу са специфичностима појединих узраста деце*. Београд: Министарство просвете, науке и технолошког развоја.
4. Месна заједница Змајево. (1979). *Змајево – прилози за монографију*. Змајево: Месна заједница Змајево.
5. Месна заједница Змајево. (1973). *Змајево*. Змајево: Месна заједница Змајево.

**ПОДСТИЦАЊЕ ДЕЧИЈЕ ИНИЦИЈАТИВЕ, ИСТРАЖИВАЊА И ИЗБОРА КРОЗ
ПРОЈЕКАТ
„ИГРА, ЗИМА И НАУКА“**

Ивана Кобиларов-мастер васпитач, Бојана Ђукић-мастер васпитач

Марина Матић-васпитач, Дајана Нанић-васпитач

Предшколска установа „Радосно детињство“ Нови Сад

Резиме: Професионално деловање васпитача представља сложен и одговоран процес који обухвата васпитно-образовани рад са децом, сарадњу са родитељима, тимско деловање у установи и континуирано стручно усавршавање. Савремен друштвени контекст, промене у породичној структури и образованом систему постављају пред васпитача бројне професионалне изазове и дилеме, посебно у погледу разумевања сопствене улоге и начина подршке дечијем учењу. У овом раду приказано је професионално деловање васпитача кроз реализацију пројекта „Игра, зима и наука“, спроведеног са групом деце узраста од 4 до 5 година. Пројекат је био усмерен на подстицање игре, истраживања и радозналости деце, уз ослањање на њихове иницијативе и интересовања. Посебна пажња посвећена је улози васпитача као истраживача сопствене праксе-у креирању подстицајног окружења, доношењу одлука и проширивању простора и увођењу нових провокација, као и у настојању да се деци не нуде готова решења, већ да им се омогући да кроз дијалог, сарадњу и експериментисање граде сопствена знања. Рад указује на значај рефлексивног приступа и позиционирања вртића као заједнице која учи.

Кључне речи: професионално деловање, улога васпитача, тимски рад, игра, истраживање.

Како је дошло до теме пројекта

Посматрајући децу у игри, у просторној целини за визуелну уметност уочили смо да деца истражују боје, комбинују их и наносе на различите подлоге. Њихова пажња није била усмерена само на крајњи продукт, већ на сам процес мешања, промене и настајање нових нијанси. У разговору са децом поставиле смо им питање: „Шта раде и чиме се баве“. Девојчица Вера је одговорила да експериментишу са бојама и изразила жељу да се баве различитим експериментима. Ова изјава представљала је значајан сигнал за нас као васпитаче, јер је указала на њихово интересовање за истраживање, испробавање и откривање. Уважавајући дечију

иницијативу и полазећи од принципа да учење произилази из интересовања деце, позвале смо их да код куће, заједно са родитељима, истраже и пронађу занимљиве зимске експерименте које би могли представити у вртићу. На тај начин пројекат „Игра, зима и наука“ није настао као унапред планирана тематска целина, већ као одговор на дечију радозналост и као резултат пажљивог посматрања и професионалног промишљања васпитача.

Отварање пројекта

Након иницијалног интересовања за експериментисање, деца су свакодневно доносила различите предлоге и материјале које су у сарадњи са родитељима, припремали код куће. Експерименте смо реализовали у вртићу, а њихова реализација изазивала је изражену радозналост и бројна питања. Дечија питања произилазила су из спонтаних запажања, покушаја објашњења и потребе да разумеју узрочно-последичне односе. Управо та питања представљала су основу за даље планирање и проширивање пројекта.

Један од експеримената који је посебно подстакао интересовање био је „Вода у кеси“. Пре реализације експеримента поставиле смо деци питање „Шта ће се десити, ако пробушимо кесу са водом оловком“? Деца су претпостављала да ће вода исцурити. Након извођења експеримента, имала су прилике да уоче да је вода остала у кеси и није исцурила што је изазвало изненађења и нова питања уместо да понудимо објашњење, определиле смо се за вођено истраживање кроз додатна питања и међусобну размену мишљења. На тај начин подстицале смо децу да повезују нова искуства са постојећим знањима, граде сопствене хипотезе и проверавају их кроз практично искуство. Даље истраживање усмериле смо на испитивање агрегатних стања воде. У две чаше сипали смо воду- једну смо поставиле на прозор, а другу у замрзивач. Поставиле смо питање „Шта ће се десити са водом“? Деца су претпоставила да ће се вода заледити. Уважавајући њихово мишљење, омогућиле смо да заједнички пратимо процесе и доносимо закључке на основу посматрања. Оваквим приступом настојале смо да се позиционирамо као партнери у учењу, а не као носиоци готових знања. Учење је било засновано на искуству, дијалогу и истраживању, у складу са принципом да се нова знања надограђују на оно што дете већ зна и разуме.

Наредног дана унели смо обе чаше у собу и подстакле децу питањима која су водила даљем истраживању: „Шта се десило са водом која је остала у чаши на прозору, а шта са водом која је стајала у замрзивачу“? Деца су вербализовала своја запажања и анализирали искуствено. Учили су да је вода на прозору остала у течном стању, док се вода из замрзивача претворила у

лед. Постављали су питања зашто се вода на прозору није замрзла, чиме су показали настојање да разумеју услове под којима долази до промене агрегатног стања. Лед смо унели у просторну целину за визуелну уметност и позивамо децу на даље истраживање. Понудили смо им темпере како би истражили могућност сликања по леду. Свако дете имало је прилику да истражује у складу са сопственим интересовањима и способностима, док смо ми као васпитачи пажљиво пратили њихове идеје и прилагођавале наредне кораке. Матија је приметио да се боја не задржава на површини леда већ „склизне“. Тадија је предложио да проверимо шта ће се десити ако лед ставимо на радијатор, након чега су деца уочила да се лед брзо претвара у воду на топлоти. Током истраживања деца су уочила да се боја временом разлива како се лед топи. Вера је поставила питање „Да ли је могуће направити ледене темпере“? Уважавајући њихове идеје, подстицали смо их на даље истраживање, постављали подстицајна питања и омогућавале проверу претпоставки кроз игру, дијалог и експериментисањем, а наша улога била је усмерена на подршку, а не на давање готових одговора. На предлог деце темпере смо сипали у мање чаше и ставили у замрзивач, како бисмо испратили да ли је могуће направити „Ледене темпере“. Охрабриле смо Веру и подржале у даљем истраживању, уважавајући њен предлог да темпере сипамо у мале чаше и ставимо у замрзивач, као што смо претходно учиниле и са водом. Наредног дана донели смо замрзнуте темпере у собу. Деца се окупљају у визуелној просторној целини и започели сликају „леденим темперама“. Учење је било у потпуности прилагођено дечијим интересовањима, искуствима и способностима. У почетку су деца уочавала да ледене темпере не остављају јасан траг на папиру, али како су се постепено топиле боја је постајала све интензивнија. Посматрајући процес топљења, деца су закључила да се темпере под утицајем топлоте враћају у течност стање. Кроз ово искуство имали су прилику да повезују претходна сазнања о леду и води са новим сазнањима о материјалима које користе у ликовном изражавању. Подстицали смо учење као процес, омогућавајући деци да истражују, експериментишу и рефлектују сопствена искуства.

Подстакнути оваквим начином игре и истраживања, деца су кроз заједнички договор и консултујући са са васпитачима предложила да се простор испред собе додатно организује. Пратећи њихове иницијативе, формирале смо просторну целину „Истраживачка станица“, досакупну свој деци из вртића која желе да се играју, уче и истражују кроз експерименте. На тај начин вртић се позиционирао као заједница која учи кроз интеракцију, сарадњу и размену искустава. Организовали смо простор и материјале тако да подстичу истраживање, игру, сарадњу и рефлексију, експерименти су били осмишљени као отворене ситуације учења,

прилагођене деци различитог узраста, имајући у виду величину објекта и безбедност деце , направиле смо распоред коришћења простора, што је представљало важан сегмент професионалног планирања и одговорности.

Континуирана сарадња са родитељима додатно је обогатила пројекат . На предлог мајке девојчове Саре , у собу смо унели лап топ и заједно са децом слушали и гледали аудио-визуелну причу „Сликарка зима“ Д. Максимовић. Прича је оставила снажан утисак на децу и подстакла нови правац истраживања. Вођени тиме, осмислили смо нову просторну инсталацију: сто обмотан стреч фолијом са светлосним ефектима унутар конструкције, док су се на платну смењивале илустрације праћене звучним записом приче. Створени су услови за мултисензорно искуство у коме игра постаје платформа за учење, а деца добијају могућност да своје доживљаје изразе на креативан начин. Кроз овако организовано окружење настојале смо да обезбедимо сигурно и подстицајно место у коме се поштују права детета, слобода изражавања и индивидуалне разлике. Простор је осмишљен као активан учесник у учењу, који подстиче радозналост, емоционални доживљај и креативно изражавање.

сл1

Наредних дана пао је природан снег, што је представљало нови подстицај за даље промишљање и развијање пројекта. Ослањајући се на досадашња искуства деце, постављале смо питања која подстичу критичко размишљање и радозналост: „Да ли можемо да сликамо на снегу“, „Да ли ће снег променити боју ако на њега нанесемо боју“. Питањима смо активно учествовале у процесу учења, али без наметања готова решења. У договору са децом одлучујемо да наш ликовни атеље пренесемо у двориште вртића. Деца су заједно са нама васпитачима припремала боје за сликање, користећи прехранбене боје растворене у води. Створали смо услове за истраживање такозваног инверзног сликарства, у коме је снег постао платно. Наношењем боје на снег деца су уочавала како се површина мења, како се боја шири и упија. Свако дете је слободно бирало место на коме ће сликати, као и боје које ће користити,

имајући потпуну слободу покрета и изражавања.. Наредних дана смо посматрали шта се дешава са њиховим сликама. Како се снег постепено топио, боје су нестајале, што је отворило нова питања о пролазности, променама и утицајима температуре. Овакво искуство омогућило је деци да кроз непосредно посматрање разумеју процес топљења и трансформације. Како би подржали континуитет стваралачког процеса, ликовни атеље смо вратили у собу и поставили нову инсталацију која је неколико дана била доступна деци. Понудили смо им могућност да сликају на стреч фолији користећи темпере, уз уношење природних, структурираних и полуструктурираних материјала који позивају на истраживање и учење кроз однос са материјалом.

Посматрајући децу како се играју, уче и истражују у просторној целини за визуелну уметност и водећи разговор са њима о њиховим сликама, постављамо им питање као провокацију ;“Где можемо видети уметничка дела“. Девојчица Вера започела је причу о томе како је била са мамом у Галерији и гледала слике. На основу њихових интересовања, позивамо их да заједно посетимо Галерију Матице српске и проверимо да ли можемо тамо да пронађемо „Сликарку зиму“. У Галерији нисмо имали прилику да пронађемо „Сликарку зиму“ , али смо имали прилике да присуствујемо вођеној изложби „Био једном један Лазар Возаревић“ и упознамо се са његовим начином сликања, коришћењем и комбиновањем различитих материјала. Ово искуство је подстакло нас као васпитаче да у собу унесемо нове материјале и подстакнемо децу на даље истраживање, истовремено проширујући простор за учење као процес. Тако смо омогућили деци да кроз игру и практично искуство повежу уметничка дела која виде са сопственим сликарским експериментима, што је пример учења у интеракцији са принципима концепције „Године узлета“

сл2

Мама девојчице Доре, која је по занимању пијанисткиња предложила је да истражимо како композитори, као и сликари могу својим композицијама и делима да представе зиму. У собу нам је унела нову провокацију- књигу „Четири годишња доба“, написану по узору на композицију А. Вивалдија. Кроз ову књигу смо се упознали са Вивалдијем, инструментом виолином, као и његовом најпознатијом композицијом, посебно осврћући се на -зиму. Ово је

омогућило деци да истовремено повежу музику и визуелну уметност у једно истраживачко искуство.

Једна од свакодневних рутина у нашој соби је заједнички састанак који се одржава након доручка. Током ових састанака, кроз двосмерну комуникацију, разговарамо са децом о свакодневним ситуацијама, али и активностима којима желе да се баве, о чему би волели да уче и шта желе да истражују. Подстакнути претходним зимским активностима желели су да сазнају да ли постоји део света где је увек зима. Како би дошли до ових информација наредног дана у собу уносимо лап топ и пројектор и трагамо за едукативним садржајима („Опстанак“, „Национална географија за децу“). Кроз дигиталну технологију деца су имала прилике да се упознају са северним и јужним полом, животињама далеких крајева, као и људима који живе близу северног пола, њиховим привременим кућама- игло.

У настојању да родитеље укључимо као партнере у истраживачком процесу, позвали смо их да нам помогну у прикупљању различитих материјала којима ћемо оплеменили радну собу и просторну целину за конструисање. Мама дечака Вулашина донела је коцке од сунђера које су деца током наредног периода користила за конструисање игла и зимског села. Стиропор који смо такође добили искористили смо касније за формирање визуелне просторне целине. У овој целини подстакли смо децу да направе 3Д слику, коју су затим оживљавала и претварала и аудио-визуелни запис користећи апликацију „Грок“. На овај начин деца су истовремено истраживала просторно конструисање, визуелно изражавање и дигиталне технологије, док смо ми као васпитачи пратили њихове идеје, усмеравали процес и омогућавали да сваки корак буде искуство учења у интеракцији са другима.

сл3

Прославу пројекта организовали смо тако што смо у собу позвали децу из две средње васпитне групе „Јежиће“ и „Корњачице“ и са њима поделили стечена знања. Деца су имала прилике да презентују оно што су научила и истраживала током пројекта, кроз различите игре

и игролике активности. На овај начин стечено искуство није било индивидуално, већ се делило унутар вртићке заједнице, подстичући сарадњу, комуникацију и учење кроз интеракцију.

Закључак:

Током реализације пројекта суочили смо се са бројним професионалним дилемама, као што су: како децу подстицати на истраживање, а да им не дајемо готове одговоре, како прилагодити активности различитим узрастима и способностима, како осигурати безбедност у истовремено слободном и креативном окружењу. Одлуке о проширењу простора, увођењу нових материјала и креирању истраживачке станице донели смо у дијалогу са децом, поштујући њихове предлоге и интересовања. Овим приступом осигурала сам да учење буде процес, у коме деца активно учествују и дају свој допринос.

Пројекат је такође утицао на културу вртића, развио је атмосферу заједнице која учи, где се знање размењује између група и где деца, васпитачи и родитељи заједно уче кроз интеракцију. Истраживачке активности наставиле су да живе и после завешетка пројекта: простор и материјали остају доступни деци, а интересовање за експерименте и истраживање подстиче се свакодневно.

Ово истраживање нам је потврдило је значај професионалне рефлексije, прилагођавања активности дететовим потребама и истраживачког приступа, као и улоге васпитача као медијатора, водича и подстицајног партнера у учењу.

Литература:

1. Павловић Бренеселовић, Д., Крњаја Ж., Бацковић, С. (2022). *Водич за уређење простора у дечијем вртићу*. Београд: Министарство просвете, науке и технолошког развоја.
2. Крњаја, Ж. (2016). *Где станује квалитет* 3. Београд: Институт за педагогију и андрагогију Филозофски факултет Универзитета у Београду.

ПРОФЕСИОНАЛНО ДЕЛОВАЊЕ ВАСПИТАЧА - ИЗАЗОВИ И ПЕРСПЕКТИВЕ КРОЗ ПРОЈЕКАТ "ПЕРО"

Ана Бурић, мастер васпитач

Слађана Николић Визи, мастер васпитач

Предшколска установа „Полетарац“ Стара Пазова

Резиме: Рад приказује професионално деловање васпитача кроз реализацију пројекта "Перо" у старијој узрасној групи предшколске установе. Пројекат је настао из аутентичног интересовања деце за птице, које је подстакнуто донацијом дрвених кућица за птице. Пратећи дечија питања, идеје и истраживачке иницијативе, васпитачи су планирали и усмеравали активности у складу са принципима савремене предшколске педагогије, ослањајући се на игру, сарадњу и активно учешће деце. Кроз истраживање станишта, израду панова, ликовне експерименте, израду гнезда од природних материјала, сарадњу са родитељима и повезивању са другим групама, васпитачи су градили подстицајно окружење које подржава радозналост, истраживачки дух и заједничко учење. Посебан акценат стављен је на рефлексивну праксу васпитача - ослушкивање дечијих идеја, флексибилно планирање, обогаћивање простора и укључивање породица у процесу учења. Пројекат показује професионално деловање васпитача, које подразумева улогу фасилитатора, партнера и истраживача, који заједно са децом конструише знање и искуства. Такав приступ доприноси развоју компетенције деце али и континуираном професионалном развоју васпитача.

Кључне речи: игра, сарадња, улога одраслих, рефлексивна пракса

Пројекат "Перо" реализован је у старијој узрасној групи у периоду од марта до маја 2025. године. Родитељи нам доносе на поклон дрвене кућице за птице, које су изазвале знатижељу деце у групи. Отварају се бројна питања о птицама: станишту, изгледу, начину исхране, кретању... На иницијативу деце крећемо у истраживање. Подстакнути дечијим интересовањем и жељом да сазнају више, пажљиво ослушкујемо дечије разговоре и пратимо дечију игру. Кроз организовање подстицајног окружења (материјали за истраживање, литература, фотографије, макете), омогућено је продубљивање, разумевање појма станишта, ихране и начин живота птица. Користећи литературу везану за птице свакодневно водимо разговор кроз који

откривамо шта деца о њима знају. Добијамо занимљиве одговоре : "Птице су настале од паравесдиноса".

"Терододктил је једини који је могао да лети", "Био је мали као пиле". Подстакнути њиховим одговорима у намери да продубимо њихова сазнања на интернету тражимо информације о првим птицама. Проналазимо фотографије праптица показујемо их деци и упознајемо их са њиховим карактеристикама. Питамо децу како би могао да се зове наш пројекат, и договарамо се да му назив буде "Перо".

сл 1

Документујемо њихове исказе и заједно са децом правимо почетни пано. Лепимо слике птица и од рециклажног материјала правимо "дрво" као станиште за птице.

Инспирисан темом којом се бавимо, а након посете баби и деди, дечак доноси са села пера од голуба, гугутке и гуске. Деца примећују да сва три пера почињу на исто слово. Процесном пану додајемо његово запажање. Деца су експериментисала, трагом, текстуром и могућностима истраживања док су кроз дијалог описивала своја опажања. Пажљивим посматрањем на који начин испробавају разне идеје, подстичемо их да продубе своје доживљаје. Постављамо разна питања, деца почињу да уочавају разлике и да упоређују њихову величину, боју и облик. Разговор се проширио на питање за чега се пера могу све користити. Препознавајући значај тог тренутка, васпитачи су одлучили да искуство обогате и деци приближе начин на који се некад писало гушчјим пером. Користимо гушчја пера да цртамо по папиру, као што су некада писали и цртали људи, користимо и туш и упознајемо се са новим техникама сликања.

сл 2-5

Планирана ситуација учења, као прилика заједничког истраживања одвела нас је у градски парк. Васпитачи подстичу децу да ослушкују, посматрају и уочавају окружење у ком се налазе и наводе их да своја опажања поделе са свима. Деца уочавају на дрвећу гнезда као и птице. Ослушкују звукове и опонашају гугутке. Такође примећују гнезда и кућице за птице. Разговарају о истим и пореде. Причају о материјалима од чега су гнезда и кућице направљене и постављају разна питања. Деца преносе кући искуства везана за пројекат и са родитељима истражују о овој теми. Мама Д.В. је припремила кратак филм о птицама како праве гнезда у граду и у природи. Након одгледаног филма, предлажемо деци да направимо гнезда за птице. Договарам се са децом шта нам је потребно од материјала за гнезда и ко нам у томе може помоћи. У сарадњи са родитељима деца од куће доносе потребан материјал: сламу, гранчице, сламчице, траву...

Дечак је рекао : "Птице праве гнезда и од блата".

Васпитачи активним учешћем подстичу децу да испробавају различите могућности и да на различите начине дођу до решења. Нудимо деце лепак за тапете и глину како би спојили и обликовали гнезда.

сл 6

Обиласком вртића сазнајемо да мешовита група ради пројекат "Јаје" и организујемо посету. Разумевајући значај сарадње, дружимо се и играмо у њиховој соби, користимо разне материјале које они користе у пројекту, сликовне и природне експонате, и тиме стварамо нове прилике за учење.

сл7

Након дружења деца су пожелела да и ми направимо неке од игара за нашу собу. У договору са децом припремамо потребам материјал и правимо "Мемо карте", "Птице", као и "Ухвати јаје".

Често се играју вајања и праве птице које касније износе на изложбу испред наше собе.

сл8

У госте нам долазе предшколци који су имали жељу да се прикључе нашем пројекту и покажу нам, покретну игру "Скаче врабац по пољу". Ово је била прилика кроз коју градимо и негујемо заједништво међу децом.

Посебну зачудност изазвао је двоглед, који је донео један дечак. Деца имају прилику да виде како изгледа, како се користи и чему служи.

Уношењем двогледа проширујемо наше истраживање. Деца добијају могућност да продубе своја опажања и активно истражују природно окружење. Подстичемо их на посматрање, вербализовање запажања, и тиме развијамо истраживачке и комуникационе компетенције.

„Види кад гледам кроз двоглед могу да видим оне птице на гранама далеко," Ја гледам исто она гнезда далеко са двогледом", " Видео сам у цртаном филму да гусари имају дурбин и да они гледају птице".

Причамо о томе како се двоглед и дурбин користе и откривамо да предмете у даљини можемо видети као да су близу. Деца запажају да лупом исто тако можемо да увеличамо предмете.

Предлажемо деци да направимо наше двогледе и договарамо се шта нам је све потребно. Припремамо убрусе, канапе, фолије, боје... "За двоглед нам треба и трака да можемо да га носимо".

Деца у току рада коментаришу где има птица и где можемо да идемо да их гледамо двогледима које смо направили.

сл9-10

Наш пројекат селимо у градски парк. Организујемо шетњу са децом у току које посматрају гнезда, птице, и износе своја искуства и запажања.

„Овде има сто гнезда значи има и сто птица."

„Женке птице имају своју председницу, а мужјаци свог председника" ..

Питамо децу где још можемо да видимо птице? Добијамо разне одговоре: у шуми, зоолошком врту, на нашем тргу. Одлазимо до трга и уочавамо како људи хране птице. Отварају се нова питања везана за исхрану птица. Користимо реурсе у локалној заједници како би нашли одговоре на дечија питања. У наредним данима планирамо одлазак до радње у којој се продаје храна за животиње, лов и риболов да потражимо храну за птице . Власник радње нас је лепо угостио, деци показао дурбине, двогледе. На крају посете нам је поклонио храну за птице.

Деца су предложила да одемо у парк и нахранимо птице. "Васпитачице ово је данас била права авантура ".

сл11

Девојчица Д.В. је испричала како је у свом дворишту видела птицу мишара на дрвету и предложила да позовемо њену маму да нам исприча више о томе.

сл12-14

Сазнали смо пуно од маме која нам је била гост и представила птицу мишара на занимљив начин. Деца су посматрала, питала и кроз кратак филм пуно сазнала о овој птици. Након ове презентације смо сазнали ко проучава птице, храни их и брине о њима. Откривамо нови појам - Орнитолог. У томе смо препознали прилику за откривање нових сазнања у нашем пројекту али немамо стручњака за птице у нашој околини, те нисмо могли на адекватн начин да продубимо истраживање у том смеру.

Дечак Н.А. доноси у вртић свог љубимца папагаја "Мићка". Деца слободно прилазе кавезу, посматрају, питају чиме се папагај храни. Од маме која нам је дошла у посету сазнајемо да га хране јабуком. Показују другарима да кад му ставе огледалце, он тада пева. Оно што је деци било посебно интересантно је то што папагај изговара своје име. "Мићка" смо пустили из

кавеза, деца су била одушевљена јер је слетао деци на руку и главу. Било је то лепо искуство за њих, а и за дечака Н.А. који је показао све што његов љубимац зна. Искуство детета је постало значајан ресурс у процесу учења. Уважавањем његовог знања и искуства оснажен је осећај компетентности и припадности, док су остала деца кроз дијалог и постављање питања активно учествовала у процесу учења.

сл15-17

Деца у свакодневној шетњи у парку примећују птице, примећују да је дрвеће озеленело и да су гнезда сад сакривена да се мање виде. Интересовање деце је полако слабило и размишљамо о томе како ћемо прославити наше учење.

За прославу пројекта смо одлучили да обојимо кућице за птице које смо добили од девојчице Л.Р. које нам је донела од куће.

Рад у мањој групи је деци омогућио да се договарају око осликавања кућице, као и томе где би смо могли да их поставимо у нашем дворишту.

Сви су били узбуђени и са нестрпљењем питали кад их постављамо. Деци смо објаснили да треба да их излакирамо како би боја била постојана и да ћемо након тога поставити на места која желе.

сл18

Разгледали смо простор у дворишту вртића и атријума и договарали се где ћемо их поставити. У договору са татом девојчице Ј.Р. организовано је време када ћемо поставити исте . На тај начин смо прославили наш пројекат у нади да кућице добију своје власнике птице.

У постављању кућица учествовала су сва деца. Пробали су да се пењу на мердевине, бушили рупе бушилицом, мерили метром где ћемо их поставити.

сл19

Током реализације пројекта јављале су се разне дилеме. Једна од њих односила се на питање да ли смо довољно оснажени да препознамо дечију перспективу како би адекватно подржали исту. Трудиле смо се да будемо активни слушаоци, да анализирамо различите перспективе које смо користили као полазиште за све наредне акције. Такође, смо се питале да ли у довољној мери и ми сами истражујемо како би наши подстицаји били у складу са потребама деце. Користили смо све нама доступне ресурсе како би на адекватан начин одговорили на сва дечија питања. У неким тренуцима изненадиле смо се знањем које нека деца поседују, и та места смо препознали као прилике за учење које су усмеравале ток нашег пројекта.

Пројекат је допринео развоју наших компетенција у области флексибилног планирања, документовања и партнерског односа са породицом и локалном заједницом.

Литература:

1. Министарство просвете, науке и технолошког развоја (2019), Године узлета Основе програма предшколског васпитања и образовања, Београд: Просветни преглед
2. Крњаја Живка, Павловић Бренеселовић Драгана, 2017, Пројектни приступ у учењу Калеиодоскоп, Филозофски факултет, Београд

КАКО СМО ПОМЕРИЛИ ФОКУС КРОЗ ПРОЈЕКАТ „ЛЕТА ПРЕ НЕТА“

Татјана Радаковић, мастер васпитач

Јелена Матић, струковни васпитач

Предшколска установа „Десанка Максимовић“ Житиште

Резиме: Пројекат „Лета пре нета“ настао је као резултат праћења дечјих интересовања и потребе за стварањем баланса између дечје жеље да време проводе пред екранима и активности које се реализују у вртићу. За васпитаче је овај пројекат представљао прави професионални изазов који је подразумевао пажљиво промишљање и планирање активности које су за циљ имале посредно или непосредно деловање како на децу, тако и на родитеље, али и на заједницу у којој деца одрастају. Васпитачи групе деце пред полазак у школу у житиштанском вртићу су се нашли пред задатком који је од њих захтевао изузетну професионалност и осетљивост за одређене потребе породица са једне, и за савремене друштвене трендове са друге стране. Било је веома занимљиво реализовати активности из овог пројекта на више нивоа (у смислу циљних група) са истим циљем: мотивисати све учеснике да ограниче време које проводе пред екранима и да екране замене квалитетно проведеним временом у кругу породице и пријатеља градећи здраве односе.

Кључне речи: екрани, деца, грађење односа

Зашто „Лета пре нета“ ?

Пројекат „Лета пре нета“ одвијао се васпитној групи деце у години пред полазак школу у житиштанском вртићу, од половине септембра до краја октобра 2025. године. Након повратка са летњег распуста разговарали смо са децом о начину на који су провела лето, а њихови искази су готово увек садржали и варијацију реченице „Проводили смо време уз мобилни телефон“. У наредним данима смо, пратећи дечју игру и подстичући њихове иницијативе, увидели да се и симболичка игра у радној соби често ослања на употребу мобилних телефона. Подупирали смо дечју игру укључујући се у њен ток и тако смо добили драгоцене информације које су нас увериле да би деци било занимљиво, али и корисно да се на неки начин кроз игру и истраживање бавимо оним што заправо јесте свакодневни живот, а то је интернет и све оно што његова употреба носи са собом.

Заједно са децом смо гледали на интернету оно уз шта они проводе време, па смо закључили да су то игрице и садржаји на друштвеним мрежама који углавном нису примерени

њиховом узрасту. Дечји искази су потврдили наша уверења: „Ово је Баба Грени, то је вештица која те јури да те убије.“- М.Г., „Укради Брејни Рота је моја омиљена игра. Ту мораш бити добар лопов.“ – В.К.

У намери да створимо безбедно и подстицајно окружење у коме ће деца смислено проводити време, упознали смо децу са палетом игара које су обележиле детињство прошлих генерација. Друштвене и покретне игре као што су „Човече не љути се“ и „Ластис“, пробудиле су дечја интересовања: „Јако су занимљиве ове старинске игре.“ – Л.М., „Ми смо сви заједно играли увече доmine, било је баш забавно.“-Д.С.

Дечја интересовања смо искористили како бисмо путем Позивног писма укључили породице у креирање самог пројекта. Подршка родитеља није изостала, па смо просторне целине у радној соби обогатили мноштвом занимљивих игара које су деца донела од куће. Деца су свакодневно, уз подршку васпитача, радо играла нове игре које су допринеле атмосфери међусобног уважавања кроз поштовање правила која су била саставни део ових игара: „Сви морамо да поштујемо правила, не сме нико да игра преко реда и да се љути.“- Ј.Т. Вршњачко учење је још једна категорија која је била веома заступљена у овој фази развијања теме/пројекта, јер су нека деца знала правила по којима се игре одвијају и подучавала су осталу децу.

Слика бр.1-симболичка игра

Слика бр.2-заборављене игре

Слика бр.3-друштвене игре

Ток самог истраживања усмеравала су деца, дајући предлоге за места или начине на које бисмо могли да сазнамо нешто ново о играма из прошлости. Консултовањем са децом смо закључили да би управо интернет могао бити добар извор података који нас интересују, па смо претражујући тематске садржаје на Јутјубу пронашли виртуелну туру кроз поставку изложбе у Музеју науке и технике у Београду, под називом „Лета пре нета“. На овај начин смо интернет ставили у функцију учења и деца указали на добре стране његове употребе. Деца су коментарисала: „Било би супер да имамо компјутер у соби и да се играмо на њему.“ – М.Б.

Убрзо смо у радну собу унели лаптоп и договорили правила његове употребе. Деца су користила програме за писање слова, за цртање и претраживала су заједно са васпитачима садржаје који су били корисни за развијање пројекта. Осим што је интернет послужио за дефинисање назива пројекта, он је наше истраживање учинио садржајнијим и усмерио га ка занимљивим стварима из прошлости које су претеча многих данашњих модерних апарата, између осталог и рачунара.

Партнерство са породицом и заједницом

Кроз партнерство са породицом обогатили смо сазнања о употребној вредности многих предмета из прошлости о којима су деца заинтересовано говорила пошто су их донела од куће, а затим их користила за игру: „Овај сат се зове векер. Можеш да га навијеш да те буди.“ – Б.Т., „Па и мобилни телефон може да те буди“ – Н.Д. Разговарали смо са децом о предметима које су донела од куће, тражећи њихову паралелу у модерном свету. Ј.М. је закључила да се све што се некада користило данас може наћи у мобилном телефону.

Сарадња са децом из старије групе усмерила је наше истраживање ка КУД-у, чији су чланови неколико деце из групе. Показујући у енциклопедији слику човека у народној ношњи М.З. је објашњавао: „Ево, ово је исто старинско. То је како су се људи пре облачили.“ К.С. је констатовала да је то фолклор и предложила да дођемо на пробу секције коју похађа како бисмо видели ношње. Планирање посете припремано је консултовањем се децом чија су питања и дилеме биле полазна основа за нова сазнања у вези са фолклором: „Ко те играче учи да играју фолклор и ко смишља игре?“ – П.К., „Ко им шије сукње и панталоне?“, „Да ли они и свирају и играју?“ – Д.А. и слично. Посета КУД-у разрешила је многе дечје дилеме и допринела је продубљивању нашег истраживања. Ова активност је послужила као још један сегмент транзиције која је планирана за девојчицу кинеске националности која похађа групу. Деца су подстицана на промишљање о различитости фолклора народа које познају, па се логично наметнуо закључак да постоји и кинески фолклор, односно кинеска народна музика. Ј.М. је предложила да повремено слушамо кинеску народну музику, како би се наша другарица из Кине одећала добро и прихваћено у групи, а убрзо смо схватили да нам се кинеска музика веома допада.

Посета КУД-у асоцирала је К.С. на активности у којима често учествује са баком: „Моја бака исто има такву ношњу и носи је када са другарицама иде на неке приредбе.“ Ову констатацију смо искористили како бисмо кроз партнерство са породицом и заједницом

унапредили истраживање у нашем пројекту. Заједничка активност са чланицама удружења жена „Ђурђевак“ била је вишеструко корисна, и деци веома занимљива. Деца су имала прилику да се опробају у различитим старим ручним радовима као што су вез, хеклање, плетење и ткање, али и да увиде промене које је напредак технологије донео у наша домаћинства изумима електричних апарата који су заменили млин за ручно млевење кафе и аван : „Овај млин је баш тежак за окретање. Боље да одеш у продавницу и да купиш кафу у кесици.“ – П.С. Ова активност је оставила посебан утисак на децу због разносврности антиквитетних предмета коју су гошће припремиле, али и због могућности да све што је донесено и практично употребе. Посебно значајна била је повратна информација коју су васпитачи у форми видео записа добили од родитеља чије се дете, након ове активности, опробало у шивењу мирисних врећица. На овај начин су васпитачи, градећи партнерство са породицом и заједницом, омогућили да делање постане начин на који деца уче у пројекту.

Проширивањем активности и учења деце створена је прилика за размену са вршњацима и другим одраслима које су плански укључивали у процес учења. Сваки сарадник у пројекту био је упознат са током процеса и било му је предочено подручје његовог деловања. Сарадници су мапирани у односу на развијање пројекта и на теме које су „израћале“ током истраживања. Такав приступ васпитача подразумевао је флексибилно планирање и континуирано ревидирање иницијалног плана.

Консултовање са децом постало је пракса након сваке активности у пројекту. То су били разговори током којих је долазила до изражаја дечја перспектива, која је често прерасла у иницијативу охрабривану од стране васпитача. Током консултовања након посете удружења жена дете које је редован члан библиотеке, подсетило нас је да су нам гошће говориле о причама које је писао народ, а које су се причале на дружењима уз ватру. Будући да су деца већ неколико пута била у библиотеци, није било дилеме које је наредно место нашег истраживања. Након што смо позајмили књигу са народним причама, у групи смо установили јутарњу рутину „Прича за добро јутро“, током које смо читали народну књижевност и разговарали о прочитаном садржају.

Слика бр.4-посета КУД-у

Слика бр.5-домаћинство некада

Слика бр.6-посета библиотеци

Професионално јавно деловање у служби пројекта

Током трајања пројекта родитељи су били упућени у његов ток и учествовали су у активностима на начин који је за њих био прихватљив: неки су предлагали места и начине истраживања, неки су делили своја искуства, неки су са децом истраживали код куће или примењивали у породичном окружењу оно што су деца радила у вртићу. Партнерство са породицом је надограђивано на постојећим темељима, неговањем сталне отворене комуникације и дијалога. Кроз разговор са родитељима дошли смо до сазнања да би и њима значила подршка на тему прекомерне употребе екрана у породици. Преиспитујући своја полазишта и претпоставке о могућем партнерству са породицом, препознали смо ову констатацију као предлог чија би реализација значила корак напред у заједничкој спремности на промену лоших навика које утичу на целокупан децји развој, а заступљене су у породици и у широј друштвеној заједници. Такође, овај начин партнерства са породицом отворио је простор за истраживање могућности за квалитетно провођење времена у оквиру породице. У циљу подршке породици планирано је и остварено партнерство са стручњацима из релевантних области за предметну тему и у вртићу је организована панел расправу на тему „Екранизована деца.“ Током ове активности са родитељима су разговарали дефектолог и логопед, које су васпитачи мапирали као екстерне сараднике у пројекту, а њихово учешће је допринело унапређењу родитељских компетенција и оснаживању свих учесника за добробит деце. Евалуационе листе које су попуњавали учесници активности биле су потврда добре процене и професионалног деловања васпитача, који су кроз сагледавање и критичко преиспитивање друштвених и културних фактора који утичу на обликовање њихове праксе, успели да на прави начин заинтересују и укључе заједницу и породице деце у живот који се одвија у вртићу, а који је постао модел на основу кога су родитељи осмишљавали активности са децом у породичном окружењу.

Васпитачи су организовањем ове активности учинили да вртић и вредности на којима се гради васпитно-образовни рад постану видљивији и разумљивији широј заједници која догађаје у вртићу прати преко локалних електронских портала и званичног сајта Установе.

Након ове активности, уследио је позив Културног центра града Зрењанина за учешће васпитача на трибини под називом „Екрани и малишани“, што је била прилика за професионално јавно деловање васпитача са циљем заступања интереса деце и породица, али сада пред већим аудиторијумом и у изван локалне заједнице. Током трибине, на којој су учествовали са осталим стручњацима за дечји развој, васпитачи су говорили аргументујући излагање у складу са етичким кодексом своје професије. Партнерство са породицом је и током ове активности било планирано и остварено кроз учешће родитеља детета из групе на трибини, заједно са васпитачима. Ово тимско деловање значајно је допринело унапређењу и развијању односа између родитеља и васпитача.

Промоција правих вредности на овакав начин доприноси кредибилитету Установе и показатељ је високог нивоа промишљања практичара.

Слика бр.7-панел расправа

Слика бр.8- позивни плакат

Слика бр.9 – медији о трибини

Прослава пројекта

Прослава пројекта је проистекла из дечије идеје да радна соба буде отворена за децу из осталих група, а да учесници пројекта буду њихови водичи кроз „Лета пре нета“: „Могли бисмо да угостимо другаре из осталих група и да им покажемо наше нове игре.“ – Л.М. Тако је завршница пројекта протекла у размени са вршњацима и у атмосфери која је подржавала заједништво и учење кроз преузимање нових улога и одговорности.

Слика бр.10- прослава пројекта

Саморефлексија

Преиспитујући и планирајући могуће активности током трајања пројекта наилазили смо на препреке које су се односиле на немогућност њиховог остваривања јер су се потребни ресурси налазили у градским срединама (музеји, антикварнице...). Међутим, та „ограниченост“ је утицала да решење пронађемо управо у употеби интернета у сврху истраживања и да тако покажемо добру страну ове модерне појаве. Кроз пројекат смо постали свесни потребе за развијањем дигиталне компетенције за наше професионалне потребе, јер је то област која је неопходна за несметано обављање свакодневних активности у пракси. Сигурни смо да је овај пројекат утицао на грађење односа како у самој васпитној групи, тако и са породицама деце и у нашој локалној заједници.

Литература

1. Основе програма предшколског образовања и васпитања Године узлета (2019). Београд: Просветни преглед.
2. Крњаја, Ж. и Павловић Бренеселовић, Д., (2013). Где станује квалитет – Политика грађења квалитета у предшколском васпитању. Књига 1, Београд: Институт за педагогију и андрагогију.
3. Крњаја, Ж. и Павловић Бренеселовић, Д.,(2017). Калеидоскоп: пројектни приступ учењу, Београд: Институт за педагогију и андрагогију.

КАКО МОГУ ДА ТИ КАЖЕМ

Снежана Велички- васпитач; Адријана Кондић- васпитач

Предшколска установа „Радосно детињство“ Нови Сад

Резиме: Изазови у раду са децом предшколског узраста представљају константу која из године у годину постаје све комплекснија, у смислу све веће потребе за додатном подршком деци. Проблем слабо развијеног или чак у потпуности неразвијеног говора код деце представља на жалост свакодневницу у раду сваког васпитача. Наша прича о говору била је за све нас велики изазов али овога пута не ради се о телефонима. „Како могу да ти кажем?“ је назив приче о начинима комуникације, пријатељству и прихватању, о љубави и уважавању различитости. Узајамно поверење и поштовање било је кључно за партнерство са породицом и развијање овог пројекта. Деца кроз разне активности испитују и спознају сопствена чула, користе различите механизме комуникације, успостављају блиске односе и граде емпатију. Прича „Како могу да ти кажем“, је такође прича о важном аспекту развоја деце а то је социо-емоционални развој. Деца уче да препознају и дефинишу своје емоције кроз разговоре, разне изазовне ситуације, на разне креативне начине као што су цртеж, покрет и наравно музика. Кроз музику и уз музику се повезујемо и зближавамо, о чему сведочи и песма настала у овом пројекту.

Кључне речи: изазов, комуникација, односи, музика, емпатија

У нашу групу, дошла је нова другарица- Николина А. Приликом упознавања, деца су уочила да се она споразумева другачије- показује нам... Она говори знаковним језиком. Објашњавамо деци да су њени родитељи глувонемци и да због тога она зна знаковни језик, јер тако код куће комуницира. Стефан пита „Шта значи глувонем?“ Разговарамо о тој теми и прича нас води до чула... Нестор нам говори да је он са мамом причао о чулима и да о томе зна све. Објаснио нам је колико чула имамо, која су то чула, и који су то органи чула.

Наша комуникација са родитељима девојчице такође постаје једна изазовна ситуација. У почетку смо комуницирали писањем реченица у свеску, а једном приликом и преко преводиоца, путем видео позива. Све то нас подстиче на промишљање о даљим корацима ка унапређењу комуникације и односа...

Деца прилазе Николини. Труде се да је уведу у игру и учине да се осећа лепо и прихваћено. Међутим.. Николина осећа велику несигурност и само се повремено упушта у игру.

Схватимо да начин комуницирања и неразумевање представља велику баријеру у грађењу односа са другом децом.

Промишљали смо како би даље подстицали дечју иницијативу, и пружили Николини подршку у процесу транзиције?

Питали смо децу како можемо да орасположимо Николину? Оги је приметио да Николина воли инструменте, Нестор је приметио да се смеје кад пустимо музику и играмо а Ранко мисли да треба „онако да показујемо речи“. Послушали смо децу и почели са музиком. Играли смо омиљене покретне игре, игре у колу, у пару. Свакога дана смо од Николине учили нове речи. Она нас радо учи разним речима(мама, тата, лепа, добар, кућа...)а научили смо и један рецепт за колаче. Деци овај начин комуникације постаје занимљив, па тако и сами траже да „причамо без гласа“. Прилагођавање потребама детета и заједнице постаје наш заједнички циљ. Тако почиње наша прича „Како могу да ти кажем“....

Схватили смо да треба да вежбамо прсте јер неке речи није лако показати... Стефан предлаже да радимо вежбе за прсте исто као и вежбе за тело. Деци се предлог свидео а идеја нас, васпитача, је била да уведемо и вежбе за језик како би стимулисали развој говора код наше нове другарице Николине. Јутарња рутина поред редовних телесних вежби постају и вежбе за прсте(азбука на знаковном језику) и вежбе за језик које изводимо помоћу игре - „Чаробна коцка“. Наша чаробна коцка има са сваке стране слике животиња чије оглашавање и покрете уста имитирамо приликом бацања коцке.

У собу стижу и провокације....

Од колегинице Драгице добијамо игру „Чула“ и „Алфавет српског знаковног језика“. Штапамо и качимо на паное неке речи на знаковном језику, користећи књигу коју смо добили од родитеља претходне генерације.

Отисак, лупа, линија

Вежбајући прсте уочавамо изглед наших дланова и прстију... Марина примећује да имамо на длановима много различитих линија. Деца посматрају своје дланове и истражују лупом изглед линија на длану. Долазимо на идеју да направимо отисак дланова како би боље видели сваку линију.. Тако настају наши „шарени дланови“ кроз активност – Отисак, лупа, линија-прецртавањем линија отиснутог длана на папиру.

Вежбе прстића изводимо и кроз омиљене покретне игре (Отвори-затвори) што се Николини посебно свиђа али и кроз нове рутине у старијој групи... Почетком ове радне године деца се

приликом доручка сама послужују; сами стављају намаз на хлеб, љуште јаја- што за децу представља посебан изазов.

Моје лице говори

Милан једно јутро улази у собу љут... Питамо га зашто се љути? Он ћути. Разговарамо о томе како ми знамо да је он љут? Како можемо да кажемо нешто без речи? На који начин још можемо да се споразумевамо? Нестор се сетио: „Можемо да се споразумевамо преко лица.“

Влада нам је рекао да је он љут кад га неко удара, Теодора је срећна кад јој мама и тата купе сладолед. Гога је тужан кад остане сам а Боги кад му неко брани да се игра. Деца цртају израз свог лица када се осећају срећно, тужно, бесно и кроз разне игре и аутентичне ситуације спознајемо своја и осећања другара око нас.

На тиму васпитача старије узрасне групе, разговарали смо о текућим темама пројеката, али и изазовима са којима се сусрећемо. У разговору долазимо на идеју да изведемо представу за децу са темом емпатије. Представу „Тужна жаба“, изводимо у договору са колегиницама старијих група у оквиру Дечје недеље. У представи деца препознају заједништво, увиђају значај прихватања различитости што и јесте циљ инклузивне културе .

Посетили смо и хуманитарну продајну изложбу наших пријатеља из ШОСО „Милан Петровић“ из Каћа, са којима се често дружимо.

Чула

Патронажна сестра Ева је, пратећи процесни пано, понудила да се укључи у наш пројекат. Разговара са децом о чулу слуха, и показује занимљиве слике на ту тему на пројектору.

После разговора са Евом и приче о здрављу одлучили смо да проверимо наша чула.. Играли смо игру „Медо, медо ко те зове“, препознавали звуке из природе са ЦД-а , а наредног дана смо правили игру погађања звука. Деца су од куће донела празна Киндер јаја и разне семенке. Пунили смо по два јаја истим семенкама и направили такмичарску игру- Пронађи пар.

Следеће смо проверавали чуло укуса. У договору са Установом, добијамо из кухиње сезонско воће и поврће које су деца испробавала и препознавала затворених очију.

За проверу чула мириса деца доносе различите мирисне предмете, биљке, зачине и сл. У наредним данима деца свакодневно доносе разне ствари- кору од мандарине и лимуна, кафу, чај од нане и камилице, парфеме, лук, цвет руже.. Ранко је једнога дана донео разне мирисне биљке

из своје баште: рузмарин, жалфију, матичњак, невен и једну биљку за коју нисмо знали како се зове. Касније тог дана сазнајемо од Ранкове маме да је то Сантолина. Један мирисни предмет што је Ранко донео поготово је пробудио знатижељу код деце... Остали смо запитани: свима је познат, јако лепо мирише, а нико не зна тачан назив.. Борислав је рекао да је то оно што мириши у кући на Ускрс, што користи мила Бога. Нестор је рекао да је то мирисало на његовом крштењу а Гога каже. „То је оно што мрда у цркви кад онако трипут“. Ранко другарима открива да се тај мирисни предмет зове тамјан.

Све мирисне предмете смо стављали у стаклене бочице али нисмо могли да их држимо стално на столу.... Ана се сетила да можемо да их поређамо на полицу у нашој кућици, а пошто кућица има пет целина у сваки део можемо да сместимо једно чуло. Тако је настала наша „Кућа чула“- нова целина у соби где су деца могла да проверавају своја чула. У једном делу су стајале бочице са мирисним биљкама и предметима, у другом наша нова игра препознавања звука. У договору са децом постепено попуњавамо делове одговарајућим садржајима. Деца доносе разнобојне фолије и огледала за чуло вида а заједно правимо калеидоскоп. За чуло укуса- договорили смо се да направимо Кувар- књигу омиљених наших рецепата. За проверу чула додиром смо правили тактилну таблу и кинетички песак по рецепту који смо пронашли на интернету. Чуло додиром смо проверавали и кроз игру „Погоди шта је у цаку“(погађање предмета опипавањем) и приликом нашег излета када смо мазили животиње. „Кућа чула“ постаје деци омиљени део собе који она и даље допуњавају и мењају садржај.

Речи

Ситуација која је уследила нас је усмерила на развијање пројекта у другом правцу, у складу са дечјим потребама. Иако смо се трудили да више користимо покрет него речи, у нашој групи су се појавиле неке „РУЖНЕ РЕЧИ“. Другари све чешће почињу да нам пријављују како је неко рекао ружну реч. Повели смо разговор о томе.. Шта су то ружне речи? Шта су уопште речи?

Огњен каже да су речи су кад неко прича а Викторија мисли да су речи кад неко лупета глупости. Нестор тврди да су речи кад неко нешто измисли и служе да неког мало забавимо. Деца набрајају све лепе, тужне и страшне речи које знају, а родитеље позивамо да смисле и допишу на процесни пано неке смешне речи.

Договорили смо се да у вртићу користимо само лепе и занимљиве речи а на предлог васпитачица и неке тихе речи јер је у соби често бука и галама. Ранко се сетио онога шта нам је

Ева причала и подсетио нас да је бука штетна за уши. Зато смо пронашли и лепе и тихе речи једне песме- „Молимо за фини тишину“.

Молимо за фини тишину

Песму смо слушали и певали у вртићу, а како би је лакше запамтили почели смо да смишљамо покрете који прате речи песме. Николини се то свидело...

Један од већих изазова за нас васпитаче био је како укључити девојчичине родитеље у живот и рад вртића, обзиром на врло скромну комуникацију са њима. После дугог промишљања и сагледавања проблема из свих аспеката, долазимо на идеју да позовемо Николинину маму у госте да нам песму преведе на знаковни језик. Певање на овај начин много се допало деци, а Николина је била поносна што је могла другаре да научи нешто ново и лепо заједно са својом мамом. Мама је у почетку било нелагодно, али врло брзо, видевши дечију ангажованост, се и сама опустила и понудила помоћ за наредне активности.

Деца траже да поново неку песму певамо на тај начин, па смо предложили деци да наш пројекат завршимо неком песмом и музиком. Сви прихватају идеју и крећемо у реализацију....

Почели смо прелиставати колекцију дечијих песама, али се нисмо могли договорити око адекватног садржаја. Циљ нам је био да песма говори о емоцијама или различитости.

После неколико дана неуспешне потраге за песмом, Снежа је дошла са текстом који је сама написала и који савршено описује нашу тему „ Како могу да ти кажем“. Затим смо контактирали Културни центар из Каћа и предложили им сарадњу. Чланови културног центра радо се одазивају позиву и долазе нам у госте. Приликом посете правимо договор о сарадњи у наредном периоду, када би требало, да песму изведемо уз пратњу музичара, чланова Културног центра. Песму нам Николинина мама преводи на знаковни језик а ми са њом усвајамо речи и покрете на знаковном језику јер мелодију још нисмо имали. На жалост, даља сарадња са Културним центром се није реализовала... Пошто смо били без музике а имали смо песму, требало нам је друго решење. ...

Разговарали смо са колегиницама о овом проблему, а оне су нам скренуле пажњу да у суседну собу иде дете, чији је отац познати музичар. Обратили смо се нашем пријатељу (музичару) Милану Шијаку и замолили га да напише музику за нашу песму. Милан се радо одазива нашем позиву и пише музику за текст песме.

Док смо певали песму, једно јутро у собу су нам дошли другари из суседне собе из млађе групе. Они су чули лепу мелодију па су дошли да истраже где се то чује. Како им се свидела песма,

позвали су нас да им прикажемо и укључимо се у њихов пројекат „Музика нас спаја.“ Овакве реакције другара су додатно мотивисале нашу децу да се ангажују у изведби.

По завршетку нашег пројекта, позвали смо родитеље да им прикажемо чиме смо се све бавили и на који начин, како би неговали партнерске односе. Приказали смо им и нашу песму, која им се посебно допала, те су иницирали да се песма прикаже на телевизији јер су уочили колико су деца кроз ову причу исказала емпатију, подршку и прихватање различитости. Тако смо стигли до РТВ 1, где смо се представили овом песмом.

Нестор прича о чулима

Отисак-лупа-линија

Овако се осећам када...

Представа „Тужна жаба“

Испитујемо чуло укуса

...и чуло додира

Игра из часописа- „Брзи прсти“

Молимо за фину тишину

Рефлексија

По принципу усмерености на односе омогућили смо детету, које до сада није било укључено у вртићку заједницу, осећај припадности групи вршњака и активном учешћу у развијању пројекта. Омогућили да изрази своје специфичности кроз игру и коришћење знакова као предност заједнице из које долази. Фокус је био на грађењу вршњачких односа, грађењу односа деце и одраслих, развоју емпатије и прихватању различитости као неизоставном сегменту инклузивне праксе. Развијање партнерства са породицом добија битну улогу у овом пројекту и ствара атмосферу поверења и разумевања што је кључно у процесу транзиције детета. Заједно са децом, кроз аутентичне ситуације, разговоре и консултовања градим заједницу поверења и блискост. Интегрисаним приступом истражујемо теме које проистичу из интересовања, свакодневног искуства и проблематике која заокупља децу. Остварена је значајна сарадња са локалном заједницом и колегиницама као промоција културе и отворене комуникације.

Литература:

1. Јуричић Д.(2006) . *Велика енциклопедија малих активности*, Београд: Бигз
2. Кнежевић М., Деспотов Ј. (2012) . *Приручник за учење гестовног говора*, Нови Сад: Фелтон
3. Павловић Бренеселовић Д., Крњаја Ж., Јовановић М., Сјеничић Г. (2022) . *Стратегија заједничког развијања програма у складу са специфичностима појединих узраста деце*, Београд: Министарство просвете, науке и технолошког развоја
4. Попадић Н. (2025). часопис *Мали витез 4*, Београд: Мали витез

ПРОСТОР КАО „ТРЕЋИ ВАСПИТАЧ „КРОЗ ПРОЈЕКАТ „МОРСКО ДНО“

Бранислава Макитан Дангубић – васпитач, Наташа Лукић – психолошкиња

Предшколска установа „Детињство“ Жабалъ

Резиме: Простор је једна важна карика у развијању реалног програм, он је одраз у развијању теме/ пројекта, он је веза деце међусобно, деце и васпитача, родитеља, другара из других група, осталих запослених. Добро организован простор подразумева такву структуру материјала и средстава којима се деца укључују у смислене и аутентичне изборе, решавање проблема откривањем и преиспитивањем. Научили смо до сада да је добар простор у вртићкој заједници „трећи васпитач“ и да што је више инспиративан он је деци привлачнији за игру и истраживање. Водећи се Правилником о уређењу просторних целина, приручницима Линије лета, стварамо деци средину за учење која подстиче квалитетну интеракцију. Деци се пружа могућност да на себи својствен начин испољавају своје идеје и мисли, да уче једни од других, као и да се осећају компетентно, креативно, оставарено, задовољно, уважено, активно, сигурно. Простор истовремено омогућава деци да га трансформишу, градећи смисао у оном што уче.

Кључне реч: трећи васпитач, подстицајна средина, заједница учења

Приказ рада

Симболичким значењем простор обликује наш идентитет, даје поруку детету и васпитачу ко сам ја, које је моје место, шта могу да очекују од мене, да ли се у овом простору деца осећају сигурно и добродошло, како знају да ту припадају, да ли је простор инспиративан, да ли прави јасну поделу на игру и истраживање, да ли су материјали доступни, да ли могу да мењају простор и да га надограђују или неко други одређује шта могу и треба да раде? Простор треба да шаље детету поруку да је ово место где је добро да будеш, овде можеш да будеш активан и радиш много ствари, ово је безбедно место да истражујеш, опробаваш и развијаш своје идеје, овде нам је стало до твог доприноса. „Дете доживљава свет кроз односе које успоставља и развија. Односи којима се подржава дететова добробит и делање су покретачи његовог развоја и учења. Односи се не одвијају у вакууму и сами по себи, они су по себи динамичка и сложена мрежа повезивања и повратних веза и утицаја кроз акције и интеракције самог детета, социјалне средине и физичког окружења.“ (Године узлета, 2019).

Значење простора је тема која захтева пажњу, анализу, промишљање и заједничко деловање не само васпитача, него и свих других практичара у вртићу, као и усаглашавање са другим струкама. Васпитачи се свакодневно консултују са децом и уважавају дечије мишљење и то је нит која се прати током истраживања.

Пројекат „Морско дно“ започели смо у септембру 2024. Петра је донела шкољке, а Лука је поделио свој доживљај са делфином на мору. Деца су била одушевљена Лукином причом, али су питали Луку да ли је, поред делфина, видео и ајкулу. Током разговора са децом дошли смо до истраживачког питања: Како живе делфини и ајкуле?

Организовали смо туру по вртићу да позајмимо морске животиње од другара из вртића. Васпитачи су унели доста шкољки, платна, каменчиће, морске животиње и у договору са децом формирали нову просторну целину „Море“.

Истражујући делфине и ајкуле, путем енциклопедија и интернета, деца и васпитачи су наилазили на идеје које су их покретале на активност. Једна од њих је била да желе да имају ајкулу у соби. Деца су цртежима представљала своје предлоге. Једна група је желела меку ајкулу, друга „ајкулу са зубима као у књизи“. Тимски рад, договори, искуства деце и решење је било ту. Позвали смо Илију нашег домара да нам помогне у изради. Домар је деци постављао питања која су подстицала размишљање: „Од ког материјала правите ајкулу? Да ли ће се седети у тој ајкули? Како да је направимо, да стоји? Како да залепимо картон? Деца су предлагала решења и учествовала у процесу израде. Мерили су, упоређивали заједно са Илијом. Процес израде ајкуле је омогућио деци преговарање и осећај заједничког постигнућа. Уз сарадњи деце и одраслих у соби се појавила велика ајкула.

Урош је код код куће са мамом истраживао боју мора. Своја сазнања је поделио са другарима приликом доласка у вртић и објаснио зашто је негде тамна боја мора, а негде лепа: „ Боја мора је другачија, јер је море дубоко, а некад не.“ Урош, Лука и Лазар су желели да направе боје мора. Урош је предложио да се боје папири различите нијансе плаве боје и да ће он сложити по реду од плитке воде до дубоке. Овој активности се придружило још другара и за неколико дана направљена је „платформа“ са бојама мора на којој су деца качила животиње које живе на различитом дубинама. Соба је добила место на коме су деца качила цртеже морских животиња које живе на различитим дубинама.

Богатио се простор и стварале су се нове просторне целине, а неке старе су добијале ново рухо. Васпитачи су приметили да просторна целина за симболичку игру треба да се обогати са новим материјалима. Унели су сунцобран, играчке за песак и платна боје песка. Ова промена се деци јако допала. Лежали су на платнима, правили дворац од конструктора, а Милица је предложила да направимо крофне за плажу. Нове просторне целине су морале да се склањају приликом одмора и чишћења собе. Заједно са децом смо разговарали и консултовали се шта да радимо и како да организујемо свакодневно постављање просторних целина. Договор је био да ујутру, приликом доласка и испраћаја, деца сама намештају средину.

Подстицајна средина је опремљена средствима и материјалима која подстичу целокупан развој дететове личности и у којој се дете осећа добродошло. То је средина која позива на прикупљање информација, на испробавање различитих идеја, експериментисање, истраживање и откривање. На тај начин дете учи, стиче искуство о свету кроз сопствену активност (Шаин, Чарапић, 2012). Кроз своју игру и истраживање деца дају значење простору, па могу да користе

материјале из различитих просторних целина. Према томе, простор је у функцији игре и реализације тренутних пројектних активности (Павловић-Бренеселовић, Крњаја, Бацковић, 2022).

Поред радне собе, где су деца највише делила учење, деца су своја сазнања делила и у заједничким просторијама. Лука је тако једно јутро оставио траг нашег пројекта у купатилу направивши медузу од убруса. Објаснио је да је „медуза из дубоког мора“и да се сакрила у купатило, јер ту има воде. Лука је дао предлог да медуза заплива у умиваонику, и дошао до закључка: „ Не може, од папира је.“ Васпитачи су у собу унели најлон кесе, канап, пластичне чашице – материјале који не могу да се распадну у води, како би деца израђивала медузе. Купатило је постало место инспирације. Лука нас је подсетио да учење може да „ исплива“ било где.

Соба је свакодневно добијала другачији изглед, низале су се активности које су нашу собу претварале у морско дно. Бојана је донела “ Морско дно у тегли“, које је правила код куће са мамом. Деца су се окупила око тегле и започела разговор. Низала су се питања: Да ли је ово право морско дно? Да ли можемо да промућкамо теглу? Да ли хоботница може да се сакрије? Да ли корали служе да се рибице сакрију? Подстицали смо деци да објашњавају своје претпоставке и Лазар је рекао: „Хоботница се крије иза корала“, а Николина: „Мала је тегла, не могу баш да пливају све животиње, можемо да направимо шарене корале да имају места да пливају“. Посебно је било значајно што су деца почела да преиспитују своје тврдње, слушају

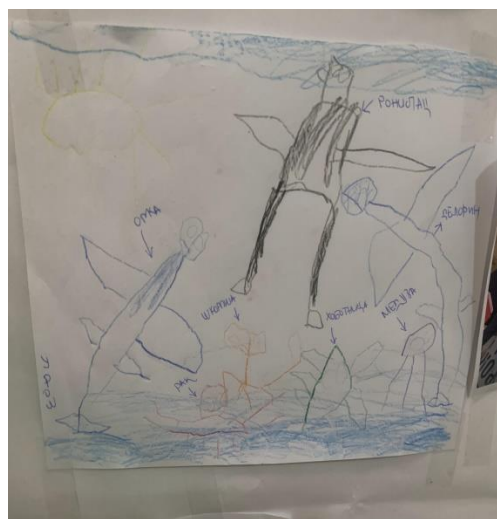
једни друге и мењају мишљење. Васпитачи и деца су наредних дана све из „мале тегле“ претворили у продукте који су обогатили простор.

Родитељи су нам били велика подршка, јер су дечије идеје и сазнања претварала у продукте. Мама су нас посетиле и направиле нам праве крофнице у симболичкој просторној целини која је постала плажа, као и реп за сирену. Дуњина и Данилова мама су послале снимак породичне посете акваријуму и деца су се одушевила и изродила се идеја да направимо наш акваријум на плафону собе. Када смо одгледали снимак разговарали смо о томе шта смо видели. Деца су запазила да рибе стално пливају, да их стакло чува да не изађу и да је вода свуда око њих. Размишљали смо како да израдим наш акваријум и шта треба да има да би био „прави“. Лука је рекао да мора да буде провидан, да има воду, али се јавила и дилема како да нам се вода не проспе. Данило је предложио да буде на плафону, јер је такав и на снимку. Тако је настала идеја акваријума на плафону, а Петра је закључила: „Као да смо у мору, а рибице изнад нас.“ Током израде Лазар је ставио плаву фолију на главу и рекао: „Ја сам ајкула ћекићара.“ Када смо поставили све на плафон деца су проверавала да ли је све као на снимку. Закључили су да нам фале каменчићи и да је одлично што имамо светло. Током израде деца су размењивала мишљења и прво су хтели много риба, па их је Милица подсетила на Бојанину теглицу и да рибице морају имати места да пливају. Договорили смо се да оставимо места рибицама за „пливање“. Наш акваријум није био исти као на снимку, али је био наш. Знали смо зашто је баш такав, јер смо о њему разговарали, расправљали и заједно одлучивали.

Даркова мама нам је поклонила акваријум и помогла нам да га формирамо и научила нас да бринемо о рибицама. Акваријум је посебно привукао Адија, дете са сметњама из суседне групе, па је он већину времена у вртићу проводио у нашој групи. Ово је подстакло да Адија више користи говор у комуникацији са вршњацима, а то је био један од циљева у његовом плану

подршке. Урош, дечак из наше групе, је кроз пројекат почео да користи оловку, и да своја сазнања и идеје представља цртежом, којих је до краја пројекта било много.

Током трајања пројекта наша соба је била соба за пријем и отпуст деце. Она је била место сусрета деце из свих група, која су имала прилику да учествују у истраживању са нама и играју се материјалима и средствима. Наша соба је била изазов за децу, место где су се осећали као да се заиста налазе на дну мора. Деца су се играла и користила све ресурсе у соби: скривали се испод платна, градили град под водом, правили бродове, градили пећине за становнике мора. Доказ да простор подржава заједницу учења је време када се други васпитач из групе вратио са боловања. Деца су имала потребу и жељу да цео процес развијања пројекта препричају и покажу водећи је по просторним целинама. Колегиница је имала утисак да је од почетка са нама.

Пројекат смо прославили са другарима из вртића. Изабрали смо фотографије и снимке који су нам били важни током нашег истраживања и васпитачи су направили презентацију коју смо приказали другарима. Урош је код куће са мамом гледао како је Титаник потонуо и отворили смо нови пројекат „Титаник“, који нас је повео у нову морску авантуру.

Током реализације пројекта увиделе смо да је највећа вредност процеса у заједничком истраживању дијалог и трансформација простора у складу са дечијим интересовањима. Простор се развијао паралелно са идејама деце, што је захтевало континуирано праћење, слушање и рефлексивно преиспитивање наше праксе. Пројекат је оснажио децу да своје идеје претварају у продукте, да аргументују своје идеје и договарају се са вршњацима. Простор је постао одраз дечијег истраживања и допринео осећају припадности компетентности.

Закључак

Радом смо желеле да прикажемо да су дечија заинтересованост и иницијатива полазиште и покретач у развијању реалног програма. Трансформација просторних целина у складу са иницијативом деце омогућава њихово активно учешће у процесу планирања, одлучивања и обликовања заједничког окружења. Партиципација деце је видљива кроз заједничко истраживање, дијалог, договарање при чему су деца преузимала активну улогу у пројектним активностима. Пратећи и уважавајући дечију иницијативу за промене у простору, васпитачи ослушкују процесе који се одвијају у групи и рефлексивно прилагођавају своје поступке, стварајући контексте у којима свако дете има прилику да истражује, учи, опробава нове вештине, дели искуства и осећа се уважено и компетентно. Таква пракса доприноси изградњи инклузивне заједнице учења и јачању професионалног идентитета васпитача, отварајући перспективе за континуирано унапређивање квалитета предшколске праксе.

Литература

1. Павловић-Бренеселовић, Д., Крњаја, Ж. (2017). *Калеидоскоп: основе диверсификованих програма предшколског васпитања и образовања*. Београд: Институт за педагогију и андрагогију. 10.
2. Павловић-Бренеселовић, Д., Крњаја, Ж., Бацковић, С. (2022). *Водич за уређење простора у дечјем вртићу: простор у складу са Основама програма ПВО „Године узлета”*. Београд: Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије
3. Шаин, М., Чарапић, С. (2012). *Корак по корак 3*. Београд: Креативни центар.

РАЗВИЈАЊЕ РЕАЛНОГ ПРОГРАМА КРОЗ ПОДРШКУ ДЕЧИЈЕ ИНИЦИЈАТИВЕ И ИСТРАЖИВАЊА У ПРОЈЕКТУ „ЛОВ НА БРОЈЕВЕ“

Бранислава Јањић, мастер васпитач

Предшколска установа „Полетарац“ Рума

Резиме: Пројекат „Лов на бројеве“ трајао је од 27. 10. до 3. 12. 2025. године. Реализован је у васпитној групи у година пред полазак у школу. Деца кроз игру “лове“ бројеве у простору и ситуацијама - у соби, дворишту, књигама, играчкама. Пројекат је текао као разиграно путовање где деца кроз игру, истраживање и кретање упознају бројеве и њихову примену у свакодневном животу. Кроз низ ситуација које подстичу радозналост, деца су трагала за бројевима у простору, учила да повезују знак броја са количином, развијају почетно разумевање редоследа, израђивала креативне радове и решавала различите и мини математичке изазове прилагођене њиховим могућностима и интересовањима. Кроз пројекат је остварена сарадња са родитељима, другим одраслим особама из окружења детета и локалном заједницом.

Изазов је био да се кроз богато мултисензорно искуство подстакне радозналост, самостално истраживање, логичко размишљање код деце – да број буде авантура, а свака активност мали корак ка сигурној математичкој писмености.

Кључне речи: бројеви, радозналост, истраживање, сарадња.

Овако смо почели

Заинтересованост за бројеве деца су показала током предходног пројекта, као и у свакодневним играма које су самостално организовала („1, 2, 3 вијај нас ти“ слика 1, „Куповина“ слика 2 и „Васпитачица“ слика3) као и у животно пракатичким ситуацијама (постављање столова - слика 4, пријава долазности за тај дан - слика 5 и пребројавање - слика 6).

Слика 1

Слика 2

Слика 3

Слика 4

Слика 5

Слика 6

Повод за покретање пројекта био је када је дечак Симон у групу донео свеску у којој је са старијим братом, кући, писао бројеве. Деца су радознано прелиставала свеску, дивила се Симоновом умећу у писању бројева, данима преписивала бројеве из свеске. Тражилиа помоћ како од васпитача, тако и од Симона да им помогне у писању бројева. На своју иницијативу тражила од родитеља да им купе свеску и доносила у групу. Дуња: „Сада смо као прави прваци.“ Павле: „ Мама ми је купила свеску, сада сам као Саша и научићу све бројеве.“

Као провокацију за истраживање уносимо игру „Нестали бројеви у вртићу“. Након боравка у отвореном простору, децу је сачекало писмо од „Бројка“, који их обавештава да су се бројеви од 1 до 10, из њихове радне собе разбежали. Оставили су трагове по вртићу, а сам не може да их пронађе. У писму их позива да му помогну. Деца су зачуђена, заинтересована и самостално, кренула у потрагу за изгубљеним бројевима. После првог нађеног броја, договарају се да се поделе у грпе, како би што пре пронашли све бројеве (слика 7, слика 8, слика 9). Вукашин: „Пронашли смо број 7, као број од моје куће.“ Коста: „Тај број има и код мене на ауту.“ Мина: „ Бројева има свуда.“ Деца проналазе све бројеве и на Љубојин, предлог бројеве ређају по реду.

Слика 7

Слика 8

Слика 9

Договарамо се око назива пројекта. Осмишљавамо и заједно израђујемо почетни пано. Обавештавамо родитеље о отварању пројета и упућујемо пројектно писмо и позивамо на

сарадњу.

Развијање пројекта

Да би истражили да ли бројева стварно има свуда, излазимо у локалну заједницу у „лов“ на бројеве. Бројеве уочавају на вратима радње, на регистарским таблицама, ценама на производима (слика 10, слика 11, слика 12)

Слика 10

Слика 11

Слика 12

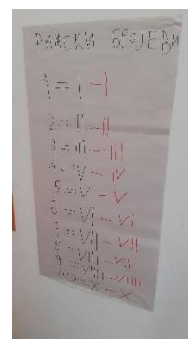
Урош се запитао ко је измислио све бројеве. Деца су износила своје мишљење. Лара: „Сигурно неко стар као мој деде.“ Илија: „Сигурно неко паметан.“ Леана: „А како су бројеви пре изгледали?“ Дошли смо да закључка да би у Завичајном музеју могли доћи до одговора. Заказујемо и одлазимо у посету. По повратку у вртић, на предлог кустоса Јоване, израђујемо плакат „Римски бројеви“ (слика 13, слика 14, слика 15).

Слика 13

Слика 14

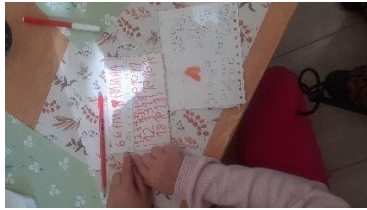

Слика 15

Деца свакоднево преписују бројеве и организују игре „Вртић“ и „ Вртићки састанак“, по угледу на васпитаче (слика 16, слика 17 слика 18). Уна: „ Хајде да нам даш неке лепе задатке.“ Симон: „ Да добро си се сетила, треба да научимо за школу.“

Слика 16

Слика 17

Слика 18

Проширујемо игру и размишљамо како би могли симболички да представимо бројеве од 1 до 10. Предлози су да нацртају гусенице, да сецкају и лепе квадрате и праве сунце. Пошто смо припремили средства и материјал, деца се деле ко ће са којим радно игровним материјалом да истражује. Формирају три групе (слика 19, слика 20, слика 21).

Слика 19

Слика 20

Слика 21

На Ленкин предлог „украшавамо“ собу бројевима и цртежима. Деца из објекта разгледају. Договарамо се да формирамо нове просторне целине „Продавница“ и „Канцеларија“. Разговарамо и правимо план шта треба да унесемо како би направили продавницу и канцеларију. Позивамо родитеље да на помогну у опремању просторних целина. Доносе касу, колут за цене.

Деца се питају да ли су бројеви свуда исти, шта је цифра, знак плус (+) и знак миус (-). У даљем истраживању одлазимо у основне школе „ Јован Јовановић Змај“, а у истраживању су нам помогли ученици и учитељица четвртог разреда.

На предлог родитеља израђујемо дидактичка средства. Деца су свакој игри дала име: „Чове че не љути се“, „Пиши бриши“, „Цевчица и број“, „Заокружи“, „Помпом и број“, „Преброј“, „Штипаљка и број“, „Томбола“, „Ко пре поједе“ и „Исеци сваку кап“.

Такође на предлог родитеља идемо на Градску пијацу и до трафике, како би видели колико шта кошта, да упоредимо цене, видели велике бројеве.

Под утиском посете школи, деца траже да им дамо неке задатке са бројевима, како би све научили. Нудимо им такмичарске игре „Чучни устани“ (импровизација игра „ Дан ноћ“). Објашњавамо правила игре. Када васпитач изговори неки број од 1 до 5 деца треба да чучни,

а када се изговори неки број од 6 до 10 тада треба да устану. Предлажемо и игру „Двобој“. Двоје деце стоје леђа о леђа. Васпитач изговара бројеве, деца крећу свако својом путањом. Када васпитач изговори забрањен број (по договору то је број 11) деца треба да чучну. Ко не чучне, напушта игре.

Деца под утиском боравком у школи редовно организују симболичку игру „Школа“. На иницијативу деце осмишљавамо и израђујемо радно игровни материјал.

У отвореном простору организују игре у којима употребљавају бројеве: сакупљају лишће, формирају скупове, организују полигоне, „Школица“, „Возић“.

Конструкторима представљају броје, на страницама књига уочавају бројеве и иницирали игру да свако у својој књизи нађе задати број.

Николина долази у вртић, предлаже да нам отпева песмицу о бројевима коју ју је мама научила „Изашао беле месец“. Пажљиво слушамо. Деци се свидело и предлажу Николини да их научи. Марија се присећа и каже да зна песму „Десет љутих гусара“. Пева, остали спонтано певају са њом.

Предлажемо да још неку покретну такмичарску игру „1, 2, 3“. Договарамо се око правила. Деца су у кругу, када васпитач изговори број 1 деца треба да лупе дланом о длан, на број 2 треба да чучну, на изговорен број 3 се „залече“. Ко не уради задато, напушта игру. Друга игра је „Бројеви за играње“. Деца су у кругу, музика свира, када музика стане, треба једног друга до себе да ухвати за руку и да заједно, као пар, подигну руке.

Дијана у групу доноси ручни сат, сада зна бројеве и зна колико је сати. Деца се питају ко је измислио сат, како сат ради и да мисле да постоје још нека врста сатова. Питамо их да ли знају ко је сајџија? Одговор нису знали, објашњавамо и предлажемо да одемо до сајџије да нам помогне у истраживању; одговори на сва наша питања. Одлазимо и сазнајемо да је сат један од првих људских изума, да је то инструмент за мерење времене, као и по ком принципу ради и да постоји читав низ временских мерила. По повратку у вртић израђујемо плакат „ Бројеви за време“.

Пројекат иде кући

Предлажемо деци да са родитељима направе сат и донесу у вртић. На You Tube гледамо примере израде сатова. Родитеље обавештавамо путем вибер групе да помогну деци да направе сат. Шаљемо један снимак како сат направити, као пример. Родитељи по одвођењу

и довођењу деце у вртић, са нама се консултују око израде сата. Тражимо место у радној соби где ћемо све те сатове ставити (слика 22). Израђене сатове проучавамо и деца се играју са њима. Такође, доносе ручне сатове у вртић, како би показали другарима и васпитачима.

Слика 22

Николина је закључила да је њена патофна мања од Емине. Ема јој објашњава да она носи број 31. Упоређују бројеве на патофнама. Барбара је изјавила да је она „већа“ од Касје. Мере се и изазвале интересовање код осталих, те се и остали мере, упоређују ко је од кога вишљинији. Питамо да ли знају ко би могао да нас измери и каже нам колико је ко висок. Вук се сетио да их је Маја, превентивна сестра, пре мерила. Позивамо Мају да нам помогне у истраживању и сазнамо ко је колико висок. Маја, превентивна сестра доноси стабилOMETAR и вагу. Деца из искуства знају чему шта служи. Пошто су измерили своју висину и тежину, васпитач податке пише у дечији порфолио. Маја, податке пише на припремљене папире, која деца носе кући.

Предлажемо да направимо још један плакат за радну собу под називом „Бројеви за мерење“. Разговарамо шта све можемо измерити. На You Tube тражимо слике чиме можемо измерити све оно што су деца набројала. Израђујемо слике и лепимо.

У завршници пројекта се договарамо како и на који начин да прославимо пројекат. Деца су једногласно предложила да позовемо децом из школе и учитељицом. Договарамо се како би требала да изгледа прослава пројекта. Након договора, успостављамо контакт са учитељицом четвртог разреда основне школе „Иве Лоле Рибар“. Израђујемо позивницу коју шаљемо учитељици. Учимо „ Песму о бројевима“ и припремимо потребан материјал за песму и радионицу.

Путем вибер групе обавештавамо родитеље да затварамо пројекат и да на прославу позивамо ученике и учитељицу четвртог разреда Основне школе „Иво Лола Рибар“

Прослава пројекта

Деца се договарају ко ће да поздравити госте. Потом свако из кутије је извукао један

број од 1 до 10 у виду стикера и лепи на своју мајицу. Испред почетног и процесног панона васпитачи су гостима објаснили чиме смо се бавили, шта смо истраживали. Учемици по уласку у радну собу, такође из кутије извлаче по један број од 1 до 10 и лепе на своје мајице. Матија све позива да послушају песму о бројевима коју смо припремили за њих. Након извођења „ Песме о бројевима“ васпитач објашњава да свако треба да пронађе свој број, да исти бројеви чине једу групу од четворо деце (двоје деце у години пред полазак у школу и два ученика четвртог разреда). Свака група треба да приђе једној станиц. На свакој станици је један блок папир, фломастери, дрвене бојице и графитне оловке. Задатак сваке групе је да заједно „оживе“ број своје групе. Када заврше са радом, свака група за себе разговара на тему „ Мој број је посебан јер ...“. Деца четвртог разреда су записала. Правимо изложбу „Мој број је посеба јер ...“ где свака група прича/ чита зашто је њихпв број посебам. Сервирка Сања је припремила послужење за све (слика 23, слика 24).

Слика 23

Слика 24

Закључак

Током процеса пројекта деца су развијала темељне предматематичке вештине, способности и вештине које им олакшавају прелаз из вртића у школу. Стекла су самопоуздање, истраживачки приступ, да бројеви имају своје различите сврхе и спремност за прихватање нових изазова.

Пројекат је показао колико је важно деци понудити искуства која повезују игру, учење, кретање и истраживање – јер управо на тај начин деца најлакше уче, напредују и граде темеље за будуће школске и животне успехе.

Сарадње са родитељима била је врло успешна и подстицајна. Родитељи су се радо укључивали у активности. Њихова подршка допринела је већој мотивацији деце, богатијем искуственом учењу.

Укљученост других одраслих из окружења детета обогатила је искуства деце, пружала

додатне прилике за учење и допринела стварању подржавајуће средине.

Сарадња са локалном заједницом обогатила је пројекат и отворила деци прилику да бројеве препознају у животним ситуацијама, бројеве доживеле као нешто што се природно налази свуда око њих.

На основу праћења и евалуације, васпитачи су задовољни током и исходом пројекта. Деца показала велико интересовање, радозналост и активно учешће у свим етапама. Пројекат је омогућио да се математички бројеви уче кроз игру, истраживање и реалне ситуације. Посебно се издваја богата сарадња са родитељима, ширим окружењем и локалном заједницом, што је додатно обогатило искуства деце. Пројекат је показао да се кроз једноставне, свакодневне активности може постићи велики ниво ангажованости и заједницом, што је додатно обогатило искуства деце. Пројекат је показао да се кроз једноставне, свакодневне активности може постићи велики ниво ангажованости и развијање логичког мишљења, па представља путоказ за развијање неких будућих тема.

Литература:

1. Основе програма предшколског васпитања и образовања, (2019): *Године узлета*, Београд: Министарство просвете науке и технолошког развоја
2. Павловић – Бренеселовић Д. , Крњаја Ж. , (2017) *Калеидоскоп: пројектни приступ учењу*, Београд: ИПА – Филозофски факултет
3. Др Р. Рајовић, (2010) *НТЦ систем учења:Методички приручник за васпитаче*, Вршац: Висока школа струковних студија за образовање васпитача

ПАРТНЕРСТВО ДЕЦЕ, ПОРОДИЦЕ И ЗАЈЕДНИЦЕ У РАЗВОЈУ РЕАЛНОГ ПРОГРАМА КРОЗ ПРОЈЕКАТ „АВАНТУРЕ ЦИЦИБАНА КРОЗ ПУТУЈУЋУ КЊИГУ“

Ведрана Познић, мастер васпитач, Милена Томчић, васпитач

Предшколска установа „Полетарац“, Оџаци

Резиме: Кроз приказани рад аутори су желели да прикажу активно учешће деце у различитим свакодневним ситуацијама, где је васпитач имао важну улогу да све испланира, организује и омогући како би се пројекат квалитетно развијао у циљу добробити деце и осталих учесника. Повод за отварање пројекта су дечија искуства и доживљаји са летњег распуста. Кроз дискусију код деце се јавља истраживачко питање „Где „Цицибани“ могу све да путују?“ Васпитачи препознају потенцијал и предлажу „Путујућу књигу“ где подстичу децу да представе своја искуства у практично-животним ситуацијама из породице. Кроз презентовање различитих места и држава у које су деца путовала или би желели да путују стварамо могућност да дете себе изрази на различите начине где му се пружа искуство заједништва кроз заједничко учешће деце и одраслих. Оно што би истакли као веома значајно у овом пројекту је добробит деце са тешкоћама у развоју, начин како су били уважени и како су се осећали тог дана током презентације „Путујуће књиге“ као и како се то одразило на њихов даљи развој у позитивном смеру.

Кључне речи: односи, васпитач, дете, партнер, партиципација, уважавање, породица

Увод

Повод за отварање пројекта су разговори са децом о местима која су посетили и у која су путовали. Јављају се многа питања : „Како можемо да путујемо и чиме?“; „Која места би могли да посетимо?“; „Како изгледају заставе?“... Крећемо у истраживање, шаљемо позивно писмо родитељима и обавештавамо их путем вибер заједнице како би их укључили у наше истраживање.

Развијање пројекта:

Деца од куће доносе различите реалне предмете који су нам потребни за путовање и тако богатимо простор за симболичку игру. Деца преузимају различите улоге кондуктера, благајника, возача, продавца... Отварамо нову просторну целиону „Опрема за путовање“,

играмо игру замишљено путовање и договарамо се која места можемо посетити у потрази за одговорима. Деца су ко-конструктори и активни носиоци програма заједно са својим родитељима у одабиру места која ће истраживати и различитим начинима на који ће то представити другима.

Васпитач као партнер и подстицајна карика у активном учешћу детета у реалном програму

Васпитачи ослушкујући децу, њихова интересовања и потребе предлажу и израђују „Путујућу књигу“. Заједно са децом осмишљавамо правила коришћења „Путујуће књиге“ и презентовања места и држава путовања. Уважавају се дечији предлози да дођу и родитељи који ће са децом презентовати. Уједно радимо и на развијању квалитета сарадње са родитељима и директно их укључујемо у истраживање. Уз помоћ „Путујуће књиге“ путујемо кроз различите државе, градове и места. Истражујемо познату традиционалну храну и музику, главне градове и занимљивости као и заставе. После сваке породичне презентације стварамо могућности да се деца изразе на себи својствен начин. Деца дају идеје и смернице за нове правце истраживања кроз дизајнирање паноа о државама, гледамо едукативне емисије, правимо изложбе радова, користимо дигиталну технологију за истраживање. Деца доносе одлуке и предлажу како да реорганизујемо простор како би био подстицајан за игру, доносе различите материјале и идеје од куће и изражавају се на различите начине (цртање на светлећој табли, вожња аута по задатој линији, проналажење превозног средства у истраживачко-сензорној кутији).

Слика бр. 1 – Сарадња са родитељима

Подстичемо сарадњу са другим групама па нам тако млађа узрасна група „Звездице“ доноси кофер за наш пројекат, а ми њима поклањамо перо од пауна за њихов пројекат „Перо“. Са млађом групом „Пчелице“ у сали за физичко путујемо на „Олимпијске игре“, док нам старија група „Воћкице“ доноси летећи ћилим од пузлица. Деца исказују заинтересованост за заставе, организују квизове, погађају државе, разговарају о бојама, сличностима између застава. Дечак Урош је прави познавалац застава света и занимљивости из других држава, код деце подстиче радозналост и укљученост као подстрек на даља истраживања. Васпитачи препознају ситуацију и састављају причу за учење.

Локална заједница као извор нових идеја и знања

Организујемо посете различитим местима истраживања. Пратимо предлоге из позивног писма па прво одлазимо на железничку станицу где откривамо шта су шине, ко се креће по њима, чему служи ред вожње и старо метално звоно на згради. Пут истраживања нас води потом на аутобуску станицу где сазнајемо где све можемо да отпутујемо из Оцака. Сазнајемо како изгледају карте, ко је возач аутобуса а ко кондуктер. Деца имају прилику да уђу у аутобус и стичу искуство кроз различите улоге. Мама Л.П. нам организује посету туристичкој агенцији где деца уче, постављају питања, истражују кроз разгледање сувенира из различитих држава. Сазнајемо где све можемо да отпутујемо и чиме а потом тражимо своје место на карти. Важан ресурс у нашој општини фирма „Соларис Турс“ постаје најзанимљивији извор сазнања. Поседују велики возни парк са превозним средствима (такси, аутобус на спрат, градски, камп кућица, комби, лимузина, камиони...) Упознали су различита занимања (кондуктер, аутомеханичар, портир). За крај је највећи утисак и доживљај оставила вожња лимузином до вртића.

На предлог родитеља одлазимо у библиотеку где нам је библиотекарка припремила квиз о превозним средствима, сазнали смо како се некад путовало, позајмили смо енциклопедије о нашој теми пројекта и уједно представили нашу „Путујућу књигу“. У току наших свакодневних шетњи упознајемо знаменитости нашег места па тако долазимо до Туристичке организације општине Озаци. Кроз машту путујемо кроз сва места наше општине, сазнајемо где је пронађена Црвенокоса богиња, разгледамо сувенире и разгледнице. Учимо да користимо гугл мапу и да уносимо податке како би нас довела до одредишта. У вртићу редовно уцртавамо места истраживања у нашу мапу. На предлог деце штампамо карту Оцака и околних места где деца обележавају своје адресе, улицу и место становања.

Слика бр. 2- Сарадња са локалном заједницом

Заједничко деловање деце и одраслих у реалном програму

Организујемо радионицу за израду сувенира-магнета. Родитељи заједно са децом бирају државу и заставу као и материјале које ће користити. Договарам се да направимо изложбу од израђених магнета. У ходнику вртића организујемо изложбу сувенира где деца из других група имају прилику да науче и сазнају много занимљивости о другим државама. Прославу пројекта и промоцију наше путујуће књиге организујемо у великој сали, где позивамо све учеснике пројекта, представнике локалне заједнице и родитеље. Путем презентације на видео биму приказујемо научено и доживљено и захваљујемо се свим актерима у нашем истраживању.

Слика бр.3 – Прослава пројекта

Рефлексија : Током реализације пројекта преиспитивале смо сопствену улогу и степен у коме заиста омогућавамо детету да буде носилац програма. Од почетно планираних активности постепено смо прелазиле на флексибилнији приступ, ослањајући се на дечије иницијативе, питања и искуства из породичног окружења. Изненадила нас је зрелост дечијих промишљања и спремност родитеља на активно партнерство. Пројекат је потврдио значај детета као активног носиоца програма и допринео нашем професионалном расту у духу програма „Године узлета“.

Литература

1. *Године узлета*; Основе програма предшколског васпитања и образовања

2. Зборник радова, *Грађење заједништва деце и одраслих у вртићу и локалној заједници*, Тара 2024.

3. Павловић-Бренеселовић Д., Крњаја Ж., Јовановић М., Сјеничић Г. (2022); *Стратегије заједничког развијања програма*, Београд

4. Крњаја Ж., Павловић - Бренеселовић Д. (2022); *водич за развијање теме/пројекта са децом, Интегрисани приступ учењу кроз теме/пројекте у складу са Основама програма „Године узлета“*. Београд-Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије

ПРОЈЕКАТ „МАЛИ ЧУВАРИ СЕЋАЊА“

Тошовић Габријела-струковни васпитач спец., педагошки саветник,

Коларски Драгана, струковни васпитач

Предшколска установа „Чаролија“ Вршац

Резиме: Пројекат „Мали чувари сећања“, приказује заједништво деце и одраслих, вршњачке заједнице и вртића и повезивање са породицом и локалном заједницом. Истражујући своје окружење и догађаје у њему, деца су упознавала различите културе, ангажовала се на више начина, налазила своје место у свету, прихватала друге и бивала прихваћена. Тако су се повезале могуће перспективе теме која се истраживала јер је заједничко учење проистицало из искустава, заинтересованости и односа.

Кључне речи: Заједништво, култура, заједничко учење

Како смо почели

Василије доноси у вртић сликовницу „Моја лепа Србија“, деца се окупљају око ње, разговарају о илустрацијама градова и изјављују да је најлепши Вршац. Разгледајући је, усхићено причају једни другима о својим искуствима када су обилазили вршачки брег, кулу на њему, градски парк, зачуђује је их приказ цркве са сатом, питају ме да ли сам је видела. Примећујем и да често застану у игри у дворишном простору вртића и осматрају крајолик, причају међусобно о улицама у којима живе, разматрају да ли се виде кровови њихових кућа. Охрабрујем их на дељење прича и доживљаја и оне наилазе на одјек и у њиховим породицама. Деца изјављују:

„Ја станујем ту. Само пређем пут. Знате ли да зграда у којој станујем није ни постојала када је мој дека био мали? Само парк, ту је он ишао да игра фудбал“!;

„Идеш право, па дођеш до нове пекаре, ту је живео мој тата, причао ми је о томе“!;

„Како волим када је Грожбебал! Играла сам фолклор, показаћу ти где, знам пут“!;

„Ја сам био на кули са бака Дуцом. Она каже да нема такве куле у Лесковцу“!

Тако је почела да се назире могућа тема нашег заједничког истраживања.

Сасвим случајно, али у право време, искрсава важна околност...На Гугл вестима наилазим на податак да се у близини нашег вртића, згради бр. 11, налази прави мали музеј. Настојник и станари су уз помоћ Друштва историчара „Феликс Милекер“ уредили антре и ходнике зграде фотографијама старог Вршца још од 1864. године. Употребљавам ово као провокацију,

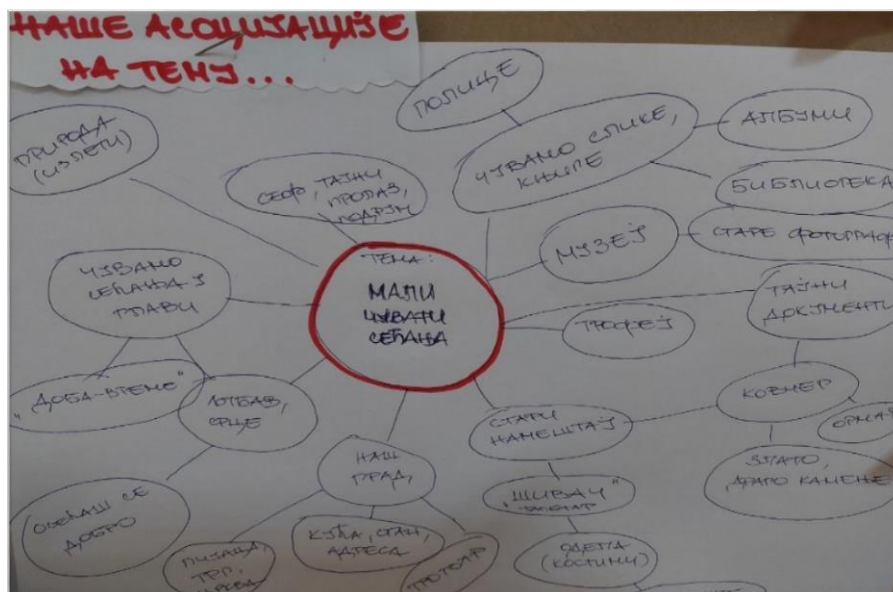
мама Далиборка уговара посету

Сл.1 и 2 Посета згради-музеју

По повратку у вртић, разговарамо о доживљеном, деца изјављују „да су слике велике, али лепе“, „да ће да доведу своје маме у посету“, питају „зашто је негде све црно када је шарено лепше“, описују своја осећања са „свиђа ми се“ и „некако ми је чудно“...Ради дефинисања теме и фокусирање деце на проблем, питам их куда заједно можемо отићи у истраживање како би упознали наш град и могли да погледамо да ли је исти као на фотографијама које смо разгледали. Можда се нешто променило?

Размењујемо идеје. Нађа жели да нацрта оно што је видела како би „могла да се сећа у својој глави“...Зато постајемо „Мали чувари сећања“. Свима се назив свиђа, прикупљам асоцијације деце на ову тему. Њихови искази су бројни, „старе књиге, полице и ормари, музеј, сеф, тајни документи, библиотека, шивач...“

Сл. 3 Техника „Грозд“ и асоцијације деце на тему

Са цртежима деце пројекат „иде кући“. Родитељима се тема допада, нуде нам своју помоћ, доносе у вртић старе разгледнице, флајере Туристичке организације града Вршца, старе часописе са репортажама о граду. Наша посета „згради-музеју“ бива приказана и на РТС, у оквиру емисије „Шареница“ што је додатно привукло читаву заједницу са којом живимо.

Развијање пројекта

Развијање пројекта почиње обиласком аутентичних места у нашем граду, „корацима по шоровима“, и истраживању унутар вртића са другим одраслима, стручњацима из области везаним за проблем истраживања. Деца и ја правимо план шетњи и договарамо се да прво посетимо нама најближе, Градски парк. Он је на фотографијама које смо разгледали био често приказиван и привлачио је пажњу деци. Док шетамо, деци је пријатно, заинтересовано посматрају места у парку, показују једни другима оно што им је занимљиво, износе своја искуства. Показујем им фотографије старог града на мом мобилном уређају, питам их за мишљење... Деци је ово узбудљиво, такмиче се у изјавама:

„Мени је исто, а мало и није исто“!; „Фонтана је баш је лепа, и на слици и овако“!; „Одећа нам није иста“!; „Ја знам шта се променило... Није било игралишта, супер сам погодила“! Фотографишемо се за сећање...

Милицина мама шаље у вртић мапу града. Деци је она зачудна, траже помоћ и тумачење.

Подстичем разговор о појму „оријентир“ и изразу „птичја перспектива“. Испрва заједно проналазимо на мапи наш вртић, а онда одједном почињу да се чују разни предлози: ко проналази парк, ко показује улице којима смо ишли до парка, ко ће да покаже где је „велика школа“ поред које смо пролазили...Петар црта „своју“ мапу уз напомену „да ће она бити за све“ и нуди сарадњу, Владимир изјављује да је важно знати стране света јер често планинари са татом, подучава нас томе. У наредним данима предлажем деци да погледамо изглед мапе града на интернету, упознајем их са различитим сајтовима, објашњавам поступак и намену.

Од родитеља нам стиже и слагалица „Региони Србије“. У игри њоме, деца препознају сличност са мапом. Упознајем их са појмом „Банат“, помажем у тумачењу других региона и градова који им припадају. Њихова имена су деци позната са путовања, причају једни другима о њима, занимљиво им је да процењују колико времена им је било потребно за пут...Мере најпре са „пуно, дуго, мало, онако“, а затим то чинимо заједно користећи дане у недељи, делове дана, сат.

Сестра дечака из групе, студенткиња архитектуре, шаље нам постоље и материјале за игру са предлогом да направимо град. Осмишљавамо његов изглед, разговарамо где поставити куће, зграде, зеленило...Израђујемо макету града, деца велику пажњу поклањају дизајну кућа, цртају себе и чланове својих породица као пролазнике, бициклисте, праве дрвеће и цвеће од природних материјала из дворишног простора, преговарају шта ће поставити за игру на дечјим игралиштима, цртају моделе као предлоге за избор.

Сл. 4 Мапа као изазов

Сл5 Осмишљавамо макету града

Добијамо позив да посетимо баке и деке у Геронтолошком центру, правимо план пута и

позивамо са нама децу друге групе из вртића. Договарамо се како да их обрадујемо и подстакнемо на разговор. Питамо их, којих су се игара играли као деца и шта им је тада у нашем граду било најзанимљивије?

Сазнајемо да су се играли „Трулих кобила“, „Лецки“, „Школица“ које су се тада звале „Шћомпе“, „Кобасичара“, „Дрвених лутака“, кликера, домина, „Мица“...Баке су правиле лутке и шиле су одећу за њих, цртале су угљем и комадићима цигала, месиле су резанце за супу и правиле кнедле и пофезне...

Сл 6 Геронтолошки центар Вршац

Сл 7 Васа и репа

Посета се деци допала, били су пуни утисака. Догађај је често био препричаван млађој деци из вртића у заједничким сусретима, а фотографије посете и видео запис послали смо родитељима у вибер групу „Бамбићи“.

Милица пита како да направи „баш стару“ слику. Позивам професорку методике ликовног васпитања из Високе струковне васпитачке и медицинске школе у Вршцу, и од ње добијамо савет за израду слике, као и предлог за виђење са њеним студентима. Гости нам долазе обучени у народну ношњу и од њих сазнајемо да су у Вршцу од вајкада заједно живели различити народи. Сазнали смо како звучи „добар дан“ на њиховим језицима када су нас поздравили. Глуме нам „Васу и репу“, певамо заједно „Банаћанско коло“ и сликамо ношње...Девојчица из групе, Јована, предлаже да се и ми поздрављамо са „Буна зиуа“, „Ју напот“, „Добри ђен“, „Доброхо дња“...Договарамо се да ово постане ритуал наше групе. Деци се идеја допада, изјављују да је забавно „тако да причаш другачије“. По савету професорке експериментисамо мешавином жуманца и темпере, цртамо „старе и нове слике“, израђујемо „сеферине, „Банаћанско коло“ постаје наша химна.

Сл 8 „Стара и нова слика

Заинтересованост деце за старине анимирала је и њихову ширу породицу, па су се тако у вртићу причали доживљаји њихових бака и дека. Сазнавали смо на тај начин да баке и данас шију на „Сингер“ шиваћој машини „која је јако стара“, да су некада постојали модни салони у којима су се разгледале хаљине и куповале се уместо у бутицима и шопинг центрима, да Вељков дека има албум поштанских маркица и разгледница, а његов тата Мики, воли да купује старе ствари и „има их баш много“...Бака једног дечака нам нуди предлаже да направимо „хлеб који се смеје на Месец“, хлеб из Баната. На интернету налазимо рецепт и правимо га. Мирис квасца је деци инспиративан, изјављују да их подсећа „на кишу, печурке, палачинке“, зачудно им је дизање теста, питају се какав ће укус хлеб да има. Позивамо родитеље на заједничко кушање, упућујемо их у рецепт. Он се даље, путем њихових друштвених мрежа, ширио и делио.

Професорка нас обавештава да је у Градском музеју отворена изложба „Узбудљиви градови: Панчево, Вршац, Бела Црква“, и уговара нам посету. Сlike које смо тамо видели показале су нам како су некада куће у Банату изгледале, какви су били балкони, шта је то кибиц-фенстер. Сазнајемо да је музеј основао Феликс Милекер, вршачки чика Срећко, из чијег доба је велики „велоципед“ у музеју, стари записи и књиге, грамофон. Деца изјављују: „Изгледа старо, а ради“!; „Овде ми се свиђа...Јако је тихо“!; „Моја мама има стару књигу, цртаћу и ја једну“! Тако смо започели израду нашег албума старина. У њега су деца цртајући преносила своје доживљаје и утиске из истраживања.

Сл. 9 Посета градском музеју

Сл. 10 Албум старина

Вељков тата Миодраг нам долази у вртић као колекционар и доноси нам лимену трубу, лампе, писаћу машину, мастиљарнице, стара писма, фотографије, телефон, шлем, ордење, чак и једно топовско ђуле. Разгледали смо и испробавали предмете док нам је он причао о њима. Споменуо нам је и легенду о нашем граду коју мора, казао нам је, да исприча библиотекар. Уговарам посету, већ сутрадан се налазимо са њим и у заједничкој шетњи разгледамо центар града, причамо шта смо све сазнали, слушамо „стару“ причу...

Сл. 11 Тата колекционар

Сл. 12 Сустрет са библиотекарком

Затварање пројекта

У затварању пројекта договарамо се како да се представимо другима, на који начин, како можемо наше истраживање да „поделимо“... Нађа предлаже да направимо споменар. Деци се предлог свиђа, фотографишу једни друге, позивамо родитеље...Припремамо и бал за наше драге...Почињемо са „ми смо чувари сећања, испричаћемо вам прво једну стару причу...“

Сл. 13 и 14 Креативна радионица

Рефлексивни осврт

Пројекат је вођен заинтересованошћу деце за одређена места и збивања у локалном окружењу, развијан у разноврсним ситуацијама заједничког учешћа деце и одраслих у истраживању теме и обогатио је наша искуства. У њему је видљива активност деце, изражавање идеја, доживљаја, мишљења и сазнања. Видљива је и иницијатива родитеља/породице у развијању пројекта, као и учешће представника локалне заједнице. Наше заједничко истраживање анимирало је и ширу јавност. Вредност пројекта још, мишљења смо, лежи и у томе што су деца имала прилику да истраже културолошке карактеристике окружења у којем живе и расту и да разумеју и прихвате њихов значај.

Литература:

1. *Основе програма предшколског васпитања и образовања Године узлета (2019).*

Београд: Министарство просвете, науке и технолошког развоја.

2. Крњаја, Ж. и Павловић Бренеселовић, Д. (2022). *Водич за развијање теме пројекта са децом.* Београд: Министарство просвете, науке и технолошког развоја.

ПОРТФОЛИО ПО МЕРИ ДЕТЕТА, РОДИТЕЉА И ВАСПИТАЧА

Весна Шашић, васпитач и Катарина Боснић-Марковић, васпитач

Предшколска установа „Радосно детињство“ Нови Сад

РЕЗИМЕ: Већом партиципацијом деце и родитеља заједнички смо обликовали дечји портфолио, који је имао смисао и вредност за добробит детета. Јачале смо заједницу и обогаћивале смо дечја искуства, искуства родитеља и наша. Имале смо континуитет у раду, охрабиле смо иницијативу деце, подстицале смо их да се изразе и прошире сазнања. Створене су нове прилике за учење, кроз емоције, креативне изразе, комуникацију и подизања самопоуздања и свести о себи. Можемо рећи да смо успешно прошириле дечји портфолио подстицањем самопоуздања и развијањем позитивне слике детета о себи. Оснаживале смо повезаност детета са члановима породице, неговале интересовања за почетно писање и читање код деце и подстакле смо креативно изражавање.

Кључне речи: партнерство, портфолио, породица, партиципација, мотивација, ситуација учења.

Портфолио, наш нови изазов у професионалном развоју. Желеле смо да проширимо дечји портфолио, јер нам је у овом постојећем нешто недостајало како би што успешније пратиле дечји развој. Нисмо желеле да садржи само дечје радове, исказе, фотографије и сл. Тада смо одлучиле да „уронимо у непознато“.

Да, наша деца у групи си имала беле фасцикле, формата блока 5 (30*35,) које су заједно са родитељима украсили по жељи детета и са фотографијом детета. Имали смо и групни портфолио, као и пројектне портфолије.

Слика 1., Фасцикле, украшене фотографијом детета, садржај портфолиа: радови, изјаве, производи из пројекта, фотографије.

Потврду ове наше сумње да ово што имамо није довољно, смо добиле после резултата самовредновања, у области „Васпитно-образовни рад” 2022/2023, године, подршка дечјем учењу и развоју, где је донета мера да радимо на разумевању сврхе и функције дечјег портфолиа.

Кроз хоризонтално учење посетиле смо вртић кластер „Калимеро“, где смо посебан фокус ставиле на начин на који они документују учење деце кроз портфолије, како су они приступили садржају дечјег портфолиа и уређењем самог простора где они стоје, примере добре праксе колегиница. Погледале смо презентацију „Дечији портфолио”, Сања Миљевић и Мина Панић, које су нам биле доступне на ову тему. Литературу коју смо прочитале су : „Године узлета”, „Корак по корак” број 3,4., „Приручник за документовање”.

И после свега и даље смо тражиле одговоре на ова питања:

Како проширити дечји портфолио да не буду само радови, изјаве, фотографије?

Како мотивисати/изазвати дете да користи слободно и кад жели свој портфолио?

Како укључити родитеље/старатеље да активно и слободно учествују у стварању и праћењу дететовог развоја кроз портфолио?

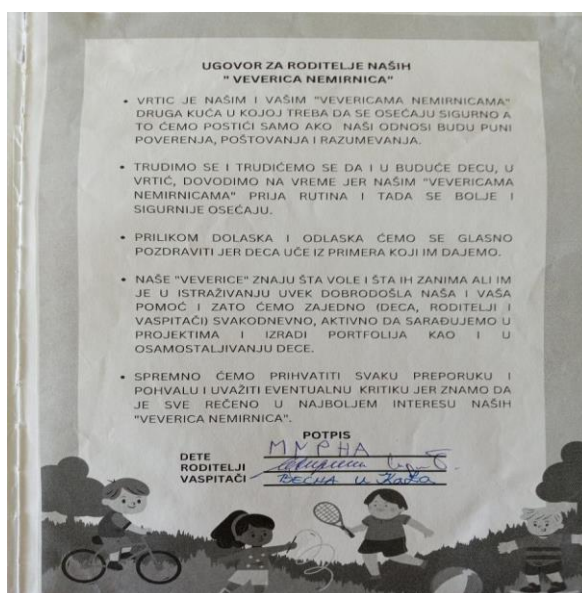
Како остварити нашу улогу васпитача у стварању квалитетног дечјег портфолиа за добробит детета?

Прва заједничка одлука је да замолимо родитеље да заједно са децом купе свеску, А4 формата, са празним листовима. План је да проширимо дечји портфолио и изван фасцикле.

Слика 2., Полица за свеске и прибор

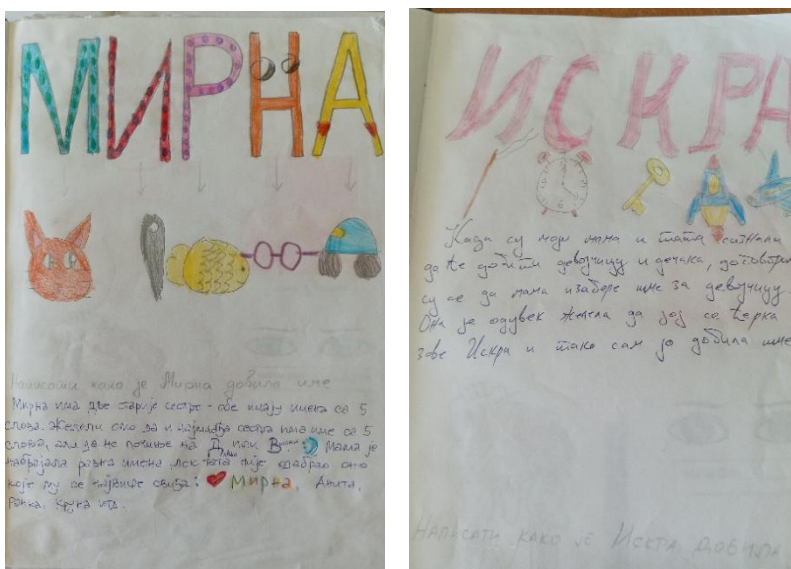
Када су донели свеске заједно са децом смо изабрале место за њих, водећи рачуна да буду лако доступне и за родитеље. Упознали смо их са свеском, како се чува, шта су корице, лист и сл. Како би смо лакше оствариле дијалог и заједничко учешће у формирање дечјег портфолија, осмислиле смо наш уговор за родитеље наших „Веверица” и понудиле га родитељима на родитељском састанку. Објасниле смо им шта очекујемо и шта ће бити чија улога везано за свеску и сам портфолио, а то је добра сарадња детета, родитеља и васпитача, а са циљем за добробит детета.

Слика 3., Пример уговора

Овај уговор нам је помогао да остваримо чвршћу сарадњу са породицом у грађењу поверења и узајамног уважавања. Идеју смо добиле на конференцији „Елта”, где је професор направио уговор са децом и родитељима како би се све школске обавезе извршиле на време.

Први изазов за децу је био да напишу своје име и обоје свако слово и украсе ако желе. Деци која нису знала да напишу своје име ми смо помогле. Затим су свеску однели кући и са родитељима су нацртали или залепили нешто за сваки глас имена. Родитељ је онда написао како је дете добило име и то подели са дететом. Кад је дете вратило свеску испричао је шта је нацртао/залепио за тај глас, као и како је добио име. Имеле смо ситуацију да је једна мама замолила да део који је записала како је дете добило име не поделимо са децом, али је она желела да подели са нама.

Слика 4. Пример имена детета

Како свако дете нема исту заинтересованост једна девојчица нам је пришла и упитала нас да ли може да црта у свеску. Рекле смо да може да је то њена свеска, да може да је узме кад хоће, само треба да води рачуна о њој. После тога деца су слободније узимала свеску. Овде смо препознале да да су деца постала активни учесници, који имају право на избор, што смо и подстицале.

Слика 5., Цртеж по избору деце „Другари“

Наставиле смо даље истраживање на основу дечијих иницијатива и питања. Читајући литературу и истраживајући смо интернета, да видимо шта ћемо даље, а да их мотивишемо да је то свеска о њима, како би што слободније јој пришли. Ослушкујући децу долазиле смо до појединачног садржаја за свако дете. Направиле смо колаж слика, јер нека деца још не знају да пишу, о њиховом изгледу, годинама, омиљеној боји, храни, животињи. Ко није желео да ради колаж, који смо ми осмислиле, могао је да нацрта шта жели о себи и шта воли. Тренутни пројекат нас је довео до истраживања корак по корак и сазнали су где живе, планета-Земља, континент- Европа, држава- Србија, покрајина-Војводина, град-Нови Сад, улица и били су поносни што то знају, а кад неко није могао да се сети неког дела, помагали су једни другима.

Слика 6., Колаж ово сам ја, боја и дужина косе, боја очију, старост, омиљена боја, животиња и храна

Слика7., Где станујем?

Свако дете је попуњавало свеску како је могло, неко је брзо спретно све урадио, а неко је уз помоћ другара или нас завршио шта је осмислио.. Ту смо већ приметиле напредак. Деца су узимала сама свеске, седала за сто и прелиставла. Некад сами, а некад и са другарима.

Родитељи су прелиставали свеске са децом и причали са њима шта је он ту нацртао, залепио, обојио и тако су имали увид у развој и напредовање свог детета. Оснажиле смо их да понесу кући свеске и слободно учествују у стварању нових страна са својим дететом. Један од наших предлога је био да сваки члан нацрта породицу или неког члана из породице. Родитељи су враћали свеску са усхићењем и препричавали: како дуго нису цртали, како нису одавно имали активност као породица и да су уживали, да боље црта од жене, да су се такмичили ко ће лепше да нацрта.... За родитеље који можда немају времена да цртеж заврше код куће, обезбедиле смо сто у соби код врата поред полице са свим потребним прибором. И то нас је навело да нам буде стална поставка сто поред полице са бојицама, оловкама, маказама и лепком.

Слика 8., Цртежи породице

Свеску смо проширивали искуствима из активности самопоштовања, развијању емпатије, разним вежбама за децу предшколског узраста, праћена су децја интересовања за почетно писање и читање.

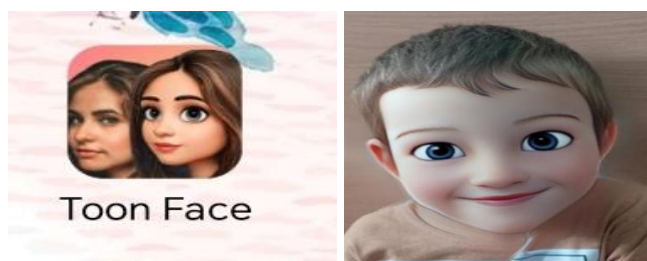

Слика 9. Цртежи геометријски облици, прича, волим да путујем

Нисмо престале да допуњујемо децје фасцикле, напротив имале смо неке родитеље који су носили кући фасциклу да је залепе, додају још нешто, доносили су радове које су радили са децом код куће или неке радове које желе да сачувај, а знају да ће се можда изгубити, али да су у фасцикли на сигурном.

Девојчица из групе која је имала старије сестре, видела је споменар у који су се потписали сестрини другари, па је пожелала да се на крају њене свеске потпишу сви другари из групе. Идеја се допала и осталој деци и на крају су сви имали потписе другара на крају својих свесака

Сад са новом групом млађег узраста дошле смо до новог изазова. Како да знају која је чија свеска. Истражујући интернет дошле смо до апликације TOON FACE, где смо фотографије деце пребациле у анимирани лик. Један родитељ нам је исте одштампао у боји, а ми смо залепиле на почетну страну свеске. Кроз игру препознавали су прво себе, па онда и другаре. Деца су фотографију залепила на корице своје свеске. Деца се препознају, а идентитет је донекле заштићен. Затим смо опцртале дечју шаку и написале датум, а деца су исту обојила. План нам је да сваке године обцртамо шаку и пратимо њен раст.

Слика 11., апликација Тоон Фаце и фотографија детета

Сматрамо да смо ову сарадњу са родитељима око дечјег портфолиа имале јер смо годинама стварале партнерске односе, јачале заједницу и обогаћивале њихова искуства за заједнички допринос и добробит детета. Успешан портфолио се може остварити узајамним односом детета, родитеља и васпитача чиме се подстиче развој детета. Јачањем оних компетенција које нам нису јаке је изазов, али и напредак.

Литература:

1. *Основе програма предшколског васпитања и образовања „Године узлета“*, 2019., Београд, Министарство просвете, науке и технолошког развоја
2. Крњаја, Ж., Павловић Бренеселовић, Д., 2022., *„Приручник за документовање“*, Београд, Министарство просвете, науке и технолошког развоја
3. Шаин, М., Чарапић, С., 2012., *„Корак по корак 3“*, Београд, Креативни центар

4. Шаин, М., Чарапић, С., 2014., „*Корак по корак 4*“, Београд, Креативни центар
5. Миљевић С., Панић М., 05.04.2024., Презентација „Дечији портфолио“, Педагошки колегијум ПУ „Радосно детињство“

УЛОГА ВАСПИТАЧА У РАЗВИЈАЊУ ИНКЛУЗИВНЕ КУЛТУРЕ И ПРИХВАТАЊУ РАЗЛИЧИТОСТИ КРОЗ ПРОЈЕКАТ: „СВЕ ШТО РАСТЕ ХТЕЛО БИ ДА РАСТЕ“

Аутори: Светлана Јањош, васпитач, Оливера Булатовић, мастер васпитач

Предшколска установа: “Бошко Буха“ Врбас

Резиме: Рад приказује улогу васпитача у развијању инклузивне културе и подстицању прихватања различитости кроз пројекат „Све што расте хтелo би да расте“, реализован у хетерогеној групи у години пред полазак у школу. Основу пројекта чини промишљено деловање васпитача на препознавању дечје заинтересованости за физичке разлике у висини, што је искоришћено као повод за истраживање идентитета и припадности. Кроз обогаћивање средине и понуду разноврсних подстицаја, васпитачи су омогућили деци да кроз истраживачке активности (мерење, истраживање масе, биолошки развој) развију математичке и логичке концепте, али и дубље разумевање индивидуалног темпа раста. Посебан акценат стављен је на професионалну подршку васпитача у грађењу партнерства са породицом и локалном заједницом, чиме је процес учења изван вртића постао средство за јачање емпатије. Документовањем дечјих увида и креирањем заједничких инсталација, васпитачи су оснажили вршњачку подршку, претварајући узрасне разлике у ресурс за заједничко учење.

Закључак истиче да активна и подржавајућа улога васпитача омогућава да пројекат прерасте из сазнајног истраживања у простор за развијање инклузивних вредности, где се раст препознаје као свеобухватан развој знања, пријатељства и бриге о другима.

Кључне речи: улога васпитача, инклузивна култура, хетерогена група, пројектно планирање, емпатија.

Како је дошло до теме пројекта?

Тему пројекта развиле смо из пажљивог ослушкивања спонтаних дечјих интеракција и нашег препознавања њихове појачане заинтересованости за физичке промене које доноси одрастање. У специфичном социјалном контексту хетерогене васпитне групе, визуелна разлика у висини постала је видљива. Овај очигледни контраст подстакао је групу на свакодневно упоређивање, што смо препознале као вредан повод за истраживање. То је најискреније формулисао дечак М. М. који је, посматрајући старије другове, закључио: „Није фер, када ћу ја бити велики као А. Б.“ (слика 1.).

Свакодневно преиспитивање физичких разлика нисмо посматрале само као питање о висини, већ као израз дечје потребе за припадањем и разумевањем сопственог места у новом колективу. Пратећи ове увиде, промишљено смо обогатиле средину за истраживање и понудиле разноврсне подстицаје који позивају на упоређивање и откривање.

Слика 1. Међусобно мерење

Тиме смо сваком појединцу, без обзира на узраст, омогућиле простор да истражи своје потенцијале, док смо тему мерења поставиле као централну тачку учења кроз игру и заједничко истраживање

Отварање пројекта

Пројекат смо отворили грађењем групног идентитета, на темељу претходно препознате заинтересованости деце за тему раста. Пажљиво ослушкујући дечје предлоге, подржале смо њихову иницијативу да група добије назив „Жирафице“, што је постало симбол нашег заједничког истраживања. Како бисмо продубиле ову почетну радозналост, консултовале смо се са децом око начина на који можемо пратити наш раст, те смо им понудиле разноврсне неструктуриране материјале (картон, боје). То је резултирало заједничком израдом висиномера у облику жирафе. Наменским преуређењем простора (врата собе) у подстицајни центар за мерење, креирале смо контекст који је подстакао децу на самостално истраживање и нове дијалоге.

Током процеса, документовале смо кључне тренутке – попут инсистирања дечака А. Б. на прецизности употребом лењира – и те записе промишљено искористиле као повод за даље планирање. Управо креирањем овакве подстицајне средине, омогућиле смо деци да кроз непосредне истраживачке активности (мерење, поређење, бележење података) развијају математичке појмове на природан начин. Оваквим приступом, доследно смо градиле и јачале међусобно уважавање и инклузивну културу унутар наше мешовите заједнице.

Слика 2. Израда висиномера и практично мерење висине

Развој пројекта кроз интеграцију истраживачких активности

Следећи корак ка систематизацији дечјих сазнања био је наш предлог за креирање „Графикона раста“, при чему смо фотографију искористиле као објективни доказ за заједничко сагледавање редоследа у врсти. Тиме смо подстакле децу на активније међусобно упоређивање, што је довело до важних увида: Д. К. је закључила: „Ја сам пре К. Б., а К. Б. је најмања“, док је В. С. потврдио: „Видиш да је тачно, ја сам већи од Л. В.“.

Ове дечје закључке смо пажљиво анализирале и интегрисале их у даљи ток истраживања, препознајући их као кључне тренутке за разумевање просторних релација и међусобних односа. Тако су дечји увиди постали темељ за планирање ситуација које продубљују разумевање и прихватање физичких разлика.

Слике 2. Графикон раста

Слика 3. Мерење у врсти по висини, израда фотографије

Истраживање смо прошириле на физичко окружење, подстичући децу да мере предмете доступним нестандартним средствима, попут оловака и трака (слике 4. и 5.). Том приликом је В. Ђ. закључила: „Овај сто је дугачак четири оловке“, док је Н. О. иницирала нову игру предлогом: „Овако можемо и главу да измеримо. Ајде да се играмо кројачице?“. Ослушкујући ову спонтану идеју, понудиле смо им кројачке метре, што је додатно мотивисало децу да и од куће донесу различите инструменте за мерење.

Уз нашу подршку, деца су израђивала и сопствене лењире од картона, за које је В. М. рекао: „Не изгледа баш као дедина, али личи“. Ово повезивање са породичним искуством препознале смо као драгоцен тренутак за јачање везе између вртића и куће, што смо искористиле као

подстицај за даље заједничко истраживање начина на који меримо свет око нас.

Слике 4 и 5. *Мерење дужине, обима, израђивање метара*

Истраживање димензија природно смо преусмериле ка испитивању масе. Како бисмо деци омогућиле да самостално експериментишу, креирале смо подстицај у виду балансне ваге направљене од офенгера (слика 6.)

Упоређујући тежину различитих плодова, А. М. је закључила: „Тежи су ораси!“.

Слика 6. *Мерење уз помоћ ваге*

Своја сазнања деца су функционално применила припремајући питу са мамом једног дечака (слика 7.). Кашике и шоље смо увеле као мерне јединице, што је подстакло М. Ћ. да повеже активност са кућном рутином: „Додам три кашике или четири, колико ми бака каже“. Овако смо омогућиле деци да научено повежу са свакодневним искуством, чиме је истраживање добило своју практичну вредност

Слика 7. *прављење пите са мамом дечака*

Биолошки аспект раста истраживале смо кроз конкретне ситуације, почев од игре улога у „Фризерском салону“. Како бисмо деци омогућиле непосредно искуство, организовале смо посету локалном фризеру (слика 8.).

Тај сусрет подстакао је децу на размишљање о променама на телу, што смо препознале када је

В. Ђ. упитала фризерку: „Да ли коса брже расте када се шиша?“.

Ове дечје недоумице и добијене одговоре искористиле смо као повод за даље планирање, подржавајући децу да кроз дијалог и посматрање боље разумеју сопствени развој

Слика 8. *Посета фризерском салону*

Фокус истраживања прошириле смо и на природно окружење засађивањем биљака, чиме смо деци омогућиле да процес раста прате кроз очигледне промене. Ово је подстакло децу да самостално упоређују динамику раста различитих биљака, при чему смо заједнички пратили и документовали ницање нових листова.

В. Ш. је усхићено приметио сваки помак: „Сад има десет листова, баш брзо расте!“ (слика 9.).

Кроз ове ситуације, деца су стекла значајна сазнања о томе да је раст континуиран процес који захтева време, негу и стрпљење, чиме су своја искуства о одрастању проширила на живи свет који их окружује.

Слика 9. *Праћење раста биљке*

Истраживање висине пренеле смо у креативни процес израде жирафе „Оље“ у природној величини (слика 10.). Постављена у простору, она је постала наш стални оријентир за упоређивање и мерење, интегришући се у свакодневне активности групе.

Пратиле смо како деца самостално користе овај модел, што је најбоље показала Д. Р. када је иницирала мерење питањем: „Да видимо, јеси ли ти виша од жирафе?“. Ову ситуацију искористиле смо да кроз спонтану игру додатно утврдимо појмове висине и релативних односа, подстичући децу да своја запажања вербализују и логички повезују.

Слика 10. Израда жирафе у природној величини

Социјална димензија пројекта додатно је продубљена израдом заједничке књиге са родитељима под називом: „Мали и велики – пријатељство које расте“ (слика 11.). Наша намера је била да деца, кроз приче о јунацима различитих димензија, спознају да међусобно уважавање и снага заједништва не зависе од физичке величине.

Да су деца препознала ову поруку као значајну, потврдио је В. С. када је, инспирисан садржајем, објаснио: „Миш је помогао великом слону“.

Овакав приступ се испоставио као кључан за јачање емпатије и самопоуздања, омогућивши сваком детету, а посебно млађим члановима групе, да се осећају као равноправни и вредни учесници наше заједнице.

Слика 11. Израда књиге „Мали и велики – пријатељство које расте“

Сарадња са локалном заједницом проширена је учешћем на кросу у Основној школи „Бранко Радичевић“ (слика 12.). Ову прилику искористиле смо како би деца, кроз боравак на стадиону, истражила појам брзине и развила осећај припадности широј средини. Током

догађаја, пратиле смо и подржавале децу у заједничком навијању, стављајући акценат на вредност труда и истрајности, а не само на такмичарски резултат.

В. М. је то и потврдио кроз сопствену процену постигнутог: „Замало сам био трећи, оволицко ми је фалило“. Ово искуство помогло је деци да разумеју сопствене физичке могућности и важност међусобне подршке.

Слика 12.

Организовање трке на стадиону

Завршницу пројекта посветиле смо индивидуалном развоју кроз израду колажа „Прозори детињства“ (слика 13.). У сарадњи са родитељима, који су доставили фотографије из различитих фаза одрастања, омогућиле смо деци да сагледају свој развојни пут.

Кроз пажљиво вођен дијалог, подстакле смо децу на рефлексiju о сопственим променама, што је изазвало дубока размишљања о протоку времена. В. Ш. је то сликовито описао: „Ово сам ја, али сад ми је меди откинут нос“. На крају, сваки колаж постао је део заједничке просторне инсталације „Град који расте“. Тиме смо на смислен начин заокружиле процес истраживања и прославиле заједнички напредак групе.

Слика 13. *Формирање „града који расте кроз прозоре детињства“*

Целокупан процес истраживања заокружен је свечаном презентацијом за млађе другове из вртића (слика 14.). Ову прилику искористиле смо да подржимо децу у преузимању улоге едукатора, који су поносно представљали своја сазнања и продукте рада. Кроз ову активност додатно смо учврстили вршњачку подршку и осећај припадности заједници, што је био и један од суштинских циљева пројекта.

То је најискреније формулисала Н. О., храбрећи млађу сестру: „Ти си висока до мајмуна на слици, а још мало ћеш бити велика као ја, не брени“. Овим чином заокружиле смо циклус заједничког учења и размене, остављајући деци вредно сазнање да раст није само промена у висини, већ и континуирани развој кроз стицање знања, неговање пријатељства и бригу о другима.

Слика 14. Свечана презентација пројекта за другаре из млађе групе

Рефлексија васпитача

Реализација овог пројекта потврдила је да наша активна улога у пажљивом послушковању дечјих интересовања представља темељ за изградњу подстицајног окружења. Пројекат нам је омогућио да додатно усавршимо вештину непосредног педагошког вођења дечјих интеракција, при чему смо физичке разлике међу децом, уместо као препреку, искористиле као вредан ресурс за развијање инклузивне културе унутар наше мешовите заједнице.

Кроз овај процес смо увиделе да смо, истражујући појмове раста и мере, заправо оствариле суштински циљ пројекта – јачање заједништва и самопоуздања код сваког детета. Највећу професионалну вредност видимо у нашој одлуци да трансформишемо физички простор и понудимо материјале који су децу подстакли на самосталност и прихватање различитости као природног дела одрастања. Наше промишљено деловање довело је до тога да се спонтано развије свест о подршци, при чему смо свесно подстицале старију децу да буду узор и ослонац, а млађе чланове групе да се осете као равноправни учесници заједничког истраживања. Истовремено, као васпитачи смо иницирале партнерство са локалном заједницом и породицом, препознајући родитеље као кључне сараднике у праћењу и разумевању дечјег развоја.

Цео овај пут био је за нас значајна школа рефлексије, јер смо увиделе да је за добробит колектива пресудно наше континуирано ангажовање на креирању амбијента у којем се свака појединачна разлика уважава и вреднује. Раст сада не посматрамо само кроз центимetre, већ као резултат нашег заједничког труда да изградимо дубока пријатељства и трајна сазнања.

Литература:

1. Крњаја, Ж., и Павловић Бренеселовић, Д. (2017). *Калеидоскоп: Пројектни приступ учењу*. Београд: УНИЦЕФ.
2. Министарство просвете, науке и технолошког развоја (2019). *Основе програма предшколског васпитања и образовања – Године узлета*. Београд: Просветни преглед.
3. Павловић Бренеселовић, Д., Крњаја, Ж., Јовановић, М., и Сјеничић, Г. (2022). *Водич за развијање теме – пројекта са децом*. Београд: Министарство просвете, науке и технолошког развоја.
4. Павловић Бренеселовић, Д., Крњаја, Ж., Јовановић, М., и Сјеничић, Г. (2022). *Стратегија заједничког развијања програма у складу са специфичностима појединих узраста деце – Развијање реалног програма у складу са Основама програма ПВО Године узлета*. Београд: Министарство просвете, науке и технолошког развоја.

**ПРОФЕСИОНАЛНО ДЕЛОВАЊЕ ВАСПИТАЧА:ИЗАЗОВИ И ПЕРСПЕКТИВЕ:
ПРОЈЕКАТ :“ ЧЕМУ СВЕ СЛУЖИ КЕСТЕН?”**

Далиборка Ристић, васпитач, Милица Радаковић, мастер васпитач

Предшколска установа : „Полетарац“, Оџаци

Резиме: Кроз представљен рад желеле смо да прикажемо ситуације у којима су деца имала прилику да постављањем питања и промишљањем о датом теми осете да се њихово мишљење уважава. Деца су били активни учесници у току целог пројекта и била су мотивисана на учење. Подстицали смо дечију иницијативу, ослушкивали њихове жеље за истраживањем и сами учили уз помоћ различитих извора сазнања. Позвали смо породицу да се укључи у развој овог пројекта, а остварили смо и заједничко планирање предстојећих активности. Промене у природи допринеле су јављању повода за овај пројекат и истраживање. У пројекту деца су истраживала и учила на различите начине. Учили су кроз игру, планиране ситуације учења, при чему смо изградили окружење које је за децу безбедно и подстицајно. Васпитачи су радили на повезивању са другим групама, са породицом и локалном заједницом. Током овог пројекта васпитачи су били деци константна подршка проналазећи различите начине учења, али је постојала и међусобна подршка кроз тимски рад. Сви фактори заједно учинили су овај пројекат веома корисним за децу и њихов целокупни развој.

Кључне речи: подршка, игра, учење

Пројекат :

Повод да покренемо пројекат јавио се дечијим свакодневним доношењем плодова кестена у вртић. Сво кестење које су нам деца донела ставили смо у посуде, оплеменили нашу просторну целину за истраживање, разговарали о њиховом облику, боји, да ли је површина глатка или храпава... Девојчица Јелисавета нам предлаже да одемо у шетњу до њене зграде и прикупимо још кестења како бисмо могли да направимо разне игрице за радну собу... Уважавамо њену идеју и одлазимо по кестење. Уважавањем дечије идеје показали смо јој да је поштујемо као индивидуу, да препознајемо и уважавамо њене потребе, осећања и интересовања, као и жељу за истраживањем.

Након шетње и прикупљања кестења деца су почела да постављају питања:

Василије Ц.: „ Да ли постоји различито кестење?“

Анђелија К.: „Шта може да се прави од кестена?“

У потрази за одговорима, на интернету тражимо више информација о кестењу... Из веома поучних снимака сазнајемо да осим што се разликују по изгледу и облику сами плодови кестена, велика је разлика и у цвету и листу дивљег и питомог кестена.

Док смо размишљали о томе како да стекнемо још сазнања о кестену, Алекса је предложио да одемо код његове баке Ранке која ради у библиотеци. Замолили смо бака Ранку да нам организује посету, где су нас љубазно дочекали и позајмили нам књигу у којој се налази доста занимљивих информација о кестену. На овај начин је укључена породица у наше истраживање, као и локална заједница. У току пројекта, васпитачи критички сагледавају сопствени рад и континуирано раде на учењу, како би подржали диспозиције за учење код деце.

У међувремену јавља се идеја да уз помоћ другара у нашој радној соби направимо дрво дивљег кестена. Група „Жирафице“ , која је чула о чему истражујемо, долази већ сутрадан, те равноправно делимо задатке- неко је желео да црта листове дивљег кестена, једна група је хтела да провлачи канап кроз плод кестена (које нам је претходно пробушио мајстор Влада) , а остали су заједничким снагама са васпитачицама правили стабло дрвета и гране. На крају добијамо производ нашег заједничког труда и рада- дрво дивљег кестена у просторној целини за истраживање. У току овог процеса размењивали смо идеје и искуства са колегиницама, пружали узајамну подршку кроз тимски рад.

Током нашег истраживања у пројекту : „Чему све служи кестен?“ девојчица Дуња је пожелела да сазна каквог је укуса печени кестен. Њена мама нам је донела сирови питоми кестен, пошто смо претходно сазнали да постоје две врсте кестена (питоми који се једе) и дивљи (који смо користили за разне игрице и уређење наше радне собе). Како нисмо знали начин припреме питомог кестена, на предлог дечака Митра помоћ тражимо на интернету. Са децом заједно перемо кестен, засецамо, припремамо га за печење. У току припреме кестена, деца постављају питања:

Софија: „Зашто сечете кестен ножем пре печења?“

Јелисавета: „А хоће ли и наш кестен бити гарав као онај што продају на улици?“

Касније га печемо у кухињици за васпитаче и након печења све је спремно за дегустацију. Позивамо и другаре из групе „Жирафице“ са којима сарађујемо у нашем истраживању да нам

се придруже. Такође нудимо печени кестен нашим куварицама, осталим васпитачицама са спрата (нисмо имали довољно за све другаре), тетама из канцеларије.

Слика 1- Печени кестен у нашој кухињи

Током ових активности деца су учествовала у одлучивању и доношењу правила која су допринела остваривању заједничких послова и обавеза. Они су могли да уче кроз игру и истраживање заједно са васпитачима, при чему су били активни учесници у целом процесу. Такође смо кроз ове активности остварили лепу сарадњу са породицом, свакодневно смо добијали повратне информације од куће у виду фотографија како деца у кућним условима пеку кестење...

Током овог пројекта константно је остваривана активна и стална комуникација са породицом, развијали смо програм којим се дао простор породици за учешће, уважавали смо њихово мишљење, предлоге, сугестије и коментаре. Обезбедиле смо редовне могућности за непосредну комуникацију кроз индивидуалне и групне сусрете и састанке. На овај начин градили смо партнерске односе са породицом.

Пошто се бакама допало дружење за време Дечије недеље, а деци укус кестена, дошли смо на идеју да опет организујемо дружење. Првобитна идеја је била да правимо кестен пире, али смо, проучавајући процес прављења кестен пиреа, схватили да не бисмо имали довољно времена на располагању за ову активност. Зато смо одлучили да позовемо баке како бисмо

заједно направили посланицу од кестен пиреа. На интернету смо пронашли рецепт за мафине са кестен пиреом, део материјала су нам обезбедиле куварице из наше кухиње, а остатак су донеле баке које су се са одушевљењем одазвале нашем позиву. Деца су заједно са бакама спајала састојке за мафине, мешали их, додавали потребан материјал, сипали смесу у калупе за мафине... У исто време у трпезарији група пред полазак у школу „Жирафице“ су правиле посланице од бундеве у склопу њиховог пројекта, те смо на крају разменили мафине, медањаке, питу од бундеве и уживали у дегустацији ових посланица.

Слика 2- Радионица са бакама

Заједница директно, а преко породице индиректно обликује услове и начине одрастања детета. За дете је заједница његово непосредно окружење, породица, институције које оно посећује и у њих се укључује.

У току шетње приметили смо да у расаднику који се налази поред нашег вртића има садница питомог кестена. Пошто смо сазнали до сада у току нашег истраживања да дрвеће има веома велики значај за живот наше планете и људи, пожелели смо да у нашем вртићу посадимо саднице питомог кестена и тиме помогнемо нашој планети. Родитељи су се понудили да нам донесу саднице. Тате и маме који су били у могућности су дошли код нас и помогли нам у садњи питомог кестена. Сада је наше двориште богатије и лепше за два кестена, а његове плодове моћи ће другари да убери након 5 година. Иако ће тада бити школарци свакако ће моћи да дођу у вртић и обиђу дрво које су посадили... На овај начин ова стабла ће бити стални подсетник у дворишту вртића на дружење са родитељима, на сарадњу и стицање сазнања кроз истраживање.

Слика 3- Садња кестена са родитељима

Рефлексија : Током овог пројекта васпитачи су свакодневно остваривали непосредан рад са децом у васпитној групи, при чему су били усмерени на добробит детета. То је такође подразумевало да се ради на развијању квалитетног односа , а постојала је усмереност и на активности у којима је постојало заједничко учешће. Трудили смо се да размењујемо идеје и заједнички радимо на истраживању са другим васпитачима из нашег објекта, при чему смо остварили добру сарадњу са њима. Родитељи су показали ентузијазам за развој пројекта у виду доношења потребног материјала, као и уређења физичке средине. Ситуација у којој смо морали да променимо приступ јесте приликом организовања радионице са бакама како би прављење посланице било практично, занимљиво и при чему би деца били активни учесници. Пројекат је живео у свим породицама исто као и у вртићу. Остварена је лепа сарадња са локалном заједницом. Оно што бисмо урадили другачије јесте да покушамо да остваримо сарадњу са наставником биологије који би могао да нам пружи додатне информације, као и да укључимо још васпитних група у наш пројекат. Такође, имали смо у плану одлазак у шуму у оближње место (из ког је једно дете из групе), али због временских услова то нисмо успели да остваримо. Ми као васпитачи трудиле смо се да створимо лепу атмосферу између родитеља и деце, подржавале смо процес учења у коме су деца развијала стратегије истраживања и разумевања себе и света. Континуирано смо реорганизовале простор како би био подстицајан за игру.

Литература :

1. Павловић Бренеселовић Д., Крњаја Ж.,(2018), *Основе програма предшколског васпитања и образовања, Године узлета*, Београд: Просветни преглед д.о.о. Београд.
2. Стратегија заједничког развијања програма у складу са специфичностима појединих узраста деце, Развијање реалног програма у складу са Основама програма ПВО „Године узлета“

ИНКЛУЗИЈА И ПАРТНЕРСТВО: САРАДЊА ПОРОДИЦЕ И ВРТИЋА ПРИЛИКОМ ПОЛАСКА ДЕТЕТА У ВРТИЋ

Јована Марин – васпитач, Милана Филиповић – васпитач

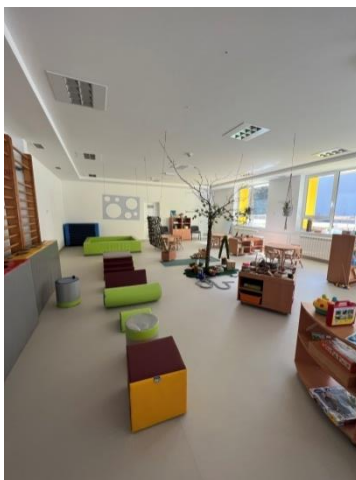
Предшколска установа „Радосно детињство“ Нови Сад

Резиме:

У раду је приказана сарадња породице и вртића приликом поласка детета у вртић које остварује подршку у развоју. Посебна пажња усмерена је на успостављање сигурности, поверења, емоционалне повезаности, кроз игру, животно практичне ситуације и планиране ситуације учења. Период транзиције обухватао је индивидуалне разговоре са родитељима, транзицију детета уз присуство мајке и постепено укључивање у активности у вртићу. Све активности и постигнути напредак детета остварени су током једне радне године, уз планиран и усклађен приступ Тима око детета - родитеља, васпитача, стручних сарадника. Васпитачи се сусрећу са изазовима, промишљају и постављају циљеве које постепено остварају подстичући укључивање детета у активности и игру са вршњацима, користећи различите методе и средства како би омогућили постепено развијање социјалних и комуникацијских вештина. Заједничким снагама, континуирано су стваране ситуације за подстицање целовитог дечјег развоја и напредовања.

Кључне речи: инклузија, транзиција, рутине, ритуали, сарадња, подршка, породица, вртић.

Формирањем млађе васпитне групе у октобру 2024. године, прилагођавање новог простора за боравак деце, био је први задатак и један од изазова васпитача. Простор који је раније био намењен за фискултурну салу, пренамењен је за радну собу површине 114м², а његова организација планирана је тако да буде сигурна, функционална и стимулативна средина за учење и развој деце. Током периода транзиције, када су деца уз присуству родитеља боравило у групи, васпитачи су имали прилику да се непосредно упознају са децом, њиховим навикама, социјалној интеракцији, самосталности и начином функционисања у новом окружењу.

Радна соба

У оквиру групе, укључено је дете које остварује подршку у развоју. Од самог почетка било је јасно да ће за успешну адаптацију, укључивање у групу и напредовање детета бити неопходан заједнички и усклађен приступ практичара из вртића и породице. Дечак М.М. има 4 године и 2 месеца, први пут је укључен у вртић у узрасту од 2 године и 10 месеци. Дечак живи у стабилном и подстицајном окружењу са мајком, оцем и старијом сестром. Родитељи су на самом почетку затражили индивидуални разговор са васпитачима како би поделили важне информације о детету, његовим навикама, рутинама, потребама и досадашњем развоју. Оваква иницијатива родитеља, прихваћена од стране васпитача, представљала је значајан корак у грађењу сарадње између породичног и институционалног окружења.

Током индивидуалног разговора, родитељи су навели и да је дете пре поласка у вртић било укључено у приватне третмане код дефектолога и логопеда, што је био значајан показатељ да је породица препознала развојне потребе детета и предузела кораке у правцу ране подршке.

Размењене информације пружиле су нам увид у актуелно функционисање детета, што нам је омогућило адекватно планирање организације простора и активности у складу са дететовим могућностима.

У току периода транзиције, током боравка родитеља у групи, као и на основу информација добијених од родитеља и непосредног посматрања, приметили смо да је дечаку потребна подршка у развоју комуникације, успостављању и одржавању контакта очима, као и у развијашу вештина бриге о себи у свакодневним ситуацијама: контролисање телесних функција, самосталност приликом извршавања културно-хигијенских навика, облачења и

свлачења. Дечак је носио пелен, одбијао је интеракцију са васпитачима и вршњацима, док је незадовољство испољавало кроз плач и лежање на поду. Највеће интересовање показује на сензорну игру. Интересовање показује тако што самостално прилази материјалима и средствима и започне игру. У стању је да се једном активношћу бави дуже време, уколико је активност самостално одабрао. Физички је спретан, самостално изводи радње попут трчања, скакања, провлачења. интересовање за конструктивне активности, посебно за игру са магнетним коцкама. Дечак М.М. је боравио у вртићу до фебруара 2025. године уз присуство мајке. Уз мајку се осећао сигурно, упркос томе, није долазило до значајних промена у његовом укључивању у активности групе нити у успостављању односа са васпитачима и вршњацима. Иако је мајци овај корак у почетку био емотивно тежак, показала је стабилност, доследност и спремност на сарадњу. Кроз континуирану комуникацију и подршку, изграђено је узајамно поверење, те је мајка стекла сигурност у васпитаче и њихов приступ у раду са дететом.

Први корак васпитача био је тежња ка стварању климе у којем ће се дете осећати сигурно, поверљиво, кроз постепено успостављање односа, прихватање додира, присуства васпитача и пружање емоционалне подршке у свакодневним ситуацијама. Музика и песма биле су саставни део свакодневних активности у групи, а дете М.М. је показивао посебно интересовање за исту. Свакодневно је прилазио звучнику и пажљиво пратио покрете васпитача током музичке активности када се пусти песма „Кад си срећан“, осмехом нам је показао да је то нешто што га чини срећним. Управо у тим ситуацијама успостављен је и први контакт очима, а музичке активности постају главни ресурс који детету помаже да прихвати самостални боравак у групи. Процењујући значај ове ситуације за дете, овај тренутак документован је кроз дечији портфолио. Како бисмо подстакли даље остваривање контакта са васпитачима, заједничком разменом идеја са родитељима, створили смо нову рутину: приликом уласка у собу, мајка пружа руку васпитачу и говори „Ћао“, након чега се васпитач обраћа дечаку, пружа руку и понавља исто. Свакодневним понављањем ове рутине, дечак је почео сам да улази у собу и да прилази васпитачу.

Музика и први контакт очима

Негујући даље рутине у нашем вртићу, приметили смо да боравак на отвореном простору код дечака изазива позитивне реакције и да ужива у игри на дворишту вртића. Како бисмо детету правовремено најавиле одлазак на двориште, покушавале смо различите стратегије и приметиле смо да дечак највише реагује на једноставан вербални подстицај „Дај ми руку“, пружајући руку васпитачу, што је за њега временом постао јасан знак и припрема за одлазак напоље. То нам је био знак да се дете осећа сигурно и да развија поверење у васпитача.

Први додир руком

Свакодневним праћењем детета и разменом информација са родитељима, уочили смо да дете М.М. највеће интересовање показује за сензорну игру, воли да манипулише различитим материјалима. Игра магнетним коцкама постала је једна од омиљених активности у соби, од којих је правио различите конструкције чиме је дететова игра временом постала функционална. Овај тренутак процењен је као веома значајан за даље документовање дечијег портфолија, а кроз разговор са родитељима дошли смо до сазнања да је њима овакав вид праћења дететовог напредовања од изузетног значаја, што нас је подстакло да документовање сваке нове ситуације које дете уради постане свакодневни део наше праксе.

Сензорни ефекти

Игра са каменчићима

Приликом уношења нових провокација у собу, посебну пажњу посветиле смо проналажењу адекватних материјала који ће допринети и проширивању игре детета М.М. Заједничким промишљањем и у договору са родитељима, унели смо нове материјале - каменчиће, што је за нас био велики изазов. Посматрали смо децу, њихове реакције и начине игре са истим и уочиле смо да се дете М.М. се придружио самовољно деци у игри са каменчићима. Опрезно смо пратиле на који начин ће М.М. да манипулише ситним каменчићима. Деца су проширила игру, тако што су донела левак, кашике, чиније, а дете М.М. је наставио игру тако што је кашиком убацивао каменчиће у левак, пратио како испадају са друге стране, њихов звук и одскакање са површине. Подржали смо дететов одабир игре, и постепено проширили са новим природним материјалима. Осећали смо се сигурно, безбедно и без осећаја страха да можемо да имамо у

соби ситне природне материјале доступне деци у сваком тренутку. Након тога смо оплеменили и обогатили сензорну просторну целину у којој је дете М.М. проводило доста времена.

У групи влада хармонична атмосфера у којој су деца усмерена једни на друге. М.М. је прихваћен у групи деце и прихвата сарадњу, иако најрадије бира да се игра самостално. Показује отвореност за интеракцију у одређеним ситуацијама – дозвољава вршњацима да га љуљају, учествује у активностима у локалној заједници, даје играчке деци, прилази деци и постепено се укључује у заједничке игре – слагање пузли, игри са коцкама.

Провлачење кроз вијачу док деца држе

Игра коцкама

Девојчица љуља М.М.

Свакодневним боравком у вртићу дечак се ослободио и прихвата рутине и ритуале уз подршку васпитача. Вртићке рутине и ритуале али је неопходна подршка васпитача како би у њима учествовао. Позитивно реагује на ритуал прославе рођендана, смеје се и аплаудира док певамо рођенданску песму. Присуствује заједничком састанку након доручка, прилази када чује мелодију која је знак за окупљање, препознаје свој јастук и седне на њега. Приликом одласка напоље, препознаје своје ствари, самостално се обува и облачи и враћа своје патике на место, стоји у колони са децом испред линије која представља границу, док васпитач не да знак за излазак.

И поред свих предузетих стратегија које су успешно реализовале, и даље су се јављали изазови међу којима је највећи био, бити истрајан и доследан за све ситуације у којима је дечак показивао незадовољство и одбијање. Једна од тих ситуација било је одбијање сарадње за време оброка. М.М. је одбијао да седне на столицу, да пије воду и да једе. Тражили смо начин на који ћемо дечака подстаћи да седне са децом и буде укључен у дневне оброке. Приликом одбијања да седне на столицу, дечак је одлазио у сензорну просторну целину и седео на пању. То нас је подстакло да приближимо пањеве столовима где деца седе и ставимо један мали сто између њих. Наредних дана деца су постављала прибор за јело и на тај сто. М.М. је почео за време ужине самостално да прилази пању и седне на њега. Деца су му се радо придружила и ужинала, свакодневно су деца мењала своја места како би сви седели на пањевима за време оброка. М.М. је свакодневно седео на пању и посматрао децу како једу и пију из шоља и како враћају свој прибор за јело на колица. Након годину дана боравка у вртићу М.М. је почео да једе храну коју он жели и уз вербалним упутством и демонстрацију васпитача и деце враћа свој прибор на колица. Са родитељима смо заједно радили на истрајности и доследности како би се створио континуитет између породице и вртића.

За време оброка

Неговањем рутина и ритуала у групи створили смо осећај сигурности и предвидивости код деце. Они омогућавају детету да боље разуме ток дана, олакшавају прилагођавање на групу и активности, подстиче самосталност.

Током 2025. године родитељи и васпитачи укључени су у програм „Породично оријентисане ране интервенције“ (ПОРИ), који пружа додатну подршку детету и његовој породици. На реализованим заједничким тимовима, које чине породица, васпитачи, стручни сарадници, дефектолог и логопед размењују се информације, планирају се стратегије за подршку развоју детета, оснажују се родитељске компетенције и обезбеђује се доследност у примени активности и рутина у вртићу и код куће.

Рефлексија васпитача:

Сарадња са породицом представљала је кључ успеха, најпре адаптације а онда и интеграције у све активности. Од самог почетка родитељи су били активно укључени и спремни на учешће и сарадњу. Континуирана свакодневна комуникација између васпитача и родитеља омогућавала је размену информација, запажања, бележење напретка и правовремено прилагођавање активности потребама детета. Поред тога, подршка и учешће свих чланова тима (стручни сарадници, логопед, дефектолог) ствара стабилно, сигурно и подржавајуће окружење, неопходно за континуиран развој и успешну адаптацију детета у вртићу. Истичемо значај подршке, охрабривања и оснаживања стручних сарадника, васпитачима у даљем раду.

План даљег подстицања детета: Стварање ситуација у којима ће се дете подстицати на вербално изражавање, промена простора која ће допринети проширивању дечије игре.

Рутине су кључ напредовања детета и потребно их је постепено допуњавати подстицати дете на самостално извршавање. Доследност, истрајност и промишљеност су три особине васпитача које стварају стабилно, подржавајуће и ефективно окружење, неопходно за постизање позитивних развојних исхода. Све поменуте ситуације документоване су у дечијем портфолију (свесци) са описом и датумом. Овакав вид документације нам служи за даље праћење и напредак дететовог развоја.

Портфолио

Литература:

1. Године узлета, Основе програма предшколског васпитања, Просветни преглед, Београд, 2019.
2. Павловић Бренеселовић Д., Крњаја Ж., (2017), Калеидоскоп – Пројектни приступ учењу, Београд: Институт за педагогију и андрагогију.
3. Павловић Бренеселовић Д., Крњаја Ж., Бацковић С., Водич за уређење простора у дечјем вртићу, Министарство просвете, науке и технолошког развоја, Београд 2022.

КО СМО, ОДАКЛЕ СМО”

Јелена Петровић, спец. струковни васпитач

Предшколска установа „Полетарац“, Оџаци, објекат „Сунцокрет“, Каравуково

Резиме: Овај стручни рад приказује токове и ефекте пројекта „Ко смо, одакле смо”, реализованог у објекту „Сунцокрет” у Каравукову. Пројекат је настао из спонтаног интересовања деце за традиционалне фолклорне игре и истраживање породичног порекла, са посебним фокусом на југ Србије и Пчињски округ. Рад наглашава значај игре као основног облика учења и истраживачког духа детета (Крњаја, 2016). Кроз интензивну сарадњу са породицом и локалном заједницом — укључујући посете месној заједници, библиотеци, школи и старијим суграђанима — деца су проширивала знања и стицала нова о свом идентитету, традицији и културном наслеђу. Резултат пројекта је формирање етно-музеја у вртићу и јачање когнитивних, емоционалних и социјалних вештина предшколаца.

Кључне речи: Иницијатива, сарадња, локална заједница, искуство, учење.

Увод

За дете је учење целовит процес у којем се нераскидиво преплићу непосредни доживљаји, подстицајно окружење, лично искуство и истраживачки дух. Деца сазнају свет свим чулима кроз тактилне, аудитивне и визуелне сензације, али и кроз машту, покрет и емоцију. У овом процесу, она обједињују осећања, вољу и мишљење, вешто повезујући нова сазнања са претходним искуством.

Дете је по природи истраживач, а игра је његов изворни начин односа према свету. Игра је најприроднији и најснажнији облик учења у предшколском узрасту. Кроз игру деца развијају когнитивне, емоционалне и социјалне вештине, обрађују лична искуства, изражавају осећања и граде сопствени доживљај света. Савремене основе програма „Године узлета” наглашавају важност оваквог приступа где вртић постаје место заједничког живљења и истраживања (Министарство просвете, науке и технолошког развоја, 2019).

Ток пројекта и истраживање традиције

Пројекат је потекао из спонтаног интересовања деце током свакодневних активности. Девојчице су својим вршњацима представиле традиционалне игре које су научиле на фолклору, а дечаци су са великим ентузијазмом прихватили позив да их науче. Кроз народне игре деца су почела да истражују сопствену традицију и културу, са посебним фокусом на југ Србије (Пчињски округ и Врање), одакле потиче већина породица у нашем селу Каравукову.

Слика 1: Спонтани почетак пројекта

У сеоској библиотеци, уз срдачну помоћ библиотекарке Звездане, деца су пронашла литературу о пределима из којих потичу њихови преци. Током посете Месној заједници, деца су на поклон добила књигу „Каравуково - људи, догађаји, време”, која је постала важан извор информација за даље истраживање.

Сарадња са породицом и локалном заједницом

Подстакнута истраживањем, Марија је од куће донела пеглу своје прабаке. Марија: „Моја прабака је стављала жар у пеглу како би пеглала.” Анастасија: „Некада није било струје.” Ово је мотивисало и осталу децу да, у сарадњи са родитељима, у вртић донесу старе предмете и

апарате који се у њиховим породицама чувају као драгоцене успомене и део личне историје. Простор вртића је убрзо претворен у мали етно-музеј са аванима, млиновима за кафу и бибер, фењерима и старинским посуђем. Ивана: „Уместо блендера, моја бака је користила овај млин.“

Како бисмо сазнали намену ових предмета, потражили смо помоћ заједнице. Никола: „Моја прабака има код куће све старе ствари, она може да нам објасни како се користе.“ Николина прабака је посетила вртић и деци надахнуто причала о свом детињству, начину коришћења старих апарата, као и о времену када су деца сама правила своје играчке.

Слика 2: Посета Николине прабаке

„Моја мама ради у школи.“ Рекла је Марија. „Питаћу је да ли можемо да је посетимо на часу.“ Посетили смо локалну основну школу, где је њена мама Ивана, наставница математике,

припремила за децу несвакидашње активности — писање гушчјим пером, коришћење таблица и креда, као и вежбање математике помоћу штапића.

А час физичког васпитања је прихваћен са великим одушевљењем. Дан је заокружен квизом знања „Некад и сад”. За показано знање добијали су медаље.

Креативне активности и завршница пројекта

Пројекат је наставио да се развија кроз креативни рад. Душанова мама је донела велику фото-таблу са ликовима у народној ношњи. Душан: „Васпитачице, сликај мене и Анастасију.” То је подстакло децу да од старих чарапа и вуне израђују своје лутке.

Слика 3: Фото табла.

Деца су посетила професора техничког образовања у пензији, Слободана Богдановића, и његову супругу Зорку. Они су деци показали своје двориште испуњено старим алатима и оруђем, говорећи са љубављу о старинама и времену када су ђаци носили школске мантиле (што је деци касније практично показала и Миличина мама).

Слика 4: Посета професору Слободана Богдановића

Истраживање је крунисано фокусом на ручне радове. Хана је донела прабакин ручно ткани ћилим и књигу о старим занатима. Деца су закључила да су баке некада саме креирале гардеробу, а наша спремачица Цеца их је практично упознала са вештином плетења.

Слика 5: Плетење са спремачицом Цецом

У госте су нам дошли кореографи КУД-а „Бора Станковић”, Виолета Стојиљковић и Радосав Радојичић. Они су деци приказали раскошну народну ношњу нашег краја. Пројекат је свечано прослављен заједничким наступом деце која похађају фолклор и њихових другова из осталих група, чиме смо на најлепши начин повезали прошлост, садашњост и будућност.

Слика 6: КУД „Бора Станковић” и деца нашег вртића

Активно учење деце

Деца постављају питања, прикупљају информације, цртају и учествују у играма. Васпитач је партнер у откривању, што ствара повезаност засновану на заједничком искуству. Тимски рад је наглашен у малим групама, паровима, договарају се и мењају. Међугенерациски аспект: баке, маме, локална заједница – деца развијају емпатију и поштовање према различитим узрастима. Појачано поверење, дељење идеја, осећања и јака емотивна веза између деце и васпитача. Осећај припадности, идентитет групе – групни рад и заједничке успомене. Различите улоге: Истраживачи, извођачи, илустратори или приповедачи, што омогућава сваком детету да осети да доприноси и да припада.

Литература

1. Крњаја, Ж. (2016). *Где станује квалитет (књига 3) – Развијање праксе дечјег вртића*. Београд: Институт за педагогију и андрагогију, Филозофски факултет.
2. Крњаја, Ж., Павловић-Бренеселовић, Д. (2022). *Водич за развијање теме/пројекта са децом*. Београд: Министарство просвете, науке и технолошког развоја.
3. Министарство просвете, науке и технолошког развоја (2019). *Године узлета – Основе програма предшколског васпитања и образовања*. Београд: Просветни преглед.

ПОДРШКА У ПРОЦЕСУ ТРАНЗИЦИЈЕ У БИЛИНГВАЛНОМ ВРТИЋУ

Јована Араујо Саул, струковни васпитач на енглеском језику,

Кристина Блануша, струковни Мастер васпитач,

Приватна предшколска установа „Dreamlan

Резиме

Рад указује на значај подршке деци у процесу транзиције у билингвалном вртићу, где се дете истовремено прилагођава новој средини и новом језику. Транзиција се посматра као развојни процес који укључује дете, породицу и васпитаче, а њен успех зависи од емоционалне сигурности, сарадње са родитељима и пажљиво осмишљеног окружења. Посебно се истиче улога рутине, вршњачке подршке, билингвалног приступа и простора као „трећег васпитача“ у подстицању комуникације и осећаја припадности. Примери праксе показују да постепено увођење језика, заједничка игра и пројектне активности значајно доприносе успешном укључивању детета у групу и његовом социјалном и комуникацијском развоју.

Кључне речи: транзиција; билингвални вртић; породица

Увод

Транзиција у раном детињству представља важан развојни период у животу детета који доноси нова искуства, могућности учења и проширивање социјалних односа. Полазак у вртић, прелазак у нову групу или сусрет са новим васпитачем могу изазвати одређену несигурност, али уз пажљиво планиран и подржавајући приступ овај процес постаје прилика за развој самопоуздања, комуникације и осећаја припадности.

У билингвалном вртићу транзиција добија посебан значај, јер се деца упознају са новим језиком и културним окружењем, што може представљати снажан развојни подстицај, посебно за децу страног порекла. Билингвални програм, који уважава матерњи језик детета и постепено уводи други језик, делује подржавајуће и доприноси осећају сигурности, лакшем укључивању у групу и развоју комуникације са вршњацима. Васпитач има кључну улогу у процесу транзиције, јер својим приступом, комуникацијом и организацијом подстицајног окружења омогућава детету да се осећа прихваћено и сигурно, док сарадња са породицом и уважавање индивидуалних потреба детета додатно доприносе успешном прилагођавању. Циљ овог рада је да укаже на значај подржавајуће улоге билингвалног програма у процесу транзиције деце, посебно деце странаца, и да понуди примере праксе који могу бити корисни у свакодневном васпитно-образовном раду.

2. Појам и врсте транзиције у раном детињству

Транзиција представља процес промене кроз који дете пролази приликом преласка из једног окружења у друго и подразумева прилагођавање новим одраслима, вршњацима, правилима и рутинама. Овај процес има развојну, социјалну и емоционалну димензију и утиче на осећај сигурности, самопоуздања и припадности групи. Транзиције су саставни део раног детињства и, уз подршку родитеља и васпитача, могу представљати прилику за учење и развој. У предшколском контексту најчешће се односе на полазак у вртић, прелазак у нову групу, промену васпитача или улазак у билингвално окружење, па је важно да се посматрају као заједнички процес детета, породице и васпитача, уз континуирану сарадњу и подршку.

3. Специфичности транзиције у билингвалном вртићу

Вртић „Dreamland“ реализује енглеско-српски билингвални програм који ствара подржавајуће и мултикултурално окружење за децу различитог језичког порекла. Рад се одвија на српском и енглеском језику, при чему у свакој групи раде два васпитача, од којих сваки користи један језик, што деци пружа јасну структуру и осећај сигурности. Кроз игру, рутине, ритуале и животно практичне ситуације деца природно усвајају оба језика, без притиска, развијајући комуникацију и осећај припадности групи. Транзиција је усмерена на емоционалну сигурност и уважавање индивидуалних разлика, при чему се матерњи језик детета препознаје као важан ресурс који подржава самопоуздање и лакше прилагођавање новом окружењу.

4. Улога васпитача и вршњака у пружању подршке током транзиције

Васпитач има кључну улогу у стварању сигурне и подстицајне атмосфере у којој се дете осећа прихваћено и безбедно, посебно у периоду транзиције. Пружањем емоционалне сигурности, пажње и разумевања, васпитач гради однос поверења који детету омогућава да лакше прихвати промене и укључи се у живот групе. У билингвалном вртићу ова улога је још значајнија, јер се дете истовремено прилагођава новој средини и новом језику. Чак и када не говори језик детета, васпитач проналази начине комуникације кроз невербално изражавање, сарадњу са вршњацима и родитељима, што доприноси успешнијој транзицији и јачању осећаја сигурности у мултикултуралној групи.

Васпитач пажљиво посматра дете, прати његова интересовања и потребе и постепено га укључује у различите ситуације у групи. Кроз игру и свакодневне ситуације, користећи вербалну и невербалну комуникацију, подстиче интеракцију и осећај припадности.

Континуирана сарадња са родитељима представља важан део васпитног рада. Отворена комуникација и међусобно поверење доприносе заједничком циљу – да се дете осећа сигурно, прихваћено и задовољно у новој средини.

Вршњаци имају важну улогу у процесу транзиције, јер кроз заједничку игру и свакодневне ситуације пружају подршку новој деци. Мултикултурална структура групе доприноси атмосфери прихватања и разумевања, у којој деца једни другима помажу у изазовним ситуацијама. Тако, приликом доласка новог детета у вртић, друга деца му често на његовом матерњем језику објашњавају дневне рутине и правила, чиме се ново дете осећа сигурније, подржано и прихваћено.

5. Сарадња са породицом у процесу транзиције

Укључивање родитеља је веома важно за успешну транзицију детета у вртић, нарочито ако се ради о билингвалном окружењу. Родитељи најбоље познају своје дете – његове навике, интересовања, темперамент и језик који користи код куће. Када васпитачи размене ове информације са породицом, боље разумеју потребе детета и могу планирати адекватну подршку током периода транзиције. Кроз разговоре, упитнике или неформалне сусрете, васпитачи могу сазнати о дететовим рутинским активностима, омиљеним играма, начину комуникације и могућим потешкоћама. Ово помаже да се створи сигурно и подстицајно окружење. Подршка родитељима у разумевању билингвалног развоја је од великог значаја, јер они често изражавају забринутост због мешања језика код деце. Васпитачи могу да им појасне да је такво мешање уобичајена појава и да стабилна, доследна и емоционално топла комуникација на оба језика подстиче правилан развој детета. Континуирана и отворена сарадња са родитељима доприноси изградњи поверења, смањује напетост и омогућава једноставније и успешније прилагођавање детета билингвалном вртићком окружењу.

6. Примери праксе и практичне стратегије

Дечак Н.Н. долази из монолингвалне породице у којој је породични језик комуникације енглески. Транзиција у вртић била је специфична јер је дете претходно похађало предшколску установу у иностранству, а у почетку није говорило нити разумело српски језик, што је утицало на процес прилагођавања. У почетном периоду показивао је повлачење, осамљивао се и узнемиравала га је бука и комуникација на непознатом језику. Разговори васпитача са

родитељима помогли су бољем разумевању његових потреба, док је васпитач који комуницира на енглеском језику представљао „сигурну базу“, вербализујући свакодневне ситуације и рутине и тиме смањујући осећај несигурности.

-Књига као мост комуникације

Кроз заједничко разгледање књига дечак се укључио у размену са вршњацима који говоре енглески језик. Значајну улогу имао је васпитач који комуницира на енглеском језику, који је постављањем питања подстицао децу да конверзација тече на енглеском, након чега су деца почела међусобно да постављају питања, што је омогућило да се и дечак активно укључи.

-Заједничка игра као подстицај комуникацији

Дечак се саминицијативно придружује игри у песку, где са вршњаком дели позната знања и речи. Током игре дечак поставља питања свом другару, јер није знао како се називају поједине радне машине. Познати језик имао је важну улогу у осећају сигурности током свакодневних рутина, као што су песме и друге уобичајене ситуације. Истовремено, дечак се укључује у ситуације повезане са пројектом „Пловимо Дунавом“, у оквиру којег он и његов вршњак заједно учествују у целини за симболичку игру, развијајући заједничку игру и међусобну комуникацију.

-Рутине и ритуали у нашој групи

Основне речи на српском језику постепено се уводе у свакодневну комуникацију, а у сарадњи са родитељима подстиче се поздрављање вршњака на српском језику. Показало се да су рутине и ритуали значајна подршка осећају сигурности детета — позивање на оброк, „clean up“ песма, певање песама на енглеском језику и рођенданске прославе омогућавају предвидљивост ситуација и лакше укључивање у групу. У овим ситуацијама активно се укључују и деца која комуницирају на енглеском језику, што додатно подстиче међусобну интеракцију и развој комуникације са вршњацима.

-Простор као трећи васпитач

Ликовни материјали и пажљиво организован простор, као „трећи васпитач“, значајно подстичу укључивање детета у различите ситуације. Посебно интересовање показује за мешање боја и отискивање различитим предметима, кроз које се активно укључује у пројекат „Штампарница“, као и за алфабет. У простору су доступна визуелна слова, двојезичне ознаке и

картице које дете користи за именовање појмова, што подржава билингвални програм. Овако осмишљено окружење подстиче заједничку игру деце која говоре различите језике и развој међусобне комуникације, показујући да језик не мора бити баријера уз континуирану подршку васпитача.

Закључак

Пажљиво планирана и подржавајућа транзиција омогућава детету да ново окружење доживи као сигурно место за раст, учење и успостављање односа. Искуства из праксе показују да билингвални програм, уз сарадњу васпитача, вршњака и породице, значајно доприноси лакшем прилагођавању деце и развоју комуникације, самопоуздања и осећаја припадности. Када се у процесу транзиције уважавају индивидуалне потребе детета и користе његови језички и културни ресурси, вртић постаје подстицајна средина у којој различитости представљају богатство и снажан покретач заједничког учења и развоја.

С обзиром на то да су деца у групи узраста од пет година, планира се и систематска припрема за наредну фазу — транзицију из вртића у школу, која ће се реализовати током наредне године. Кроз постепено упознавање са школским окружењем, сарадњу са будућим учитељима и континуирану подршку породицама, настојаће се да прелазак у школу буде што сигурнији, успешнији и мање стресан за свако дете.

Литература

1. Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије. (2018). *Основе програма предшколског васпитања и образовања: Године узлета*. Београд: Аутор.
2. Павловић Бренеселовић, Д., & Крњаја, Ж. (2016). *Квалитет у предшколском васпитању и образовању*. Београд: Институт за педагогију и андрагогију Филозофског факултета.
3. Шевкушић, С. (2012). *Развој детета раног узраста*. Београд: Завод за уџбенике.

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

373.2(082)

КОНФЕРЕНЦИЈА "Примери праксе" (2026 ; Нови Сад)

Зборник радова [Електронски извор] / [Конференција] "Примери праксе 2026", Нови Сад, 20-21. март, 2026 ; [уредник Радмила Петровић]. - Нови Сад : Удружење васпитача Војводине, 2026

Начин приступа (URL): <https://docs.google.com/document/d/1fUOgU5goQs6QWIXd--Zb0Ve9zkBer-0g/edit?usp=drivesdk&ouid=117702385690703908343&rtpof=true&sd=true>. - Опис заснован на стању на дан 16.3.2026. - Насл. са насловног екрана. - Стр. 4: Увод / Радмила Петровић. - Библиографија уз сваки рад.

ISBN 978-86-901146-7-2

а) Предшколска деца - Васпитање - Зборници

COBISS.SR-ID 189525001